

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**24-36 AYLIK ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN ÖZYETERLİK
ALGILARI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI İLE
ÇOCUĞUN MOTOR GELİŞİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Arş. Gör. Rabia KIVANÇ

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

ANKARA

2020

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tezim boyunca göstermiş olduğu emeği, değerli katkıları ve önerileri ile beni destekleyen değerli hocam Prof. Dr. E. Nilgün METİN'e;

Hem iş hayatında hem de yüksek lisans öğrenimimde desteklerini her zaman hissettiğim bölüm hocalarıma;

Çalışmama katılmayı kabul eden sevgili anneler ve çocuklarına;

Tezimin istatistiksel değerlendirmelerinde titizlikle yardım eden Ali COŞKUN ve Oğuzhan ÇİÇEK nezdinde İSTATİSTİK ATÖLYESİ'ne;

Sonsuz yardım çağrılarımın anında cevap veren, benimle geceleyen, sabahları erkenden kütüphane yolları aşındıran, düzeltmeleriyle günümü kurtaran, hava almamı sağlayan ve kar kış soğuk dinlemeden benimle havalanan canım dostlarım sevgili Zülfiye Güzin TOPCU ve Hülya TERCAN'a;

Desteklerini hep hissettiğim ve tecrübelerinden faydalandığım biricik hocalarım Esra ACAR ŞENGÜL, Helin YABAN, Burcu BÜLBÜN ve Bahar UYAROĞLU ile her zaman günümü güzelleştiren sevgili arkadaşlarım Şeyda GÜL, İbrahim GÜNGÖR, Çiğdem KAYMAZ, Emre YILDIZ ve Aslı İZOĞLU TOK'a;

Her türlü evrak işimi anında halleden, olası probleme öncesinden çözümler getiren bölümümüzün gizli kahramanları Songül SARIKAYA ve Neriman DÜZ'e;

Bugünlere gelmemi sağlayan, arkamda olduklarını hep hissettiğim, emeklerini asla ödeyemeyeceğim canlarım ANNEM ve BABAM ile ona olan sevgimin büyüklüğünü kelimeler ile anlatamayacağım miniğim KARDEŞİM'e;

Oğluşumun bakımı ile birlikte her şeye yardım ederek tez sürecimi kolaylaştıran sevgili AYŞE ANNEM ve CELAL BABAM'a;

Varlığı içimi ısıtan, gülen gözlerini sevdiğim OĞLUM'a;

En büyük destekleyenim, kalbimin ve yuvamın gülen yüzü, kurtarıcım, mutluluklarımın ve dertlerimin ortağı, motivasyon kaynağım, canımın içi eşim Eray KIVANÇ'a;

Sonsuz ve en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Kıvanç, R., 24-36 Aylık Çocuğu Olan Annelerin Özyeterlik Algıları Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Çocuğun Motor Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2020. Araştırmanın çıkış noktası, günümüzde çocukların giderek daha az hareket edecek alan bulabilmesi ve ailelerin çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk yetiştirmedeki özyeterlik algılarının çocuklarının motor gelişimleri üzerinde bir etisinin olup olmadığının anlaşılmasına çalışılmasıdır. Bu kapsamda, 24-36 aylık çocuğu olan annelerin özyeterlik algıları ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının motor gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. İlişkisel tarama modelinden yararlanılan çalışma için, Ankara ili, merkez ilçelerinde, Aile Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı, Gündüz Bakımevi ve Kreş'lere devam etmekte olan 24-36 aylık çocuklar ve onların annelerine ulaşılmıştır. Araştırmanın örneklemini, tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen 200 çocuk ve onların anneleri oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak annelerin doldurduğu 'Demografik Bilgi Formu', 'Ebeveyn Tutum Ölçeği' ve 'Anne Babalık Görevlerinde Özyeterlik İndeksi (1-3 Yaş Grubu Ölçütü)' ile çocuklar için araştırmacı tarafından doldurulan 'Gazi Erken Çocukluk Aracı (GEÇDA)' kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 25 paket programı ile Pearson Korelasyon testi, bağımsız gruplar t testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve özyeterlik algıları ile çocuğun psikomotor gelişimi arasında ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda, tutum, özyeterlik ve psikomotor gelişim ile çocuğun cinsiyeti, yaşı, doğum sırası ile anne ve babanın yaşı, çalışma durumu, eğitim seviyesi, sosyoekonomik düzeyi, ailede yaşayan başka bireylerin varlığı ve ailedeki çocuk sayısı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar, ilgili alan yazın taranarak tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: bebeklik dönemi, motor gelişim, çocuk yetiştirme tutumu, ebeveyn özyeterliği

ABSTRACT

Kıvanç, R., Investigation of the Relationship Between Self-Efficacy Perceptions and Child Rearing Attitudes of Mothers with 24-36 Months Old Child and Motor Development of Their Children, Hacettepe University Graduate School of Health Sciences, Child Development and Education Master's Thesis, Ankara 2020. The starting point of the research is to find out whether the parents' attitudes of child rearing and self-efficacy perceptions in child rearing have an effect on the motor development of their children as children find more space to move. In this context, it is aimed to examine the relationship between self-efficacy perceptions and child rearing attitudes of mothers with 24-36 months old children and motor development of their children. For the study, which benefited from the relational screening model, 24-36 month-old children who go to Daycare Center and Nursery affiliated to the Ministry of Family Labor and Social Policies and their mothers were reached in the central districts of Ankara. The sample of the study consists of 200 children selected by stratified sampling method and their mothers. 'Demographic Information Form', 'Parental Attitude Scale' and 'The Self Efficacy for Parenting Tasks Index-Toddler Scale' filled by mothers and 'Gazi Early Childhood Evaluation Instrument (GECEI)' filled by the researcher for the children were used as data collection tools. Pearson Correlation test, independent groups t test and ANOVA tests were used with the mothers' parenting attitudes and self-efficacy perceptions and psychomotor development of the child. At the same time, a significant relationship was found between attitude, self-efficacy and psychomotor development, gender, age, birth order, educational status, socioeconomic level, presence of other family members and the number of children in the family. The results obtained were discussed and interpreted by scanning the related literature.

Keywords: infancy, motor development, child rearing attitude, parental self-efficacy

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
ŞEKİLLER	xii
TABLolar	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemler	3
1.3. Araştırmanın Varsayımları	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Gelişim	5
2.2. Bebeklik Döneminde Gelişim (0-3 Yaş)	7
2.2.1. Bilişsel Gelişim	7
2.2.2. Sosyal-Duygusal Gelişim	8
2.2.3. Dil Gelişimi	10
2.2.4. Motor Gelişim	11
2.3. Gelişimi Etkileyen Çevresel Faktörler	30
2.3.1. Kültür	30
2.3.2. Uyarıcı Zenginliği ve Yoksunluğu	31
2.3.3. Bağlanma	31
2.3.4. Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumu	32
2.3.5. Ebeveyn Özyeterliği	39
3. GEREÇ VE YÖNTEM	42
3.1. Araştırma Modeli	42
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	42
3.2.1. Araştırmaya Katılan Annelerin Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımlar	43
3.3. Kullanılan Veri Toplama Araçları	47
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	47
3.3.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)	47
3.3.3. Anne Babalık Görevlerinde Özyeterlik İndeksi (1-3 Yaş Grubu Ölçütü)	48
3.3.4. Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı (GEÇDA)	49
3.4. Veri Toplama Süreci	51
3.5. Verilerin Analizi	51
4. BULGULAR	54
4.1. Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistik Bulguları	54
4.2. Ölçekler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular	58
4.3. Ölçeklerin Demografik Değişkenler ile İlişisine Yönelik Bulgular	61
4.3.1. Ölçek Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması	62

4.3.2. Ölçek Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	65
4.3.3. Ölçek Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	67
4.3.4. Ölçek Puanlarının Anne Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması	69
4.3.5. Ölçek Puanlarının Anne Yaşına göre Karşılaştırılması	70
4.3.6. Ölçek Puanlarının Baba Yaşına göre Karşılaştırılması	72
4.3.7. Ölçek Puanlarının Aylık Gelire göre Karşılaştırılması	74
4.3.8. Ölçek Puanlarının Ailede Diğer Kişilerin Yaşama Durumuna göre Karşılaştırılması	76
4.3.9. Ölçek Puanlarının Çocuk Sayısına göre Karşılaştırılması	77
4.3.10. Ölçek Puanlarının Çocuğun Doğum Sırasına Göre Karşılaştırılması	78
5. TARTIŞMA	80
5.1. Araştırmanın Betimsel İstatistik Bulgularına ilişkin Tartışma	80
5.2. Araştırmanın Ölçekler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgularına ilişkin Tartışma	85
5.3. Ölçeklerden Elde Puanların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgulara İlişkin Tartışma	89
5.3.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması	89
5.3.2. Anne ve Babanın Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	91
5.3.3. Annenin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması	93
5.3.4. Anne ve Babanın Yaşına Göre Karşılaştırılması	94
5.3.5. Aylık Gelire Göre Karşılaştırılması	96
5.3.6. Ailede Başka Bireylerin Yaşama Durumuna Göre Karşılaştırılması	98
5.3.7. Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması	99
5.3.8. Çocukların Doğum Sırasına Göre Karşılaştırılması	100
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	101
7. KAYNAKÇA	105
8. EKLER	118
EK-1: Aile Bilgi Formu	
EK-2: Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)	
EK-3: Anne Babalık Görevlerinde Öz Yeterlilik İndeksi (1-3 Yaş Grubu Ölçütü)	
EK-4: Gazi Erken Çocukluk Envanteri (GEÇDA)	
EK-5: Etik Kurul İzni (Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu)	
EK-6: Gönüllü Katılım Formu	
EK-7: Orjinallik Raporu	
9. ÖZGEÇMİŞ	127

SİMGELER VE KISALTMALAR

AÇSHB	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ETÖ	Ebeveyn Tutum Ölçeği
GEÇDA	Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı

ŞEKİLLER

Şekil		Sayfa
2.1.	Üç ayaklı kum saati: Yaşam boyu modeli	19
2.2.	Motor gelişimin dönemleri, evresi ve yaşları	20
2.3.	Tersine çevrilmiş yaşam boyu kum saati modeli	21

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
2.1. Bebeklik dönemi bilişsel gelişim özellikleri	7
2.2. Bebeklik döneminde sosyal-duygusal gelişim özellikleri	9
2.3. Dil gelişimi ile ilgili kuramlar	10
2.4. Yaş gruplamalarına göre dil gelişiminin özellikleri	11
2.5. Tek boyutlu hareket sınıflandırması modeli	13
2.6. Gallahue'nun iki boyutlu hareket sınıflandırması	14
2.7. Reflekslerin yaklaşık görülme ve sonlanma zamanları	23
2.8. İlkel beceriler ile bu becerilerin yaklaşık yaş aralıkları	25
2.9. Temel hareket becerilerinin cinsiyet ile başlangıç ve ustalasma düzeyine göre yaşları	28
2.10. Ebeveyn tutumlarının sınıflandırılması	36
3.1. Araştırmaya katılan ailelerin demografik özellikleri	44
3.2. Aile özelliklerine göre dağılım	45
3.3. Çocuk özelliklerine göre dağılım	46
3.4. Güvenirlilik analizi sonuçları	51
3.5. Ölçek puanlarının normallik katsayıları	52
4.1. Ölçek puanlarının betimleyici istatistikleri	54
4.2. Yaş aralıklarının ince ve kaba motor hareket madde sayıları	56
4.3. Psikomotor alt ölçek puanlarının betimleyici istatistikleri	57
4.4. Psikomotor gelişim puanı ile tutum ve öz yeterlilik puanlarının ilişkisi	58
4.5. Tutum puanları ile öz yeterlilik puanlarının ilişkisi	59
4.6. Ölçek alt boyut puanları arasındaki ilişki	60
4.7. Ölçek toplam boyut puanları arasındaki ilişki	61
4.8. Ölçek puanlarının çocuğun cinsiyetine göre karşılaştırılması	62
4.9. Psikomotor alt ölçek puanlarının çocuğun cinsiyetine göre karşılaştırılması	63
4.10. Ölçek puanlarının anne eğitim durumuna göre karşılaştırılması	67
4.11. Ölçek puanlarının baba eğitim durumuna göre karşılaştırılması	69
4.12. Ölçek puanlarının anne çalışma durumuna göre karşılaştırılması	71
4.13. Ölçek puanlarının anne yaşına göre karşılaştırılması	72
4.14. Ölçek puanlarının baba yaşına göre karşılaştırılması	74
4.15. Ölçek puanlarının aylık gelire göre karşılaştırılması	76
4.16. Ölçek puanlarının ailede diğer kişilerin yaşama durumuna göre karşılaştırılması	78
4.17. Ölçek puanlarının çocuk sayısına göre karşılaştırılması	79
4.18. Ölçek puanlarının doğum sırasına göre karşılaştırılması	80

1. GİRİŞ

Araştırmanın amacı ve önemi, araştırma kapsamında ele alınan problem ve alt problemler, araştırmanın varsayımları ve sınırlılıkları bu bölüm altında ele alınmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Doğumdan sonra, dünyayı duyuları ile anlamlandıran insanoğlu için dokunma duyusu özellikle yaşamın ilk dönemlerinde oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Koku, işitme, tat ve görme duygusundan önce gelişen dokunma duyusu, bebeklerin çevresindeki kişi ve nesnelere ayırt edip tanıması için kritik bir öneme sahiptir (1,2). Aynı zamanda, bebeğin bakım verenleri ile arasında kurulan ilk bağlarda ve karşılıklı güven duygusunun oluşumunda da temas ve hareket temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bebeğin beslenme, temizlenme, uyku gibi temel bakım ihtiyaçlarında bakım verenin dokunuşları ile hareketleri çocuğun güven duygusunun oluşumunu sağlayan doğal yollardandır (3). Özellikle çocuğun birinci yaş günü ile birlikte artan hareket becerileri, çocuğun bağımsız bir birey olarak çevresini tanımasına fırsat vermekte ve öğrenme süreçlerini destekleyerek gelişim alanlarındaki ilerlemeyi hızlandırmaktadır (1,4,5). Bu bağlamda, özellikle yaşamının ilk yıllarında, çocuğun motor gelişimi çevresini tanıması ve keşfetmesi açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Gelişimin doğumdan sonra en hızlı olduğu bebeklik döneminde, ailenin çocuğa keşfetmesi için sağladığı uyaranlar ile çocuğun bu uyaranlarla tanışması için verilen fırsatlar çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynamakta ve ilerleyen zamanlarda çocuğun kişilik gelişimi üzerinde de etkili olmaktadır (1,3,5,6). Ebeveynlerin çocukları ile ilgili beklentileri ve çocuklarının çeşitli davranışları karşısında verdikleri tepkiler, kendi yetiştirilme tarzları ile içinde yaşadıkları toplumun özellikleri kapsamında daha çocukları doğmadan önce şekillenmeye başlamaktadır (7,8). Aynı zamanda, çocuğun mizaç özelliklerinin de ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkili olduğu görülmektedir (9). Çocuk yetiştirme tutumu üzerinde, çevre ve çocuk ile ilgili özellikler dışında anne-babaların kendilerini ebeveyn olarak yeterli hissedip hissetmemeleri de büyük bir etkiye sahiptir. Anne-babaların çocukları ile ilgili ortaya çıkacak çeşitli durumlarla nasıl baş edeceği, ne

kadar çaba harcayacağı ve zorlayıcı deneyimlere ne kadar dayanabileceğine karar vermesi ile ilgili olan ebeveynlik özyeterlik algısı, onların bu durumlar karşısında vereceği tepkiler üzerinde belirleyici rol oynamaktadır (10,11).

Bu bağlamda, bakım verenlerin, çocuklarını yetiştirme tutumlarının çeşitli değişkenlerden etkilenecek disiplin, kontrol ve ebeveyn-çocuk arasındaki etkileşim ile şekillendiği, çeşitli araştırmalar ile ortaya konulmaktadır (12–14). Ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri sıkı disiplin ve kontrol uygulamalarının, çocukların hareketlerini kısıtladığı ve motor gelişimini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bakım verenleri ya da yakın çevresi tarafından sürekli kontrol altında tutulan bir çocuğun hareket becerilerini geliştirmesi oldukça güçtür ve bu çocukların ilerleyen dönemlerde özerklik duygusu geliştirmekte zorluklar yaşadığı ilgili alan yazında belirtilmektedir (3,5,15). Hareket etmesi konusunda desteklenmeyen ve uygun deneyim fırsatları verilmeyen çocukların yaşlarından beklenen motor gelişim özelliklerini yerine getirmesi engellenmektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ve tutum üzerinde belirleyici olduğu düşünülen ebeveynlik özyeterlik algısı ile çocuğun motor gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesinin gerekliliğini gözler önüne sermektedir.

İlgili alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile özyeterlik algılarının ilişkisinin ya da çocuğun bilişsel, sosyal ve dil gelişim özellikleri ile ebeveynlik tutum ve özyeterliliğinin ayrı ayrı araştırıldığı görülmektedir (16–21). Ancak yapılan çalışmalarda, çocukların doğrudan motor gelişim özellikleri ile ebeveynleri arasındaki ilişkinin incelenmediği dikkat çekmektedir. Aynı zamanda, çocukların motor gelişim özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle 3 yaş ve üzeri çocuklar ya da yeni doğan bebekler ile çalışıldığı göze çarpmaktadır (22–26). Motor gelişim açısından büyük bir önem teşkil eden, ilkel hareketlerden temel hareketler dönemine geçiş evresinin ilk basamağını 24-36 ay aralığı oluşturmaktadır. Bu dönem özellikle çevrenin etkisinin daha fazla görülmeye başladığı evre olduğu için araştırılması gelişimin desteklenmesi ve ilgili alan yazına katkısı bakımından gerekli görülmektedir (3) ancak bu ay aralığındaki çocuklar ile yapılan çalışmaların sınırlı olduğu göze çarpmaktadır.

Alan yazın taraması sonucunda, bu araştırmanın çıkış noktası, bebeklik döneminde özellikle anneleri ile fazlaca vakit geçiren çocukların motor gelişim özelliklerinin, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarından ve bu süreç üzerinde etkili olduğu bilinen anneliğe yönelik özyeterlik algıları ile ilişkisinin anlaşılmasına çalışılmasıdır. Bu bağlamda, 2-3 yaş aralığında çocuğu olan annelerin ebeveynlik tutumları ve annelik özyeterlikleri ile çocuklarının motor gelişim özellikleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda, annelerin tutum ve özyeterlik algısının içinde yaşadıkları toplumdan ve çevresel koşullardan bağımsız düşünülmemesi sebebi ile sosyo-demografik özellikler ile tutum, özyeterlik ve motor gelişim arasındaki ilişkinin incelenmesi, bu araştırmanın alt amacını oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemler

Araştırma kapsamında, araştırmanın temel problemi 24-36 aylık çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve annelik özyeterlik algıları ile çocuğun motor gelişimi arasında bir ilişki olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu problem doğrultusunda, şu sorulara cevap aranmıştır:

1. 24-36 aylık çocuğu olan annelerin annelik özyeterlik algıları ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocuğun motor gelişimi arasında ilişki var mıdır?
 - a. Annelerin annelik özyeterlik algıları ile çocukların motor gelişimleri arasında ilişki var mıdır?
 - b. Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuğun motor gelişimi arasında ilişki var mıdır?
2. Annelerin annelik özyeterlik algıları, çocuk yetiştirme tutumları ve çocuğun psikomotor gelişimi çocuğun cinsiyetinden, annelerin çalışma durumundan, ebeveynlerin eğitim düzeylerinden ve yaşlarından, hanenin aylık gelirinden, ailede başka kişilerin yaşamasından, çocuk sayısından ve çocukların doğuş sırasından etkilenmekte midir?

1.3. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan annelerin Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Anne-Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'ne verdikleri cevapların gerçeği yansıtır bir şekilde olduğu varsayılmıştır.

Tabakalı ve amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen Ankara ili merkez ilçelerine bağlı kreş ve gündüz bakımevlerinde eğitim görmekte olan 24-36 aylık çocuklar ve çocukların annelerinin evreni temsil etme gücüne sahip olduğu varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın, Ankara ilinin merkez ilçelerinde Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)' na bağlı kreş ve gündüz bakımevinde 2019 yılı yaz ve güz döneminde eğitim görmekte olan 24-36 aylık çocuklar ve onların annelerini kapsayan örneklem ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Gelişim

İnsan gelişimi, birçok araştırmacı tarafından döllenme ile başlayan ve hayatın sonuna kadar devam eden biyolojik, bilişsel ve sosyal duygusal süreçleri içerisinde barındıran karmaşık bir örüntü olarak tanımlanmaktadır (3,6,27,28). Bireyin fiziksel yapısında değişimler yaratan genler, beyin gelişimi, boy/ağırlık artışı, motor beceriler gibi değişiklikler biyolojik süreçler; bireyin dil, düşünce ve zekasındaki değişiklikler bilişsel süreçler ve bireyin diğer insanlar ile olan ilişkileri ile duygu ve kişiliğindeki değişiklikler ise sosyal duygusal süreçler ile açıklanmaktadır. Bu üç sürecin ürünü olarak gelişim oldukça karmaşıktır (28).

Değişim ve süreklilik kavramlarını içinde bulunduran gelişim tanımı bazı evrensel ilkeler çerçevesinde incelenmektedir. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

- Gelişim kalıtım ve çevreden etkilenir.

Gelişim kalıtım ile aktarılan biyolojik kodlar ile çevresel uyaranlar ve kültürel aktarımlardan etkilenir (6).

- Gelişim bir bütündür.

Gelişim fiziksel, bilişsel, sosyal-duygusal ve dil alanlarından oluşur ve bir gelişim alanında meydana gelen bir özellik diğer gelişim alanlarını da etkiler (28).

- Gelişimde bir sıra bulunmaktadır.

- Gelişim baştan ayağa, içten dışa doğrudur.

Öncelikli olarak başın kontrolü kazanılırken bunu göğüs, karın, bacaklar ve ayaklar izlemektedir. Aynı zamanda ilk olarak iç organlar gelişmekte ve sonrasında dış yapı oluşmaktadır (29).

- Gelişim genelden özele doğrudur.

Tüm vücudun hareketi ile başlayan gelişim süreci, belirli etkinlikler için gerekli organın özel olarak hareket ettirilmesi ile ilerler (30).

- Gelişimde bireysel farklar vardır.

Gelişim, büyüme, olgunlaşma ve öğrenme ile iç içe geçmiş bir tanımdır. Büyüme ve olgunlaşma tanımları daha çok genetik özellikler ile ilişkiliyken öğrenme tanımı çevreden ve çevresel uyaranlardan etkilenmektedir. Bu kalıtsal ve çevresel

faktörlerin her birey üzerinde farklı etkilerinin olmasından kaynaklı olarak gelişimde bireysel farklar söz konudur (15).

- Gelişimde kritik dönemler vardır.

Gelişim sürecinde büyüme ve olgunlaşmaya da bağlı olarak organizmanın gelişmeye daha yatkın olduğu dönemler bulunmaktadır (5,29–31). Bu dönemler çerçevesinde çevreden sunulan olumlu ya da olumsuz uyaranlar gelişim üzerinde etkili olmaktadır.

Gelişim kavramı, kuramlar ve gelişimsel modeller ışığında şekillenen bu evrensel ilkeler ile birlikte dönemler halinde ele alınmaktadır. Bu sayede, gelişimsel süreçler daha kolay ve etkili incelenmektedir. Gelişim dönemlerinin yaş sınıflaması görüşlere göre farklılık gösterse de yaygın olarak kullanılan sınıflama (1,3,4,6,15,28,30,32) aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Doğum Öncesi Dönem
- Bebeklik Dönemi (0-2 yaş)
- İlk Çocukluk Dönemi (2-6 yaş)
- Orta ve İleri Çocukluk Dönemi (6-11 yaş)
- Ergenlik Dönemi (11-21 yaş)
- İlk Yetişkinlik Dönemi (21-40 yaş)
- Orta Yetişkinlik Dönemi (40-65 yaş)
- İleri Yetişkinlik Dönemi (65 yaş ve üzeri).

Bu yaş sınıflandırmasına ek olarak kullanılan diğer yaş sınıflandırmalarında bebeklik dönemi 0-2 yaş olarak alınmakla birlikte 2-3 yaş aralığı ‘yeni yürüyen çocuk evresi’ olarak adlandırılmaktadır (30,33–37). Türkiye’de ise ‘*toddlerhood*’ olarak adlandırılan ‘yeni yürümeye başlayan çocuk’ terimi çok fazla kullanılmamakta, bunun yerine 0-3 yaş aralığı bir bütün şeklinde bebeklik dönemi olarak adlandırılmaktadır. Aynı zamanda, Türkiye’deki eğitimin yaş gruplarına sınıflandırılması 0-3 ve 3-6 yaş şeklindedir ve buna bağlı olarak bebeklik dönemi 0-3, ilk çocukluk dönemi ise 3-6 yaş olarak ele alınmaktadır (38,39). Türkiye’deki bebeklik dönemi ile ilgili alan yazına istinaden, bu araştırmada 2-3 yaş grubu bebeklik dönemi kapsamında ele alınacaktır.

2.2. Bebeklik Döneminde Gelişim (0-3 Yaş)

2.2.1. Bilişsel Gelişim

Tanım olarak biliş kelimesi bireyin düşünmesi, öğrenmesi ve hatırlaması sürecidir. Bilişsel gelişim ise bu süreci sağlayan algılama, dikkat, bellek gibi zihinsel işlevleri tanımlamaktadır (40,41). Özellikle gelişimin çok hızlı ve önemli olduğu yaşamın ilk yıllarında bebekler çevreleri ile ilgili bilgiyi duyuları sayesinde edinirler. Zaman içerisinde gelişen duyuları ve artan hareket yetenekleri çevreden aldıkları uyaranların sayısını arttırarak bilişsel gelişimlerine katkı sağlar (2).

Bilişsel gelişim ile ilgili kuramlardan en yaygın olanları ve en çok kabul görenleri Piaget'nin, Bruner'in ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramı ile bilgi işlem kuramıdır. Bu kuramların her biri bilişsel gelişimi kalıtım, biyolojik süreçler, çevre ya da kültür gibi farklı bir unsurun etkilediği temeline dayanması yönüyle farklılaşsa da gelişimi genellikle dönemlere ayırmaları ve ilk yıllardaki hızlı değişime yaptıkları vurgu sebebiyle benzerlikler göstermektedirler. Bu kuramlardan yola çıkarak bebeklik dönemini 0-1, 1-2 ve 2-3 yaş olarak sınıflandırarak incelemek daha faydalı olacaktır.

Tablo 2.1. Bebeklik dönemi bilişsel gelişim özellikleri (1,15,28,32,40)

Yaş	Bilişsel Gelişim Özellikleri
0-1 yaş	Bebekler emme, kavrama gibi hayatta kalmaları için gerekli olan refleksleri ile dünyaya gelmektedir ve bu refleksleri ile kurdukları basit şemaları ile dünyayı anlamlandırmaya çalışmaktadırlar. Hareket becerilerindeki kısıtlılıklar sebebiyle ilk zamanlar kendi vücuduyla ilgili olan bebekler rastlantısal olarak keşfettikleri hareketleri parmak emme, bacak sallama gibi hareketleri tekrarlamaktan haz duyarlar. Yaklaşık olarak 4. aydan sonra çevresine karşı da ilgi duymaya başlarlar ve nesnelere karşı da ilgi göstermeye başlarlar. Bu sayede, refleksleri sayesinde var olan şemaları genişler. Bu yaşın son dört ayında ise motor becerilerindeki gelişim ile daha koordineli hareket etmeye başlayarak amaçlı davranış girişimlerinde bulunurlar ve bu durum problem çözme becerisinin ilk adımı olarak görülür.
1-2 yaş	Bebekler bir yaşından sonra, el-göz koordinasyonundaki gelişmeyle birlikte nesnelere farklı şekillerde kullanabilmeye başlarlar ve bu sayede karşılaştıkları problemlere nesnelere kullanarak çözüm üretebilirler. Bu yaşın son altı ayında ise problem çözme becerileri iyice gelişerek deneme yanılma yoluna gitmeden zihinsel temsil ile doğru çözüme direkt ulaşabilirler.
2-3 yaş	Özellikle 2 yaşından sonra –mış gibi oyunlarda, kategorilere ayırmada, konuşmada ve çizimde hızlı bir gelişme görülür. Oyunlarında nesnelere sembolleştirerek farklı bir nesne ya da kişi olarak kullanabilirler. Bu oyunlar sayesinde, yaratıcılık, kendini ifade etme, başka bir açıdan bakma gibi becerileri desteklenir.

2.2.2. Sosyal-Duygusal Gelişim

Sosyal bir varlık olan insan için diğer bireylerle olan etkileşim hayatın her evresinde var olan önemli bir süreçtir. Bu etkileşimin niteliği kişinin sosyal gelişiminin sağlıklı bir yol izlemesi ile doğrudan ilişkilidir (30). Özellikle yaşamın ilk yıllarında kurulan olumlu sosyal ilişkiler ilerleyen süreçte bireyin diğer kişilerle kurduğu ilişkiler üzerinde etkili olmaktadır (42). Sosyal gelişim ile ilgili kuramlar ve yapılan çeşitli araştırmalar çocuğun özellikle kendisine bakım verenler ve yakın çevresi ile kurduğu ilişkilerin önemine vurgu yapmaktadır (15,28). Doğumdan sonraki ilk iki yılda hareketlerindeki kısıtlılık ve bakım veren kişi ya da kişilere olan bağımlılık sebebiyle bebeğin ihtiyaçlarının zamanında karşılanması çocuğun güvenli bir bağ kurabilmesi açısından oldukça önemlidir (43,44).

Sosyal duygusal gelişim ile ilgili olarak öne çıkan kuramcılar Freud ve Erikson'dır. Bu yaş aralığında, motor becerilerdeki gelişmelerin de etkisiyle giderek daha özerk hale gelen çocuk, çevresini keşfetme ihtiyacı duymaktadır. Bakım veren kişilerin çocuğun güvenliğini sağlayarak destekleyici rolde olmaları çocuğun özerkliğini kazanabilmesi açısından gereklidir. Çevresindekiler tarafından desteklenen çocukların ileri yaşlarda kendilerini daha bağımsız hissetmeleri ve problemler karşısında daha güçlü durmaları beklenmektedir. Bakım verenleri tarafından sürekli kontrol edilen ve kısıtlanan çocuklar ise özerklik duygusunu edinemeyerek utanma ve şüphencilik duygusu geliştirmektedir (1,6,15,28,44).

Tablo 2.2. Bebeklik döneminde sosyal-duygusal gelişim özellikleri (1,4,32,43,45)

Yaş	Sosyal-Duygusal Gelişim Özellikleri
0-1 yaş	<p>Doğum ile birlikte bebeğin hayata tutunabilmesi için bakım verenlere ihtiyacı vardır ve bu süreçte ihtiyaçlarını karşılayan bireyler ile kurduğu bağlar ileriki dönemler açısından büyük önem taşımaktadır.</p> <p>Erikson'a göre, bakım veren ile bebek arasında kurulan bağın sağlıklı olabilmesi çocuğun güven duygusu ile ilişkilidir ve bebeğin beslenme, temizlik gibi ihtiyaçlarının zamanında karşılanması bu duygunun oluşmasında kritik rol oynamaktadır. Bakım verenlerin bebeğin ihtiyaçlarını karşılamada gösterdiği tutarlı ve sürekli davranışlar, bebeğin kendini güvende hissetmesi ve yaşadığı çevreye güven ile bağlanmasını sağlamaktadır. Bu sayede, güven duygusunu sağlıklı bir şekilde oluşturan bebek, ileriki dönemlerde kendine ve çevresine güvenen, sağlıklı bir kişilik yapısına sahip olacaktır.</p> <p>Freud ise bebeğin yaşamının özellikle ilk yıllarında hayati öneme sahip olan ve çevresini algılamasında kritik rol oynayan dil, ağız ve dudakların önemi üzerinde durmuştur ve bu dönemi oral dönem olarak tanımlamaktadır. Bu dönemde, çocuğun emme ihtiyacının yeterli şekilde karşılanması ile bebeğin bakım verenlerine güvenerek sağlıklı bir bağ kurmasının ilişki olduğunu vurgulayan Freud, emme ihtiyacı karşılanmayan ya da aşırı emzirilen bebeklerin ileriki yaşlarda bağımlılık, kötümserlik gibi olumsuz özellikler göstereceğini belirtmektedir.</p>
1-2 yaş	<p>Birinci yaş gününden sonra bebek ile bakım verenleri arasındaki bağ büyük ölçüde kurulmuş olsa da, hala çevresine bağımlı olan bebek için ihtiyaçlarının zamanında ve tutarlı şekilde karşılanması önem taşımaktadır. Aynı zamanda, yürüme gibi çocuğun daha bağımsız olabilmesi sağlayan becerilerin gelişimi ile birlikte çocuk çevresini daha rahat keşfedebilmeye ve çevresindekilerden uygun davranış kalıplarını öğrenmeye başlar. Bu sayede, kendini ve davranışlarını kontrol etme yönünde gelişen bebek için tuvalet eğitiminin de ilk adımları atılmış olur.</p>
2-3 yaş	<p>Çocuğun tuvalet eğitiminin verildiği birinci yaşın son dönemleri ile üç yaşına kadar olan süreci kapsayan evreyi Freud anal dönem olarak adlandırmaktadır. Bu dönemde kendi kendini kontrol duygusu gelişen çocuğun bakım verenleri tarafından çok fazla baskı altına alınması, uyarılması ya da cezalandırılması, çocuğun bakım verenlerine bağımlı kalmasına sebep olabilmekte ve ileriki yıllarda aşırı düzen ya da dağınıklık gibi davranışlar ile kendini gösterebilmektedir. Diğer taraftan ise, çocuğun keşfetmesi için desteklenmesi bağımsızlık duygusunu pekiştirmekte ve kendine saygısını desteklemektedir.</p>

2.2.3. Dil Gelişimi

İnsana özgü, en güçlü iletişim araçlarından biri olan dil, duygu ve düşüncenin ifade edilebilmesini ve yeni bilgilerin kazanılıp aktarılmasını sağlayan sosyal ve duygusal gelişimin en önemli etkenlerinden biridir (28,46). Topluma ve toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenen dil, anlamlı kurallar içeren karmaşık bir süreçtir (28,47). Dilin edinimi ile ilgili çeşitli görüşler ve kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlardan en yaygın olanları Tablo 2.3.'te sunulmaktadır.

Tablo 2.3. Dil gelişimi ile ilgili kuramlar (46,47)

Kuram	Açıklama
Davranışçı Kuram	Davranışçı kurama göre, bebekler duydukları sesleri taklit ederler ve bu sesleri çıkardıktan sonra aldıkları gülümseme, övülme gibi çeşitli pekiştireler ile dili öğrenirler. Tekrarlamaların ve pekiştireçlerin önemine dikkat çeken davranışçılar, pekiştirilmeyen seslerin kullanılma sıklığının azalacağına dikkat çeker.
Doğuşancı Kuram	Dil ediniminde genlerin etkisinin büyük olduğunu belirten doğuşancılara göre, çocuklar dili öğrenmelerini sağlayan bir mekanizma ile doğarlar ve bu mekanizma ile çevresinde konuşulan dili içselleştirirler. Belirli bir olgunluk düzeyine geldiklerinde ise konuşmayı öğrenirler. Bu süreçte çevrenin etkisi oldukça kısıtlıdır.
Etkileşimci Kuram	Çevre ve kalıtımı savunmaları ile iki farklı uçta yer alan davranışçı ve doğuşancı yaklaşımın güçlü yanlarını ele alarak dil gelişiminde biyolojik etkenleri kabul etmekle birlikte sosyal ve bilişsel süreçlerin etkililiğini de savunan etkileşimci kuramcılara göre, doğum ile birlikte sergilenmeye başlayan dil çevre ile kurulan iletişimle gelişmektedir.
Sosyal Öğrenme Kuramı	Bu kuram, dilin öğreniminde dikkat etme, model olma, gözlemleme ve taklit etme süreçlerinin gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Rehberliğin ve pekiştireçlerin önemine vurgu yapılan bir kuramda, davranışçı kuramdan farklı olarak çocuk pasif alıcı değil, anlam üreten ve yorumlayan aktif katılımcıdır.

Dil gelişiminin bebeklik döneminde görülen temel özellikleri Tablo. 2.4.'te verilmiştir:

Tablo 2.4. Yaş gruplamalarına göre dil gelişiminin özellikleri (15,28,46,47)

Yaş	Dil Gelişimi Özellikleri
0 – 1 yaş	Konuşma öncesi dönem olarak da bilinen yaşamın ilk yılında, bebekler öncelikle nesneye bakma, takip etme, hareketlenme ya da ses çıkarma gibi özellikler göstererek ortak ilgi kurmada giderek ustalaşırlar. Bu dönemde agulama (aa,uu, oo gibi sesler), gıgıldama (s,k,g gibi sesler), mırıldanma (ba-ba, de-de, ma-ma gibi sesler) dönemlerinden geçerek konuşma konuşma için hazırlanırlar. İlk yaşın son aylarında basit sesleri taklit etmeye başlayarak yetişkin benzeri konuşma için bir bağ kurmaya başlarlar.
1 – 2 yaş	Bu yaşın yaklaşık olarak ilk 6 ayı tek sözcük dönemi olarak isimlendirilmektedir. Tek sözcük dönemindeki çocuk jest ve mimiklerini de daha etkin kullanmaya başlayarak, duygu ve düşüncelerini amaçlı olarak ifade etmeye çalışmaktadır. Birinci yaşın son 6 ayı ise dil gelişiminin hızlı bir şekilde ilerlediği dönemdir. Yaklaşık olarak 20 kelimedenden 200 kelimeye kadar sözcük üretebilmektedir ve bu dönemin sonunda üç kelimeli cümleler de kurabilmektedir.
2 – 3 yaş	Üç ya da daha fazla sözcüklü cümlelerin kurulabildiği 2-3 yaş döneminde çocukların sözcük dağarcığı oldukça gelişmiştir. Buna paralel olarak yönerge alma, yerine getirme, basit sorulara cevap verme ve dilin temel gramer yapılarını öğrenmede hızlı bir gelişim görülür.

2.2.4. Motor Gelişim

Doğumdan sonra merkezi sinir sistemi gelişimini sürdürmektedir ve bu gelişim sayesinde duyular ile vücut organları arasındaki koordinasyon giderek artmaktadır. Bu koordinasyon sayesinde, bebeklerin hareketleri üzerindeki kontrolleri de zaman içerisinde gelişmektedir (29). Bununla birlikte, fiziksel büyümedeki hızlı değişiklikler de bebeklerin motor gelişimi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (3,5).

Motor gelişim alanı ile ilgili tanımlar, motor gelişimin anlaşılabilirliği

açısından oldukça önemlidir.

Motor terimi tek başına kullanıldığında hareket ile ilgili biyolojik ve mekanik süreçlerin temelidir (3,5). Geniş bir anlama sahip olan motor terimi yanına aldığı diğer kelimelerle birlikte kullanılmaktadır.

Motor öğrenme, hareket ile ilgili süreçleri temel alan bir öğrenme çeşididir ve geçmiş yaşantılara bağlı olarak hareket üzerinde meydana gelen ilerlemelerdir (3,5).

Motor beceri bir hedefe yönelik çeşitli vücut parçalarının hareket ettirilmesini içeren istemli ve öğrenilmiş eylemdir (5). Motor becerilerin istemli ve öğrenilmiş olmasından kaynaklı olarak refleksif hareketler motor beceri tanımına uymamaktadır (3).

Motor davranış, biyolojik süreçler ve öğrenme ile birlikte meydana gelen değişikliklerdir (3).

Motor performans, bir hareket becerisinin gözlenebilir ya da ölçülebilir olarak gerçekleştirilmesidir (3).

Motor gelişim, ilgili alan yazın araştırmacıları tarafından birçok farklı şekilde tanımlanmıştır. Haubenstncker ve Seefeldt (1986)'e göre, motor gelişim, yaşam boyunca devam eden ve belirli bir sıraya göre ilerleyen motor davranışlardaki değişimdir (48). Bu tanıma benzer bir tanım da Haywood ve Getchell (2009) tarafından ifade edilmiş ve motor gelişim, hareket davranışının sıralı, sürekli ve yaşa bağlı olarak değiştiği bir süreç olarak tanımlanmıştır (49). Bu tanımlara ek olarak, Ulrich (2007) ile Gallahue, Ozmun ve Goodway (2013) motor gelişimi, motor davranışlardaki yaşam boyu devam eden kesintisiz değişimler ve bu değişimlerin altında yatan süreçlerin incelenmesi olarak tanımlayarak motor gelişimi sadece süreç olarak değil aynı zamanda bir ürün olarak da incelemişlerdir (3,50). İlgili alan yazında yapılan tanımlardan yola çıkarak; motor gelişim yaşam boyu devam eden, belirli bir sıra izleyen, yaşa bağlı değişen bir süreç ve bu sürecin altında yatan ve bu sürece etki eden faktörlerin incelenmesidir, şeklinde tanımlanabilir.

Motor gelişim hareket ve hareket becerilerini kapsamaktadır ve geniş bir yelpazeye sahip olan hareket becerilerinin çeşitli sınıflandırmaları bulunmaktadır

Hareketin derinliği ve kapsamını anlatmak için kullanılan sınıflandırma modelleri tek boyutlu ve çok boyutlu sınıflandırma modeli olarak ikiye ayrılmaktadır (3,51,52).

Hareket becerilerinin tek boyutlu sınıflandırılmasında, hareketin tek bir özelliği dikkate alınmaktadır ve hareketin kassal, zamansal, çevresel ve fonksiyonel özellikleri ile değerlendirilmektedir (3). Hareketin kassal yönü kaba ve ince terimleri ile açıklamaktadır. *Kaba* motor hareketler büyük kaslar ile gerçekleştirilen koşma, zıplama gibi hareketleri içerirken, *ince* motor hareketler ilikleme, yazma gibi küçük kasları ve sınırlı vücut hareketlerini içermektedir (3,26,29,53). Hareketin zamansal yönü kopuk, seri ve sürekli terimleri ile değerlendirilmektedir. Hareketin belirli bir başlangıç ve bitiş aşamasının olması *kopuk*, bir sıralama halinde gerçekleştirilmesi *seri*, belirlenmiş bir süre zarfında yerine getirilmesi ise *sürekli* motor beceriler olarak adlandırılmaktadır (3). Hareketin çevresel yönü, becerinin yerine getirildiği ortamın değişken olması veya olmaması ile ilişkilendirilmektedir. Güreş veya top yakalama gibi değişken ortamlarda gerçekleştirilen beceriler *açık*, bowling veya dart atışı gibi belirli ve durağan ortamda gerçekleştirilen beceriler *kapalı* motor beceriler olarak adlandırılmaktadır (3). Hareketin fonksiyonel yönü ise denge, yer değiştirme ve manipülatif becerileri kapsamaktadır. Denge becerileri bedenini durağan kalmasını, yer değiştirme becerileri bedenini bir noktadan başka bir noktaya transfer edilmesini ve manipülatif beceriler ise bir nesneye kuvvet uygulamayı kapsamaktadır (3,54,55).

Tablo. 2.5. Tek boyutlu hareket sınıflandırması modeli (3)

Hareketin Kassal Yönü	Hareketin Zamansal Yönü	Hareketin Çevresel Yönü	Hareketin Fonksiyonel Yönü
<i>Kaba Motor</i> Beceriler; koşma, sekme, atlama	<i>Kopuk Motor</i> Beceriler; zile basma, topa vurma	<i>Açık Motor</i> Beceriler; güreş, top yakalama	<i>Denge Becerileri;</i> düz çizgi üzerinde yürüme, tek ayak üzerinde durma
<i>İnce Motor</i> Beceriler; düğme ilikleme, yazı yazma, örme	<i>Seri Motor</i> Beceriler; top sürme, paslaşma	<i>Kapalı Motor</i> Beceriler; bowling, dart atışı	<i>Yer Değiştirme</i> <i>Becerileri;</i> emekleme, koşma, atlama
	<i>Sürekli Motor</i> Beceriler; yüzme, pedal çevirme		<i>Manipülatif</i> <i>Beceriler;</i> topa vurma, yazı yazma, fırlatma

Hareket becerilerinin çok boyutlu sınıflandırılmasında ise hareket görevlerinin işlevleri ile birlikte farklı boyutları da ele alınır. Bu sınıflandırmada hareket basitten karmaşığa, genelden özele şeklinde tanımlanmakta ve bu sayede anlaşılabilirlik açısından daha çok kabul görmektedir (3). Gentile (2000), hareketi, işlevlerinin yanı sıra çevresel ortamı da dikkate alarak sınıflandırmaktadır (56). Gentile'in bu modeline göre, hareketin gerçekleştirilmesi sırasında çevrede bulunan şartların sabit veya hareketli olması (merdiven veya yürüyen merdiven gibi) ile hareket denemeleri arasında değişkenlik olması veya olmaması (duran topa vurmak veya fırlatılan bir topa vurmak gibi) hareket sınıflandırılmasında dikkate alınmaktadır (3,56). Gallahue ise hareket sınıflandırması modelinde hareket işlevleri ile birlikte motor gelişim dönemlerini de ele almaktadır. Gallahue'nun iki boyutlu hareket sınıflandırma modelinde gelişim dönemlerine paralel olarak; motor gelişim dönemleri refleksif, ilkel, temel ve özelleşmiş hareketler olarak tanımlanmıştır (3).

Tablo 2.6. Gallahue'nun iki boyutlu hareket sınıflandırması (3)

Hareket Görevlerinin İşlevleri			
Motor Gelişim Dönemleri	<i>Denge</i>	<i>Yer Değiştirme</i>	<i>Manipülasyon</i>
Refleksif Hareketler Dönemi	<ul style="list-style-type: none"> ● Boynu kaldırma refleksi ● Bedeni kaldırma refleksi 	<ul style="list-style-type: none"> ● Emekleme refleksi ● Yüzme refleksi 	<ul style="list-style-type: none"> ● Kavrama refleksi ● Çekme Refleksi
İlkel Hareketler Dönemi	<ul style="list-style-type: none"> ● Desteksiz oturma ● Ayakta durma 	<ul style="list-style-type: none"> ● Sürünme ● Emekleme 	<ul style="list-style-type: none"> ● Uzanma ● Yakalama
Temel Hareketler Dönemi	<ul style="list-style-type: none"> ● Denge tahtasında yürüme ● Tek ayak üzerinde durma 	<ul style="list-style-type: none"> ● Yürüme ● Zıplama 	<ul style="list-style-type: none"> ● Fırlatma ● Sopyayla vurma
Özelleşmiş Hareketler Dönemi	<ul style="list-style-type: none"> ● Baledede parmak ucunda durma ● Futbolda kalede durma 	<ul style="list-style-type: none"> ● Pistte engelli 100 metre koşma ● Kalabalık bir sokakta yürüme 	<ul style="list-style-type: none"> ● Futbolda gol vuruşu yapma ● Fırlatılan topa sopyayla vurma

Motor gelişim dönemleri, alan yazında Gallahue'nun iki boyutlu hareket sınıflandırmasında belirttiğine benzer bir şekilde ele alınmaktadır. Seefeldt (1979), motor yeterliliği kazanma sürecinde dört dönemi ele almaktadır. Bu dönemleri refleksler-tepkiler, temel hareketler, geçici motor beceriler ile özel spor becerileri ve danslar olarak isimlendirmektedir (57). Gabbard (1992), motor gelişim dönemlerini refleksif hareketler, temel hareketler, spor becerileri, büyüme ve düzeltme, zayıf performans ve geri çekilme olarak ele almıştır (58). Clark (2005), ise motor gelişim dönemlerini refleksif, ön hazırlık, temel örüntüler, bağlama özgü, ustalık ve telafi dönemi şeklinde incelemiştir.

Motor gelişimin tanımında ve dönemlere ayrılmasında ortaya çıkan farklılıklar göz önüne alındığında, motor gelişimin tarihsel sürecinin ve motor gelişimi açıklamada kullanılan kuramsal temelin incelenmesi önem kazanmaktadır.

Motor Gelişim İle İlgili Kuramlar

Olgunlaşma Kuramı

Motor gelişim alanında 1930'larda yaptıkları çalışmalar ile Gesell ve McGraw birer öncü haline gelmişlerdir. Yaptıkları bu çalışmalar ışığında, motor gelişim alanında olgunlaşma bakış açısına sahip ilk kuramcılar olarak anılmaktadırlar (3,59,60). Birbirlerinden habersiz olarak tek yumurta ikizleriyle yaptıkları çalışmalar sonucunda verilen eğitimin önemli bir fark yaratmadığını ve becerilerin olgunlaşmaya bağlı olarak çıktığı sonucuna ulaşmışlardır (3,59). Gesell ve McGraw yaptıkları çalışmalarda, motor gelişimin sırasını kayıt altına almışlar ve gelişimin belirli bir sıra doğrultusunda ilerlediğini belirtmişlerdir (3,61-63). Bu kapsamda Gesell ve McGraw motor gelişimde biyolojik etkenlerin önemine dikkat çekmekte ve çevrenin gelişimdeki etkisinin çok kısıtlı olduğuna vurgu yapmaktadırlar (61,62). Hilgard (1932)'ın 24-36 aylık çocuklarla yapmış olduğu makasla kesme, düğme ilikleme ve tırmanma becerilerini içeren 12 haftalık müdahale programı sonunda, kontrol grubuna verilen bir haftalık eğitim ile gruplar arasındaki değerlendirme sonuçlarının benzer çıktığı bulunmuştur (64). Bu araştırma da olgunlaşmanın önemine dikkat çekmekte ve çevresel desteklemenin kısıtlayıcı rolüne değinmektedir.

Olgunlaşma kuramı kapsamında belirtilen biyolojik etkenlerin önemi yadsınmamakta ve gelişimdeki sıra göz önünde bulundurulduğunda yaşa bağlı ilerleme kabul edilmektedir (51,60). Ancak, olgunlaşma kuramı kapsamında çevresel faktörlerin etkisinin oldukça kısıtlı olarak görülmesi eleştirilmektedir. Clark (2005), olgunlaşmaya bağlı olarak ortaya çıktığı savunulan sürünme, emekleme, yürüme gibi davranışların yerçekimsiz bir ortamda görülemeyecek olduğuna değinerek çevresel faktörlerin becerilerin ortaya çıkmasında etkisinin oldukça büyük olduğuna vurgu yapmaktadır (60). Bununla birlikte, 1958 yılında İran'da 3 farklı yetimhanede bulunan toplam 175 çocuk ile yapılan araştırmada; sadece beşiğinde yatırılarak oyuncak veya akran gibi çeşitli uyaranlara maruz kalmadan büyüyen ve fiziksel olarak desteklenmeyen çocukların 1-2 yaş aralığında hala desteksiz oturamadığı bulunurken, farklı bir yetimhanede kucakta beslenen, oyun oynaması için fırsatlar yaratılan ve motor beceriler için imkânlar sağlanan çocukların, evde bakım alan çocuklarla benzer gelişim özellikleri gösterdiği sonucuna varılmıştır (65). Günümüzde motor gelişim ile ilgili yapılan çeşitli müdahale çalışmalarında, deney gruplarının kontrol gruplarına göre motor becerilerde daha iyi performans gösterdikleri bulunmuştur (51,66–69). Bu durum, çocuklara sağlanan çevresel imkânların ve deneme fırsatlarının, onların gelişimi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Dinamik Sistemler Kuramı

Dinamik sistemler kuramı 1970'lerden günümüze kadar devam eden süreç odaklı dönemin bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır (59,63). Süreç odaklı yaklaşım, 1960'ların sonunda küçük bir grup bilim insanının toplantısı sonucunda motor gelişime yönelik ilginin yeniden doğması ve olgunlaşma bakış açısından farklı olarak motor becerilerin ortaya çıkışında sürece odaklanmasına dayanmaktadır (63). Bu toplantıdan sonra içlerinde Piaget ve Bruner'in de bulunduğu bir grup araştırmacı bilgi işleme yaklaşımını benimseyerek çocuğun motor becerilerindeki gelişimi algı, dikkat ve hatırlama gibi süreçler sayesinde basit yetilerden daha karmaşık hareket ve davranış kalıplarına dönüştürmesine odaklanmışlardır (55,63,70). Bilgiyi işleme kuramına göre, insan beyni bir bilgisayar gibi işlemekte ve algı, dikkat ve duyu organları ile alınan girdiler merkezi sinir sistemine kodlanarak veya uygun bilgi

ile birleştirilerek çıktı olarak sunulmaktadır (3,59,63,71).

Süreç odaklı yaklaşımın ikinci yarısı olarak kabul edilen 1980'lerin başında ise Bernstein'in yaklaşımı Kugler, Kelso ve Turvey tarafından genişletilmiştir. Bilgiyi işleme kuramından farklı olarak insan gelişiminin çevre, görev ve bireysel özelliklerden etkilenen dinamik bir yapı olduğunu ve insan organizmasının koordineli bir şekilde kendi kendine organize olan birçok alt sisteme sahip olduğunu savunan bu görüş Dinamik Sistemler Kuramı olarak anılmaktadır (3,59,63,71). Bu yaklaşıma göre, bilgi merkezi sinir sistemine önceden kodlanmış olmasa da hareket kalıpları çocuk ve çevre arasındaki etkileşime bağlı olarak ortaya çıkabilir görüşü savunulmaktadır (59).

Dinamik sistemler kuramına göre, gelişim doğrusal ve sürekli değil kesintilere uğrayarak devam eden kesintisiz bir süreç olarak kabul edilmektedir (3,71). Çocuk, çevre ve motor görevlerden herhangi birinde veya birbirleriyle olan etkileşiminde meydana gelen değişiklikler motor gelişimi etkilemektedir. Bunlar kısıtlayıcılar olarak ele alınmaktadır (3,71). Kısıtlayıcılar olarak tanımlanan, bireysel, çevresel ve görevsel özelliklerde meydana gelen değişiklikler değişim üzerinde olumlu ya da olumsuz etkilere sebep olabilir. Bu sebeple, gelişimi olumlu yönde etkileyen kısıtlayıcılar destekler, olumsuz yönde etkileyerek gelişimde gecikmelere sebep olan kısıtlayıcılar ise hız sınırlayıcılar olarak ele alınmaktadır (3). Bu kapsamda hem biyolojik hem de çevresel değişiklikler motor gelişim üzerinde etkili olmaktadır.

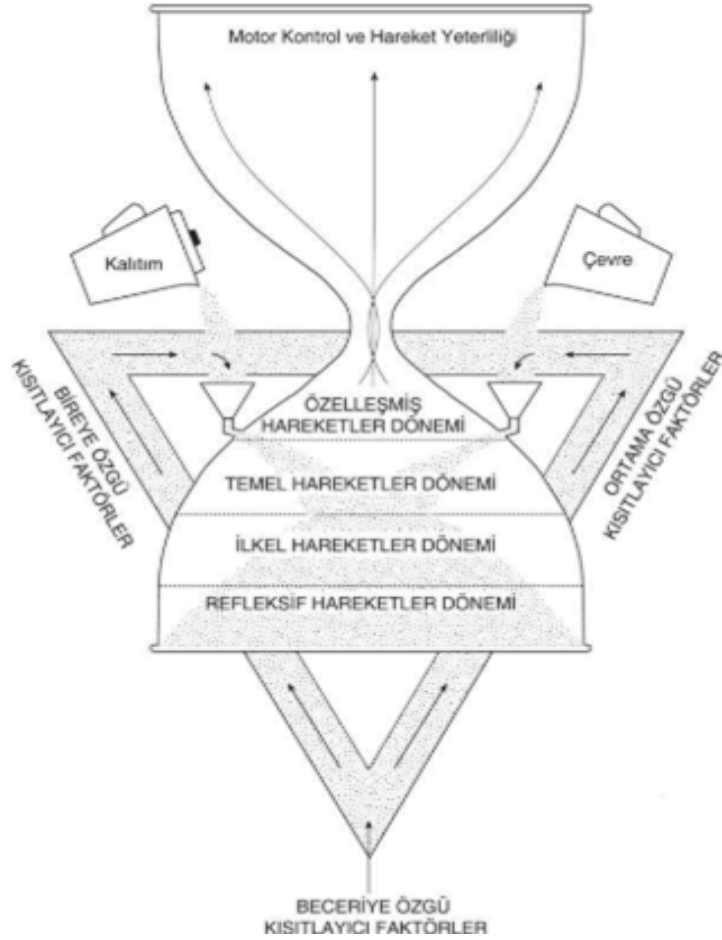
Çocuğun vücut proporsiyonundaki değişiklikler, çevre ile etkileşimini ve böyle ortaya koyduğu motor becerileri değiştirecektir (59,70,71). Aynı şekilde çevrenin destekleyici etkisi, çocuğun motor gelişiminde etkili olmaktadır (63,72). Thelen (1986), henüz yürüyemeyen 7 aylık üç kız ve üç erkek bebeğin yavaş çalışan bir koşu bandında emniyet kemeri ile desteklenerek yürütülmesini içeren çalışmasında bebeklerin yetişkin adımlamasına benzer şekilde yürüdükleri bulgusuna ulaşmıştır (72). Bu bebekler koşu bandından indirildikten sonra yürüyemeseler de bu bebeklerin yürür pozisyonda iken dengelerini sağlayabilmeleri ve bir ayakları havada iken diğer ayaklarıyla vücut ağırlıklarını taşıyarak dengede kalmaları da araştırmanın önemli bulgularından sayılmıştır (72). Araştırmanın sonuçları, çocukların motor gelişim

özelliklerini basitçe olgunlaşma ile açıklanamayacağını ve çevresel uyaranlar ile ebeveynlerin desteklerinin çocukların motor gelişimi üzerinde etkisini göstermektedir (63,72). Goldfield (1989) tarafından yapılan başka bir araştırmada, henüz emeklemeyen 6 aylık 10'u erkek 5'i kız 15 bebeğin emekleyene kadarki süreçleri video kaydı alınarak haftalık olarak takip edilmiştir (73). Bebeklerin el tercihi, el-ayak duruşu ve koordinasyonu, kafasını tutuş şekli ve tekleme hareketi incelenmiştir. Çocukların önce kafalarını kaldırıp yukarıya baktıkları, sonra sallanma hareketinden emeklemeye geçtikleri fark edilmiştir. Çevredeki ilgi çekici nesne veya insanların bebeği harekete geçirmek için etkili olduğu görülmüştür (73).

Gallahue'nun Üç Ayaklı Kum Saati: Yaşam Boyu Modeli

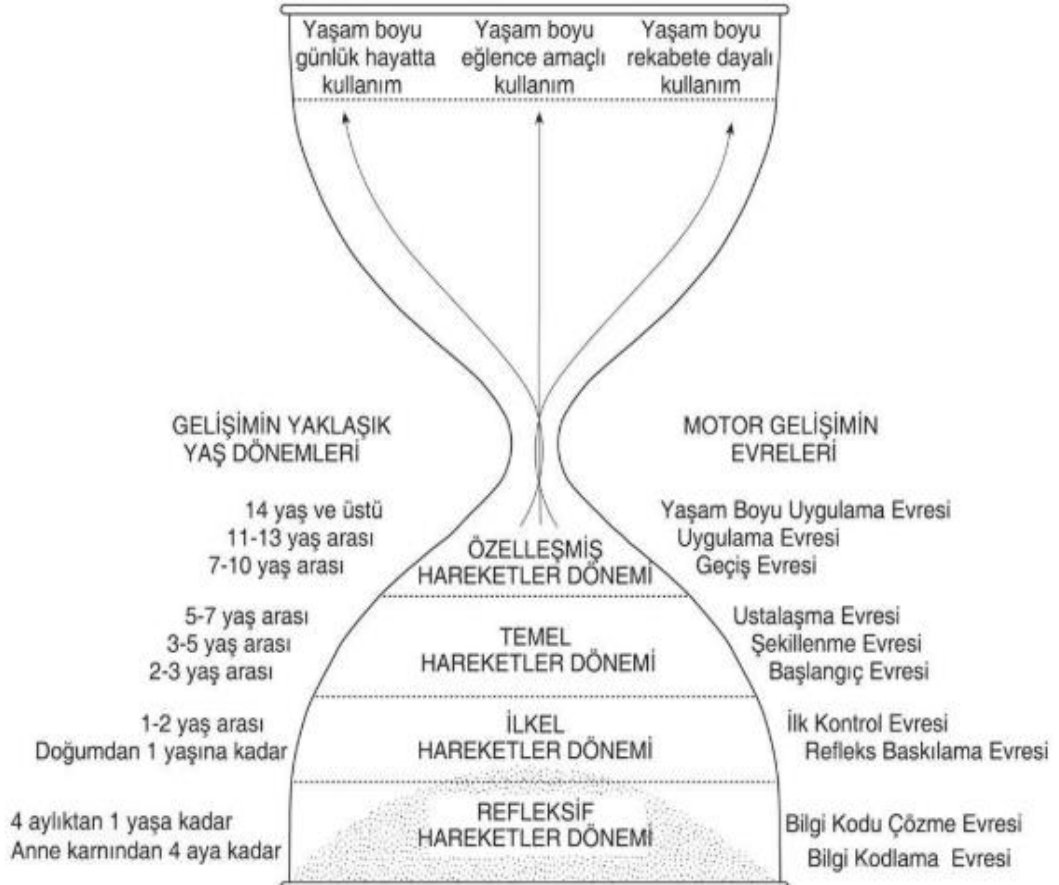
Motor gelişim çeşitli kuram ve yaklaşımlar ile açıklanmaya çalışılsa da, gelişimin çok boyutlu yapısı göz önüne alındığında herkes tarafından kabul gören tek bir kuram ortaya koyabilmek mümkün değildir (3,50,63). Kuramlar, genellikle yaşa ve çeşitli gelişimsel özelliklere bağlı olarak dönemler belirleyerek gelişimi daha anlaşılır bir şekilde açıklamaya çalışmaktadır (51).

Gallahue, Ozmun ve Goodway (2014), motor gelişimi sezgisel bir model kullanarak açıklamaktadır. Sezgisel araçların amacı, benzetmeler kullanarak bir olgunun açıklanmasına yardım etmektir (3). Bu kapsamda, 'Üç Ayaklı Kum Saatli Modeli' bir bireyi kum saatine benzetmekte ve kum saatinin 'hayat nesnesi' olan kum ile dolmasının gerekliliğini göstermektedir (3).

Şekil 2.1. Üç ayaklı kum saati: Yaşam boyu modeli (3)

Bu modelde, kum kalıtım ve çevreyi simgeleyen iki farklı kaptan kum saatinin içine dolmaktadır ancak kalıtım kabı bir kapağa sahipken, çevre kabının kapağı yoktur. Bu durum, kalıtımsal özelliklerimizin gebelikte belirlenmesi ile ilişkilidir ve kaptaki kum miktarı buna bağlı olarak sabittir. Diğer bir taraftan, çevre kabı kapaksız oluşuyla kum saatinin içine sağlayabilecek olduğu sınırsız kum miktarını simgelemektedir. Çevre kabı boşaldıkça doldurabilmektedir (3). Gallahue, Ozmun ve Goodway (2014)'e göre, gelişimde kalıtım ve çevrenin etkisi yıllardır tartışılmakta olan bir konudur ve bu modelde her iki kaptan da kum aktığı için hangisinin daha önemli olduğu bir tartışma konusu değildir. Birey için önemli olan nokta, kum saatinin hayat nesnesi olan kum ile dolmasıdır ve bu kumun hangi kaptan geldiği önem taşımamaktadır (3). Kum saatinin birikimli bir yapısının olduğu için motor gelişim dönemleri birbirleri üzerine inşa edilmişlerdir ve bir evredeki kum miktarı diğerini etkilemektedir (3,51).

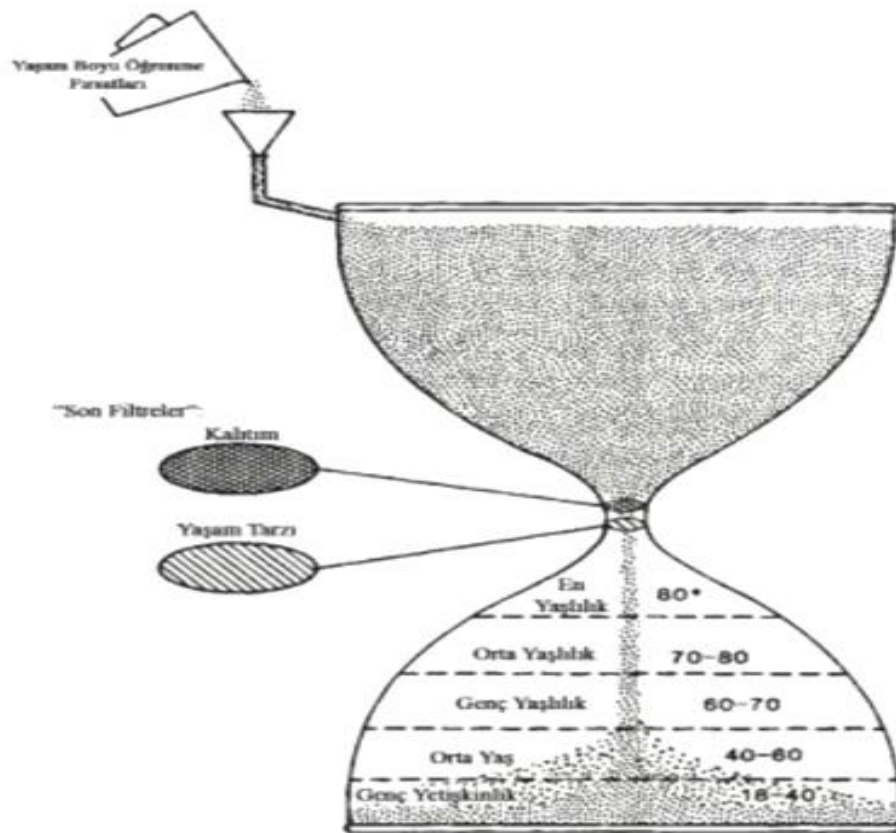
Şekil 2.2. Motor gelişimin dönemleri, evresi ve yaşları (3)

Motor gelişimin ilk basamağı olan refleksif hareketler ve ilkel hareketler döneminde yani yaklaşık olarak yaşamın ilk iki yılında motor gelişim değişime dirençli bir yapıya sahiptir. Bu sebepten, kum saatine dolan ilk kumlar çevresel şartlarda olağanüstü bir durum olmadığı sürece kalıtım kabından gelmektedir (3). Bununla birlikte, çevresel uyaranların artırılması ve çocuğun bütün duyuları ile birlikte desteklenmesi sayesinde çocuğun gelişimsel hızı artırılabilir.

Temel hareketler döneminde, çevre kabından dolan kumların etkisi fazlaca görülmeye başlanmaktadır. Bu dönemde çocukların hareketleri belirli bir olgunluk seviyesine gelince kendiliğinden öğrenmeleri söz konusu değildir ve çevreden sağlanan uyaranlar ile deneyim fırsatları kum saatinin dolmasını sağlamaktadır (3). Öğretmenler, aileler ve eğitimcilerin bu süreçteki rolü önemlidir ve çevre kabının boş kalması kum saatinin boş kalmasına sebep olacaktır. Bu dönemde yeterli seviyede doldurulamayan kum saati, bir sonraki dönem olan özelleşmiş hareketler döneminde

hissedilecektir ve belki de yeterli kum olmadığı için bariyer aşılamayacaktır (3).

Kum saati modeli bir noktada tersine dönmektedir. Bu durum genellikle sosyal ve kültürel etkilere bağlı olarak meydana gelmekte ve saatteki kum boşalmaya başlamaktadır (3). Birçok birey için, kum saatinin tersine dönmesi durumu çalışma hayatına başlama yaşı olan 20'li yaşlara tekabül etmektedir. Çalışma hayatı ve beraberinde gelen çeşitli sorumluluklar ile bireyler genellikle çocukluk ve ergenlik döneminde elde ettiği fırsatları bulamamakta ve buna bağlı olarak kum saatinin hayat nesnesi olan kumların akışı sınırlanmaktadır (3).

Şekil 2.3. Tersine çevrilmiş yaşam boyu kum saati modeli (3)

Tersine dönmüş olan kum saatinde dikkat edilmesi gereken bir nokta bulunmaktadır ve bu nokta saatteki filtreler olarak tanımlanmaktadır. Kum saati tersine döndüğünde, içerisindeki kumlar kalıtım ve yaşam tarzı olarak adlandırılan iki filtreden geçmektedir. Kalıtım filtresi, bireyin genetik özelliklerine bağlı olarak şekil aldığı için çok az müdahale edilebilmektedir ve bu filtrenin delikleri çok sıkı ya da

geniş olabilmektedir. Diğer filtre ise çevresel tabanda şekillenmiş olan yaşam tarzı filtresidir. Bu filtre bireyin fiziksel, bilişsel ve duyuşsal özelliklerinden etkilenmektedir ve çevresel tabanlı olduğu için kontrol edilebilir bir filtredir. Kum saati ters döndükten sonra da sınırlı miktarda da olsa kum dolmaya devam etmektedir ve bu kumun akışındaki sınırlayıcı faktörün üstesinde gelebilecek olan da yine bireydir. Bireyin yaşam tarzı, kumun boşalma hızını yavaşlatabildiği gibi kumun eklenme hızını da arttırabilmektedir (3).

Gallahue'nun Üç Ayaklı Kum Saati Modeli'nde ve iki boyutlu hareket sınıflandırması modelinde motor gelişim dönemleri refleksif, ilkel, temel ve özelleşmiş hareket beceriler olarak sınıflandırılmakta ve ilgili alan yazın dikkate alındığında, gelişim dönemlerinin bu sınıflandırmaya benzer şekilde sınıflandırıldığı görülmektedir (51,58,60,74). İlgili alan yazın dikkate alınarak, bu çalışmada motor gelişim dönemleri Gallahue'nun belirttiği sınıflandırma ile açıklanmaktadır.

Motor Gelişim Dönemleri

Refleksif Hareketler Dönemi

Motor gelişimin ilk evresini refleksler temsil etmektedir. Refleksler, doğum öncesi dönemde başlayan ve doğumdan sonra yaşamın ilk bir yılı boyunca devam eden motor gelişimi oluşturan ve bebek için hayati öneme sahip hareketlerdir (3,58,60,75). Gallahue, Ozmun, ve Goodway (2014) refleksif hareketler dönemini bilgi kodlama evresi ve bilgi kodu çözme evresi olarak ikiye ayırmaktadır. İlk evre anne karnında başlamakta ve doğumdan sonraki ilk dört ay boyunca devam etmektedir. Bu evrede refleksler bebeğin temel beslenme ve korunma ihtiyaçlarının karşılanması için temel bir gerekliliktir. Aynı zamanda, kortekse bilgi sağlayan birinci kaynak bebekliğin ilk 4 ayında reflekslerdir (3,5). Bilgi kodu çözme evresi olarak adlandırılan ikinci evrede ise beyin merkezinin yükselmesine paralel olarak merkezi sinir sisteminin kontrolü artmakta ve bu sayede bebekler gelen bilgiyi daha iyi organize edebilmektedir (3).

Gallahue, Ozmun ve Goodway (2014), refleksleri ilkel yaşamsal refleksler ve duruşa ilişkin ilkel refleksler olarak ikiye ayırmaktadır. İlkel yaşamsal refleksler bebeğin beslenmesi ve korunmasına ilişkin reflekslerdir (3,60). Yeni doğanda

İlkel Hareketler Dönemi

Doğumdan sonra beynin ve merkezi sinir sisteminin gelişmeye devam etmesi ile birlikte refleksler üzerinde baskılanma başlamaktadır. Gallahue, Ozmun ve Goodway (2014) bu dönemi ‘refleks ketleme evresi’ olarak ele almaktadır (3). Bebeklerin yaklaşık olarak ilk doğum günleri ile birlikte reflekslerinin çoğu kaybolmaktadır. Bir yaş ile birlikte üst beyin merkezi iskelet ve kas fonksiyonlarını devralmakta ve böylece bebekler hareketlerinin kontrolünde giderek artan bir ilerleme göstermektedirler (3,76).

Reflekslerin kaybolup istemli hareketlerin görülmeye başladığı ve bu istemli hareketler üzerinde uzmanlaşmaların görüldüğü yaklaşık olarak 1 ile 2 yaş arasındaki dönem ilkel hareket becerileri dönemi olarak ele alınmaktadır (3). Bu beceriler ileri dönemlerdeki hareket becerilerinin temelini oluşturan hareketlerin kabaca uygulanmasıdır. Bu yüzden, bu dönemde yapılan uygulamaların sıklığı ile çevrenin destekleyici etkisi, ileriki yaşlara olan etkisi bakımından önemlidir (3,60,77).

Clark (2005)’e göre, insanların hayatta kalmalarını sağlayan iki temel etken, hareket etme ve beslenmedir. Hareket etme, yer değiştirme becerileri ile ilgili iken; beslenme, beden ve nesne kontrolü gerektirdiği için denge ve manipülatif hareketler ile ilişkilidir. Bu yüzden, ilkel hareketlerde hareketin fonksiyonel özelliklerine odaklanmaktadır (60). Clark (2005) ile benzer bir şekilde Gallahue, Ozmun ve Goodway (2014), bu evreyi denge, lokomotor ve manipülasyon hareketleri ile açıklamaktadır.

Denge becerileri baş, boyun ve gövde kontrolü ile oturma ve ayakta durmayı gerektiren hareketlerdir. Bebekler doğduklarında denge becerilerini çok az kontrol edebiliyorlarken yaklaşık olarak 6 aylık olduklarında büyük bir ilerleme kaydetmiş olmaktadır. Bir yaşın sonunda ise bu alandaki birçok beceri üzerinde kontrolü kazanmaktadır. (3,15,28). Yer değiştirme hareketlerinde ise bebekler öncelikle kaslarındaki güçsüzlük nedeniyle yer çekimine uygun olarak yatay hareketler yaparken, kaslarının ve iskelet sisteminin gelişmesi ile birlikte dikey harekete geçerek yürümeye başlamaktadırlar (3,60). Çocuğun yüzüstü yatarak ileri geri kayması yaklaşık olarak üçüncü ayda görülmeye başlamakta ve dokuzuncu ay

civarında emekleme formuna dönüşerek gelişmektedir. Dik pozisyona geçme ise yaklaşık olarak 10. ayda elden tutularak adımlama şeklinde iken bir yaştan sonra tek başına yürüme sürecine geçmektedir (3). Manipülasyon becerilerinde ise uzanma, yakalama ve bırakma becerileri ön plana çıkmaktadır. Doğumdan sonraki ilk 1-3 ay aralığında etkili olmayan uzanma davranışları gösteren bebek, yaklaşık olarak 6 aylık olduğunda kontrollü uzanmaya başlamaktadır (3,15,28). Yakalama becerisi ise refleksif olarak başlamakta ve 3. Ay civarında istemli yakalamaya dönüşmektedir (3). İlk doğum gününden sonra yakalama becerisi omuz ve kol kaslarının kullanımından parmak kaslarının kullanımına doğru gelişerek, kısaç hareketi ile yakalamaya ve aşama aşama kontrollü yakalama becerisine dönüşmektedir (3,15,28).

Tablo 2.8. İlkel becerilerin görüldüğü yaklaşık yaş aralıkları (3,15)

İlkel Beceriler		
Denge	Baş ve Boyun Kontrolü	Doğumdan – 5. Ay
	Gövde Kontrolü	2. Ay – 8. Ay
	Oturma	3. Ay – 6. Ay
	Ayakta Durma	10. Ay – 12. Ay
Yer Değiştirme	Yatay Hareketler	3. Ay – 11. Ay
	Dik Yürüme	6. Ay – 13. Ay
Manipülasyon	Uzanma	1. Ay – 6. Ay
	Yakalama	Doğumdan – 18. ay
	Bırakma	12. ay – 18. Ay

Temel Hareket Becerileri

Refleksif hareketler ile ilkel hareketler, hareket kalıplarının ve istemli hareketlerin öğrenilmesi için temel oluşturmakta ve böylece erken çocukluk döneminde temel hareketler ile ilgili becerilerin kazanılması daha etkili olmaktadır (37,58). Temel hareket becerileri hareketin fonksiyonel yönü olarak tanımlanan yer değiştirme, denge ve manipülatif hareketler üzerinde daha kontrollü becerilere sahip olunması ile ilişkilidir (3,60). Özellikle erken çocukluk döneminde bu becerilerin kazanılması ilerleyen dönemlerde beklenen koordineli hareketlerin etkililiği ve

verimliliği açısından önemli olmaktadır.

Temel hareket becerilerinin öğrenilmesinde bireysel, çevresel ve görevsel bir takım kısıtlılıklar bulunmaktadır (78). Bireysel kısıtlılıklar yaş, boy, kilo gibi bireye özgü değişkenler, çevresel kısıtlılıklar zemin, açık veya kapalı alan, hava koşulları gibi hareketin uygulandığı çevreye özgü değişkenler ve görevsel kısıtlılıklar ise uygulanması beklenen hareket görevi için gerekli beceri ve nesnelerin uygun seçilmesine özgü değişkenlerdir (3). Bu kısıtlılıklardan çevreye ve göreve özgü olanlar ebeveynler, öğretmenler ya da eğitimciler tarafından kontrol edilerek düzenlenebilmektedir (3,37,60). Bu sayede, hareketin uygulanması sırasındaki verimlilik arttırılmaktadır.

Temel hareket becerileri ‘doğal’ olarak öğrenilebilen beceriler olmadığı için bu becerilerin desteklenmesi ve denemeler için çocuklara fırsatların verilmesi önem arz etmektedir (60,66). Bu becerilerin öğrenilmesinde odaklanılması gereken nokta geniş bir yelpazeye sahip olan hareket becerilerinin çeşitliliğinin deneyimlenerek beden mekaniğinin ve hareket becerilerinin çeşitliliğinin kazandırılmasıdır (3,63,66). Stodden ve arkadaşları (2008), temel hareket becerilerinin motor yeterlilik ve fiziksel aktivitelere katılım üzerinde büyük bir rol oynadığını belirtmekte ve bu durumu motor yeterlilik ve fiziksel aktivitenin sinerjistik modeli ile açıklamaktadır (3,78). Bu modelde erken çocuk döneminde edinilen motor yeterlilik ve fiziksel aktivitelere katılım oranıyla ileri dönemlerdeki motor yeterlilik algısı ile fiziksel aktivitelere katılmaya tercih etme arasındaki pozitif ilişkiye odaklanılmaktadır. Motor yeterlilikleri ile ilgili olumlu algıya sahip olan çocuklar aktif motor etkinliklere katılmayı tercih ederken, kendileri ile ilgili algısı olumsuz olan çocuklar fırsat verildiğinde katılmamayı tercih etmektedirler (3,78). Bu durum, motor gelişim konusunda kısır döngüye sebep olmakta ve erken yaşlarda motor beceriler ile ilgili yeterliliği kazanmamış çocuklar sonrasında bu becerileri kazanmak için uygun fırsatları yakalayamamaktadırlar (3,78). Aynı zamanda, modelde, bu durumun sağlıklı olma ile ilişkisi de gösterilerek temel hareket becerilerinin önemi vurgulanmaktadır (3,60,78). Bu modele istinaden, erken çocukluk döneminde sunulan fiziksel aktivite olanakları ve çeşitliliği oldukça önemlidir.

Temel hareket becerilerinin kazanıldığı dönem 2 yaş civarında başlamakta ve

yaklaşık olarak 7 yaşına kadar devam etmektedir. Çocuklar bu dönem aralığında el-göz koordinasyonundaki gelişmeler ve vücut kontrolündeki artış ile koşma, zıplama, yakalama, fırlatma gibi birçok beceri üzerinde giderek artan bir gelişme göstermektedir (3,29,31,37,60). Bu becerilerin her biri çeşitli sporlarda ya da günlük yaşam faaliyetlerinde kullanılan beceriler olması bakımından çocuğun erken dönemde bu becerileri öğrenmesi ve uygulaması kolaylaştırıcı ve destekleyici bir rol oynamaktadır. Örneğin, çocuğun ileri doğru atlama becerisi atletizmde, yukarı doğru atlama becerisi voleybolda, fırlatma ya da yakalama becerisi basketbolda, ayakla vurma becerisi futbolda kullanılmakta ve bu becerilerin öğrenilmesi çocuğun spor dallarına katılımı konusunda destekleyici olmaktadır (51). Aynı zamanda, çocuğun kaba ve ince motor becerilerinin gelişiminin desteklenmesi ve bu becerilerin gelişmesi uygun fırsatların tanınması çocuğun günlük yaşam faaliyetlerinde kendi kendine yetebilmesi ve birçok işini yardımsız halledebilmesi bakımından önem kazanmaktadır (51).

Temel hareket becerileri yer değiştirme ve manipülasyon becerileri üzerinde durarak ele alınmakta ve bu becerilerin beden kontrolünü desteklemesi ile denge becerileri de gelişmektedir. Yer değiştirme becerileri kapsamında, koşma, zıplama, sıçrama, sekme gibi beceriler yer alırken, manipülasyon becerileri kapsamında fırlatma, yakalama, ayakla vurma ve sopa ile vurma gibi beceriler ele alınmaktadır. Bu becerilerin ortaya çıktığı yaşlar ile becerilerin kontrollü bir şekilde uygulandığı yaşlar farklılık göstermektedir. Bu farklılık başlangıç ve ustalık düzeyi olarak adlandırılmakta ve ustalık düzeyine ulaşma yaşı kız ve erkek çocuklarda farklılık göstermektedir (3,37,48).

Tablo 2.9. Temel hareket becerilerinin cinsiyet ile başlangıç ve ustalaşma düzeyine göre yaşları (3)

Örnek Beceriler		Yaş Grupları			
		Erkek		Kız	
		Başlangıç	Ustalaşma	Başlangıç	Ustalaşma
Manipülasyon Becerileri	Fırlatma	18 ay	5 yaş	18 ay	7 yaş
	Yakalama	2 yaş	7 yaş	2 yaş	8 yaş
	Ayakla Vurma	2 yaş	6,5 yaş	2 yaş	7 yaş
	Sopa ile topa vurma	2 yaş	7 yaş	2 yaş	8,5 yaş
Yer Değiştirme Becerileri	Koşma	2 yaş	4 yaş	18 ay	5 yaş
	Atlama	2 yaş	9,5 yaş	2 yaş	10 yaş
	Zıplama	3 yaş	7,5 yaş	2,5 yaş	7 yaş
	Sekme	4, 5 yaş	6,5 yaş	5 yaş	6,5 yaş

Motor gelişim ile ilgilenen kuramcılar, yer değiştirme becerilerini filogenetik yani insanoğlunun türüne özgü olan ve kültürel etkilerden az etkilenecek bütün dünyada benzer yaş dönemlerinde ortaya çıktığını savunmaktadır. Diğer bir yandan ise, manipülatif becerilerin ontogenetik yani kültürel özelliklere ve sunulan imkanlara bağlı olarak geliştiği düşüncesi savunulmaktadır (3). Kız ile erkek çocuklar arasında oluşan yaş farklılıklarında kültürel etkilere bağlı olarak verilen fırsatların belirleyici olduğu düşünülmektedir (71). Yapılan çeşitli araştırmalarda, ailelerin kız çocuklarıyla şarkı söyleme, dizde zıplatma gibi durağan oyunlar oynamayı tercih ettiği görülürken, erkek çocukları ile bilek güreşi ya da top oynamaya benzer aktif oyunları seçtikleri bulunmuştur (79–81). Kız ve erkek çocuklar arasında görülen bu farklılıkların dengelenebilmesi ve çocukların her beceri alanında desteklenmesinin sağlanması için ailelerin ve eğitimcilerin cinsiyet ayrımı yapmadan fırsatlar yaratmaları gerekmektedir (51).

Özelleşmiş Hareket Becerileri Dönemi

Özelleşmiş hareket becerileri karmaşık ve koordineli hareketleri gerçekleştirebilmek için geliştirilen ve birleştirilen temel hareket kalıpları olarak tanımlanmaktadır (3,59,60,75). Temel hareket becerilerinde ustalaşmaya bağlı olarak gerçekleştirilen özelleşmiş hareketler belirli bir beceriye özgüdür. Bir spor dalında

faaliyet göstermek için o spor dalına ilişkin temel hareketlerde ustalaşmış olmak özelleşmiş hareket becerilerinin sergilenebilmesi açısından gerekli görülmektedir (3). Bireyin bilişsel ve duyuşsal yönden belirlenen spor dalına hazır olması ile o spor dalında başarılı olması birbirinden farklıdır. Özelleşmiş hareket becerilerindeki başarı temel hareketlerde ustalaşmanın gerçekleşmiş olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Bununla birlikte, bireyin o spor dalı ile ilgili olmayan temel hareket becerilerinde ustalaşma düzeyine erişmesi beklenmemektedir (3).

Özelleşmiş hareketler dönemi kendi içerisinde geçiş, uygulama ve yaşam boyu kullanma evresi olarak üç aşamaya ayrılmaktadır ve bu evrelerin birinden bir diğerine geçişte çevresel, bireysel ve göreve ilişkin sınırlılıklar etkili olmaktadır (3). Belirtilen sınırlılıkların ve bireyin seçilen spor dalı ile ilgili güçlü özelliklerinin farkında olmak iyi bir öğretim açısında oldukça büyük bir önem taşımaktadır (3).

Geçiş Evresi

Geçiş evresi, çocukların hareket becerilerini birleştirmek için ilk adımları attığı evre şeklinde tanımlanmaktadır (3). Bu dönemde çocuklar, çeşitli spor dallarına ilgi duymaya başlayarak özelleşmiş hareket becerilerini anlamaya çalışmaktadırlar. Beceri ve yetenekleri kısıtlı olan çocuklar için bu evre özelleşmiş hareket becerilerinin kazanılması için çaba harcandığı uzun ve kritik bir evre olarak görülmektedir (3,59). Yaklaşık olarak 8 ile 12 yaşları aralığında görülen ve temel hareket becerilerinin spor ve oyunlara uyarlandığı evre olan geçiş evresinde spor yapmayı bırakma oranının oldukça fazla olduğu belirtilmektedir (3,59,60).

Uygulama Evresi

Uygulama evresi, ortaokul ve daha ileri yaş grubunda olan sporcuların ilgilendikleri spor dalında antrenman yaptıkları ve eğitim aldıkları evredir (3). Bu evrede, bireysel özellikleri ile ilgili farkındalığı artmış olan kişiler spor faaliyetleri için zaman ayırarak kendini geliştirmektedir.

Yaşam Boyu Uygulama Evresi

Yaşam boyu uygulama evresinde, uğraşılan spor dalı ya da dallarının kapsamı

daraltılmakta ve belirli bir beceri üzerinde yüksek performans gösterilmesi amaçlanmaktadır (3,60). Kişisel yetenekler, deneyimler ve istekler esas alınarak seçilen yaşam boyu aktivitelere bağlılık ve devam oldukça önemlidir (3,59,60).

Gallahue'nun kum saati modelinde de belirtildiği gibi, motor gelişim, kalıtım ve çevreden etkilenmektedir. Kalıtımın özellikleri bireyler tarafından kontrol edilemeyen özellikler olduğu için, motor gelişimi etkileyen çevresel faktörlerin incelenmesi gerekmektedir.

2.3. Gelişimi Etkileyen Çevresel Faktörler

Gelişimi etkileyen çevresel faktörlerden kültür, uyarıcı zenginliği ve yoksunluğu, bağlanma, ailenin çocuk yetiştirme tutumu ile ailenin öz yeterlik algısı ön plana çıkmaktadır (3,5,31,51,82).

2.3.1. Kültür

Toplumun değer yargıları, kuralları, inançları, gelenek ve görenekleri nesilden nesile aktararak kültürü oluşturmaktadır (82). Bu bağlamda, toplum bireyin görünüşü, tutumu, tavrı ve davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, çocukları ile kurdukları iletişim, oyun şekilleri de kültürden etkilenmektedir (15,83). Bir ebeveynin çocuğunun ilk adımlarını kollarını açarak karşılaması, çocuğun fiziksel gelişiminin desteklenmesi için önemlidir (83). Örneğin, Kung kültüründe bebekler için herhangi bir oyuncak üretilmemekte ve var olan doğal malzemeleri de çocukların oynaması için teşvik etmemektedirler. Diğer bir yandan ise, iletişim ve paylaşım konusunda çok destekleyicidirler, avcılık toplayıcılık ile geçimini sürdüren Kung kabilesi için çocuklarla birlikte hareket halinde olmak önemlidir (15). Morelli, Rogof, ve Angelillo (2003) tarafından yapılan bir araştırmada, 4 farklı kültürden 2-3 yaş aralığındaki 12 çocuğun ebeveynlerin günlük işlerine ve çocuk merkezli oyunlara katılımları incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Amerika'nın orta sınıf banliyölerinde yaşayan çocukların ailelerinin günlük işlerine çok az katıldıkları ve ailelerinin onlara çocuk merkezli oyunlar oynayarak iletişim kurduğu bulunmuştur. Diğer bir taraftan ise, avcılık toplayıcılık ile geçimini sağlayan Efe ve Maya

kabilelerinde çocukların 2 yaşından itibaren öz bakımlarının neredeyse tamamını kendilerinin yaptıkları ve ev işlerinde annelerine yardım ettikleri görülmektedir (84). Bu durum, coğrafi özelliklerin kültür ve kültürün de aile ilişkileri üzerindeki etkilerini göstermektedir. Bununla birlikte, kültürel özelliklerin ve yaşanan coğrafyanın çocukların oyunlarına etkisi de oldukça büyüktür. Afrikalı çocuklar ağaçlara tırmanırken, Amerikalı çocuklar toprak ve kum torbaları ile oynamakta ve Polinezyalı çocuklar ise deniz çevresinde dalgalarla koşturmaktan haz duymaktadırlar. Bu durum, farklı bölgelerdeki çocukların motor gelişim özelliklerinde farklılıklar olabileceğini göstermektedir.

2.3.2. Uyarıcı Zenginliği ve Yoksunluğu

Motor gelişim alanında, Gesell ve McGraw gibi Olgunlaşma kuramını benimseyen araştırmacılar, ikiz çocuklarla yapmış oldukları çalışmalar kapsamında erken dönemlerde verilen eğitimin gelişimi hızlandırmada yetersiz olduğunu bulmuşlardır (61,62). Ancak, çocukların gelişim hızlarında niceliksel olarak farklılıklar bulunmamasına rağmen, çocukların özgüvenlerinde ve oyunlara katılma isteklerinde farklılıklar bulunmuştur (3). Bu durum, çevreden sağlanan uyaranların, erken dönemlerdeki desteklemelerin ve verilen fırsatların gelişimi olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Dennis (1960), tarafından yetimhanelerde kalan çocuklarla gerçekleştirilen çalışma sonuçları, uyaran ve deneyim eksikliğinin çocuklardaki olumsuz etkilerini göstermektedir (65). Gallahue, Omzun ve Goodway (2014)'in belirttiği kum saati modelinde de çevreden sağlanan girdilerin önemi üzerinde durulmaktadır (3).

Özellikle bebeklik ve ilk çocukluk döneminde sağlanan uyaranların fazlalığı, eğitim programları, erken müdahale çalışmaları ve gelişimsel taramalar çocuğun gelişiminin desteklenmesinde büyük bir rol oynamaktadır (3,26,29,31,65,69,85).

2.3.3. Bağlanma

Bakım veren ile çocuk arasında oluşan güçlü ve sevgi dolu bir ilişkinin temeli bağlanma ile açıklanmaktadır (15). Doğumdan sonraki ilk 6 ay içinde bebek, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan kişiyi ayırt etmeye, onun kokusunu, ses tonunu

ve yüzünü tanımaya başlamaktadır (15,28). Sonraki süreçlerde ihtiyaç, korku, stres gibi bebek için rahatsızlık uyandıran durumlarda bakım vereni aramakta ve onun kendisi için çözüm kaynağı olduğunu anlamaktadır (15). Bu süreçte, ihtiyaçlarına zamanında karşılık bulan bebekler güvenli bir bağlanma gerçekleştirerek çevrelerini keşfetmede, yeni insanlarla tanışmada ve farklı deneyimler yaşamada hevesli olmaktadır. Bu durum, çocukların diğer bütün gelişim alanları üzerinde etkili olmaktadır.

Bakım vereni ile arasında güvenli bir bağ kurmuş olan bebeklerin, emekleme, yürüme gibi fiziksel bağımsızlığını sağlayan yer değiştirme hareketlerini kazandığında keşfetmeye daha istekli olmaları ve böylece motor gelişim yönden daha hızlı ilerleme göstermeleri beklenmektedir (15,28,82).

2.3.4. Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumu

Toplumun en küçük örgütlenmiş birimi olarak kabul edilen aile, aynı zamanda dünya nüfusunun çok büyük bir kısmının yaşamını sürdürdüğü form olması dolayısıyla evrenseldir (86). Çocuğun sosyalleştiği ilk ortam olan aile, toplumun değerlerinin, gelenek, göreneklerinin ve kurallarının öğretildiği bir kurum olarak düşünülmektedir (87). Bu kurum içerisinde çocuk beslenme, korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılarken, sosyal duygusal yönden de doyurulmaktadır. Aynı zamanda, içine doğduğu toplumun dilini ilk defa aile içerisinde öğrenmektedir ve hayatı ailesinin ona sunduğu kadarıyla keşfetmektedir. Bunlara bağlı olarak, aile ve aile içi ilişkilerin, çocuğun gelişimsel özelliklerini doğrudan etkilediği savunulmaktadır (44,82).

Çocuğun gelişiminin aile bağlamında şekillenmesindeki en temel unsur ebeveynlerin tutum ve davranışlarıdır (44). Tutum kelimesi düşünce, inanç ve görüşlerden etkilenen eğilimler olarak tanımlanırken, davranış kelimesi bu eğilimleri ifade eden eylemler olarak tanımlanmaktadır (88). Bu kapsamda, ailelerin çocuk yetiştirme tutumları birçok farklı faktörden etkilenerek oluşmakta ve çocuğun gelişimi üzerinde etkili bir rol oynamaktadır (5).

Çocuk Yetiştirme Tutumları

Ebeveynlerin geçmişleri, kişisel özellikleri, inançları, beklentileri ve içinde yaşadıkları toplumun kültürü ile şekillenmekte olan çocuk yetiştirme tutumu, çocukların gelişimlerini etkilemektedir. Her ailenin kendi iç dinamiklerinden ve her bir ebeveynin kişisel özelliklerinden etkilenen çocuk yetiştirme tutumları çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu geniş yelpaze sebebiyle ebeveyn davranışlarının araştırılması ilgi kaynağı olmuştur ve 1930'lardan günümüze kadar devam bir süreç içerisinde araştırılmıştır (15,89).

Alan yazındaki araştırmalar kapsamında, farklı araştırmacılar farklı yaklaşımları benimseyerek ebeveyn özelliklerini değerlendirdikleri görülmektedir. Bazı araştırmacılar ebeveyn-çocuk ilişkisini anlık olarak ev ziyaretlerinde gözlemleyip video kayıtları ile kodlarken, bazıları ebeveynlerin inançlarına ve inançları doğrultusunda çocuklarını yönlendirmesine odaklanmaktadır (89). Rubin, Provezano ve Luria tarafından 1974 yılında yapılan çalışma kapsamında ebeveynlerin yeni doğanın davranış özelliklerini cinsiyetinden etkilenerek cevapladığı sonucuna ulaşmıştır ve bu durum ebeveynlerin belirli konulardaki inançlarının onları yönlendirdiğini göstermektedir (90). Farklı bir bakış açısından ise çocuğun ebeveyn tutumu üzerindeki etkisine vurgu yapılarak, çocuğun genel, fiziksel ve davranışsal özelliklerinin ailenin tutumunu yönlendirici etkisine odaklanılmaktadır (89,91,92). Bu yaklaşımlar dışında ise, günümüzde ebeveyn tutumunun değerlendirilmesinde en çok özellik yaklaşımından faydalanılmaktadır (89,91,93-97). Özellik yaklaşımına göre, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen özellikler incelenmekte ve ebeveynlerin tutumları bu özelliklere göre sınıflandırılmaktadır.

Özellik yaklaşımına göre ebeveynlerin aile içi kuralları hakkında çocukları ile konuşarak anlaşmaları veya disiplin koymaları, ebeveyn ile çocukları arasındaki sıcaklık veya cezalandırma gibi özellikler dikkate alınarak ebeveyn tutumları incelenmektedir (12,91,95,98,99). Baumrind; ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını ebeveyn kontrolü, ebeveyn olgunluğu, ebeveynlik doyumu ve ebeveyn-çocuk iletişimi faktörleri kapsamında inceleyerek çocuk yetiştirme tutumlarını demokratik, otoriter ve hoşgörülü/izin verici tutum şeklinde sınıflandırmıştır

(98,100–102). Bu üç tutuma ek olarak, bulunduğumuz coğrafyada aşırı koruyucu ebeveyn tutumu da sıklıkla görülmektedir (17,20,89,93,94).

Demokratik Ebeveyn Tutumu

Demokratik tutum özelliklerine sahip aileler çocuğun bireyselliğinin geliştirilmesi ve sosyalliğinin desteklenmesi arasında dengeli ve tutarlı bir eğilim göstermektedir (98,101). Bu ebeveynler çocuğun faaliyetlerini mantıklı ve konuya yönelik bir şekilde yönlendirmeye çalışırken, çocuk üzerinde kısıtlayıcı ya da baskıcı bir davranış göstermezler. Çocuk ile ebeveyn arasındaki anlaşmazlık durumlarında çocuğun itiraz ve önerilerini dinleyerek bir çözüm arayışına girerler. Bu durum onların, çocuk üzerindeki kontrollerini ve aynı zamanda çocuklarını bir birey olarak kabul ettiklerini göstermektedir (98,101).

Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarından beklentileri yüksektir ve çocuklarının sorumluluk alarak görev farkındalığının oluşması onlar için önemlidir (101). Bu süreç zarfında çocuk üzerinde otoriter bir tavır içerisinde olmadan, rehberlik ederler. Çocuğun görevlerini, başarısından haz duyarak yerine getirmesi için özgür bırakırlar; ancak tutum ve beklentilerinde tutarlıdırlar (101).

İlgili alan yazın ışığında, demokratik tutum özellikleri sergileyen ebeveynlerin çocuklarının daha sıcakkanlı, arkadaş canlısı, iş birliği ve başarı odaklı

Otoriter Ebeveyn Tutumu

Otoriter tutuma sahip ebeveynlerin kısıtlayıcı, bağımsızlığı ve bireyselliği teşvik etmede sınırlı ve çevresel uyaranlar sağlamada yetersiz özellikler gösterdikleri görülmektedir (101). Otoriter ebeveynler çocuklarının davranışlarını kendi belirledikleri standartlar doğrultusunda şekillendirmeye ve bu davranışlar üzerinde kontrol kurmaya çalışmaktadırlar (98). Çocukların ebeveynlerinin isteklerine uymasını bir erdem olarak kabul etmekte ve ebeveyn otoritesine karşı koyan çocukların aile düzen ve yapısının devamlılığı için cezalandırılmasını uygun kabul etmektedir (98). Bu kapsamda, otoriter tutum gösteren ebeveynlerin çocuklarından beklentilerinin yüksek olduğu ancak bu beklentilerin çocuğun da haz duyacağı şekilde birlikte düzenlenmiş değil ebeveyn tarafından belirlendiği görülmektedir.

Otoriter ebeveynler, çocuklarının bakımı ve fiziksel ihtiyaçları ile yakından ilgilidir ve bu ihtiyaçların ihmal edilmesi söz konusu değildir. Ancak, çocuklarına karşı demokratik ebeveynlerdeki gibi açıklayıcı ve sıcakkanlı değil, net ve soğuk bir tutum sergilemektedirler (98).

Otoriter tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının duygu ve düşüncelerini ifade etmede güçlükler yaşayan, çekingen ve memnuniyetsiz çocuklar oldukları görülmektedir (98). Diğer taraftan, otoritenin varlığı ile yokluğundaki davranışları birbirinden farklılaşmakta ve aykırı davranabilmeleri için uygun ortam oluştuğunda bu davranışları ortaya çıkabilmektedir (15,98,101). Bununla birlikte, yapılan araştırmalarda, otoriter tutum ile yetişmiş kız ve erkek çocuklar arasında farklılıkların olduğu ve kız çocukların daha bağımlı, erkek çocukların ise daha isyankar davranışlarda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (15,98).

İzin Verici Ebeveyn Tutumu

İzin verici çocuk yetiştirme tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarından beklentileri çok düşüktür ve çocuklarının dürtüleri, istekleri ve eylemlerine karşı her zaman hoşgörülü ancak ilgisiz yaklaşmaktadırlar (98,101,103). Çocuklarını herhangi bir davranışı için cezalandırmaları söz konusu değildir. Çocuklarının istekleri için hazır bir kaynaktırlar ancak bu kaynak, çocuğun imrenip taklit edebileceği bir rol model ya da davranışlarının düzenlenmesinde yardımcı olacak bir rehberden ziyade pasif bir katılımcı niteliğindedir (101).

İlgili alan yazında, Baumrind tarafından izin verici olarak adlandırılan bu ebeveyn tutumu Maccoby ve Martin (1983) tarafından hoşgörülü ve ihmalkar başlıkları altında ikiye ayrılmaktadır (104). İhmalkar ek boyutunda, çocuğun acil ihtiyaçlarına bulunan geçici çözümler dışında, ihtiyaçlarının karşılanması düzensizdir. İhmalkar ebeveynler, çocuklarının neredeyse hiçbir davranışlarına karışmazlar, günlük yaşamda kural koymazlar ve çocuktan herhangi bir beklentileri yoktur. Bu tutuma sahip ebeveynlerin, depresyonda olduğu ya da büyük bir stres yaşadıkları düşünülmektedir. Bu sebepten, çocuklarının ihtiyaçlarına karşı ilgileri yoktur ve zaman ayırmazlar (103).

İzin verici ebeveynlerin çocuklarının dürtüselliği ve talepkarlığı yüksek

çocuklar oldukları ve akademik başarılarının düşük olduğu görülmektedir. Otoriter ebeveynlerin çocuklarına göre daha sıcakkanlıdırlar ancak sosyal ilişkilerinde başarılı değillerdir (15,95,98).

Tablo 2.10. Ebeveyn tutumlarının sınıflandırılması (28)

	Kabul eden Karşılık veren	Reddeden Karşılık vermeyen
İstekte bulunan Kontrol eden	Demokratik	Otoriter
İstekte bulunmayan Kontrol etmeyen	Hoşgörülü	İhmalkar

Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Aşırı koruyucu tutum gösteren ebeveynlerin çocukları üzerindeki kontrol ve müdahalesi oldukça yüksektir ancak bu durum otoriter ebeveynlerdeki gibi soğuk bir ilişki yapısı ile değil çocuğun üzerine aşırı titreyen bir sevgi yapısı ile ilişkilendirilmektedir (19). Bu tutum genel olarak anne ile çocuk arasında kurulan ilişkinin doğal sonucu olarak görülmekte ve aşırı temas, bebekleştirme, kontrol gibi özellikler ile tanımlanmaktadır (91). Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklarına karşı oldukça fedakardır ve bunun çocuk tarafından anlaşılmasını beklemektedir (105). Bu duruma bağlı olarak, çocuklarından çalışkan ve etkin olmalarını ancak ebeveynlerine bağımlı davranışlar göstermelerini beklemektedirler.

Aşırı koruyucu tutumun bir sonucu olarak, bu tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının bağımlı, çekingen, sosyal-duygusal gelişimi akranlarına göre yavaş ilerleyen ve karar ve davranışlarında bir başkasının desteğini arayan özelliklere sahip olduğu görülmektedir (91).

İlgili alan yazın incelendiğinde, ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarının çeşitli faktörlerden etkilendiği görülmektedir ve bu faktörlerin bazıları aile bireylerinin eğitim düzeyi, ebeveynlik yaşı, ailedeki çocuk sayısı ve sosyo-ekonomik durum şeklinde sıralanmaktadır (15,28,88,106,107).

Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Ebeveynlerin Eğitim Düzeyleri

Ebeveynlerin ya da bakım veren kişilerin çocuk yetiştirme tutumlarının eğitim düzeyinden etkilendiği yapılan çeşitli araştırmalar sayesinde bilinmektedir. Eğitim ile birlikte bireylerin kendilerini ifade etme becerileri gelişmekte ve bu durum çocukları ile olan iletişimlerini güçlendirmektedir (15). Hill ve Stafford (1980) tarafından yapılan çalışma sonuçlarına göre, daha eğitilmiş bireylerin çocuklarıyla daha fazla iletişim kurduğu ve çocuklarına sağladıkları uyaran miktarında artışlar olduğu görülmektedir (108). Şanlı ve Öztürk (2012) tarafından yapılan araştırma sonuçları da düşük eğitim düzeyine sahip olan annelerin çocuklarına karşı sıkı bir disiplin uyguladıklarını ve koruyucu tutum içerisinde bulduklarını göstermektedir (107). Bu araştırmayı destekleyici nitelikte olan Sak ve arkadaşları (93) tarafından 2015 yılında yapılan araştırma sonuçları annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarına sağladıkları özgürlüklerin arttığını göstermektedir. Özyürek ve Tezel Şahin (109) tarafından yapılan araştırmada da annelerin eğitim düzeyleri arttıkça çocuklarına göstermiş oldukları aşırı koruyucu tutum ve sınırlayıcı disiplin uygulamalarından vazgeçtikleri görülmektedir (109). İlgili alan yazından yapılan çalışmaların ışığında, özellikle annelerin aldıkları eğitim ile çocuklarını yetiştirme tutumları arasındaki ilişki anlamlı görülmektedir.

Ebeveynlik Yaşı

Ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarının ebeveyn olma yaşından etkilendiği çeşitli araştırmalar ile bulunmuştur. Bu araştırma sonuçları göstermektedir ki ergenlik döneminde ebeveyn olmak çocuk yetiştirme tutumlarını olumsuz etkilerken (110), 25 yaşın üstünde ebeveyn olan bireylerin çocuk yetiştirme tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir (93). Sak ve arkadaşları (2015) tarafından yapılan çalışma sonucu aynı zamanda 25 ile 40 yaşları arasında ebeveyn olan bireylerin çocuk yetiştirme tutumlarının daha üst yaş grubundaki bireylere göre daha olumlu olduğunu vurgularken, üst yaş grubundaki bireylerin çocuk yetiştirme tutumlarının aşırı hoşgörülü ya da baskıcı olduğunu göstermektedir (93).

Ailedeki Çocuk Sayısı

Kardeşler çocuğun gelişiminin her alanında doğrudan etkili olmakla birlikte dolaylı olarak da ailelerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkili olmaktadır (15). Tek çocuklu aileler ile çok çocuklu aileler arasında farklar bulunmaktadır ve bu farklar çocuk açısından birtakım olumlu ve olumsuz özelliklere sahiptir. Çocuğun kardeşinin olması sosyal-duygusal, fiziksel ve dil gelişimi açısından olumlu etkilere sahiptir (15). Diğer taraftan, kardeşlerin varlığı ebeveynlerin çeşitli beklentilere sahip olmasına sebep olmaktadır (111,112). Adler (1935) ve Eckstein ve Kaufmann (2012)'ın doğum sırası ile ilgili yaptıkları çalışmalar, ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarının ailedeki çocuk sayısından etkilendiğini ve doğum sırasının çocukların karakteristik özellikleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (111,112).

Yapılan çeşitli araştırma sonuçlarına göre, kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin daha sıkı disiplin uyguladıkları ve daha koruyucu davrandıkları görülmektedir (93,106). Aynı zamanda, ailedeki çocuk sayısının 4 ve üzerinde olması durumunda çocukların kendilerine yönelik algıları olumsuz etkilenmekte ve bunun sebebinin de ebeveynlerin çocuklarıyla bireysel olarak kurdukları etkileşimin niceliksel ve niteliksel olarak azalması olduğu düşünülmektedir (15,113,114).

Sosyo-Ekonomik Düzey

Ailelerin çocuklarına karşı tutum, beklenti ve davranışları sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişmektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocukları ile kurdukları iletişime yansımakta ve farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuk yetiştirme tutumları birbirlerine göre farklılık göstermektedir (15,88). Yapılan çeşitli araştırmalar, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocukları ile kurdukları iletişimin daha sınırlı olduğunu ve çocuk yetiştirme sürecinde otoriter bir tutum sergilediklerini göstermektedir (15,107,115). Üst sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ailelerin ise çocuklarıyla iletişim kurma, okumalar yapma ve özerklik verme gibi konularda alt sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelere göre daha olumlu özellikler göstererek çocuk yetiştirme tutumlarında demokratik davranışlar sergiledikleri görülmektedir (15,88).

2.3.5. Ebeveyn Özyeterliği

Özyeterlik kavramı 1977 yılında Bandura tarafından açıklanmıştır. Bandura özyeterliği bireylerin çeşitli durum ve davranışlar ile baş edebilmelerine yönelik yargıları olarak tanımlamıştır (10). Yeterlik algısını, belirli bir sonuca yönelik algıdan ayıran Bandura, sonuç algısının ortaya çıkan davranıştan sonra sonuca yönelik bir tahmin olduğunu ancak yeterlik algısının sergilenecek davranışı ve buna bağlı olarak da sonucu etkilediğine vurgu yapmıştır (10). Bu kapsamda, yeterlik algısının davranış üzerindeki şekillendirici etkisinin dışında sonuca götüren süreç üzerindeki etkisine de değinmiştir. Bandura bilişsel süreçler ile özyeterlik arasındaki güçlü ilişkiye dikkat çekmiştir. Analitik düşünme, beklentiye yönelik bilişsel benzetim kurma ve motivasyonun birbiriyle ilişkisini açıklamış ve özyeterlik algısı ile karşılıklı bir etkileşim içerisinde olduğunu vurgulamıştır (10,116). Bu yüzden, yüksek düzeyde özyeterlik algısı, yüksek düzeyde çaba ile ilişkili görülmektedir (10).

Özyeterlik ile özyeterlik algısını birbirinden ayıran Bandura, yeterlik algısını, bireyin ortaya çıkacak durum veya davranış ile baş edip edemeyeceği, bunun için ne kadar çaba harcayacağı ve çeşitli engeller ve zorlayıcı deneyimlere ne kadar dayanabileceğine karar veren inançları olarak tanımlamaktadır (10). Bir bireyin özyeterlik algısının farklı kaynaklardan etkilendiğini belirten Bandura, bu kaynakları, performans başarıları, dolaylı yaşantılar, sözlü ikna ve fizyolojik durumlar olarak tanımlamaktadır (10).

Özyeterlik Algısını Etkileyen Kaynaklar

Performans Başarıları

Bireyin kendi deneyimleri sonucu elde ettiği başarılar, özyeterlik inancı üzerinde etkili olan önemli bir bilgi kaynağıdır çünkü bireyin kendine yönelik ustalık seviyelerinin somut çıktılarını oluşturmaktadır (10). Bu kapsamda, bireyin arka arkaya elde ettiği başarılar, ilgili konu, durum ya da davranış ile ilgili bireyin yüksek düzeyde özyeterlik algısı kurmasını sağlamaktadır. Bazı durumlarda yaşanan başarısızlıklar karşısında bu özyeterlik etkilense de tekrardan sarf edilen çabalar sayesinde elde edilen başarılar ile özyeterlik algısı yüksek düzeyde kalacaktır.

Bireyin çabası sonucunda oluşturulmuş olan özyeterlik algısı, diğer başarısızlıklara da genellenme ve başarıya ulaşmak için çabalamayı beraberinde getirmektedir (10).

Üst üste gelen başarısızlık veya korkularda ise maruz bırakma, modelleme, performans ile duyarsızlaştırma gibi çeşitli yöntemlerle olumsuz özyeterliğin üstesinden gelinebilmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir (10).

Dolaylı Yaşantılar

İnsanlar her özyeterlik düzeylerine ilişkin tek kaynak olarak performans gösterdikleri deneyimlerini kullanmamakta ve bazen kullanamamaktadırlar. Ancak çevreden aldıkları çeşitli uyaranlar ile başkalarının yaşantıları ve bunun için gösterdikleri çaba ile ilgili bilgi almaktadırlar (10). Bu sayede, kendilerine ilişkin olarak bir özyeterlik algısı geliştirmektedirler. Ancak, bu şekilde oluşturulmuş olan özyeterlik algıları kolaylıkla değiştirilebilmektedir. Bu kapsamda, performans yolu ile edinilmiş özyeterliğin başkaları aracılığı ile edinilmiş olan özyeterliğe göre çok daha güçlü olduğu belirtilmektedir (10).

Sözlü İkna

İnsanlar tarafından bireye anlatılan deneyimler ya da sözel telkinler bireyin korkuları veya başarısızlıkları ile ilgili değişim sağlayarak özyeterlik algısı üzerinde etkili olmaktadır. Sözel iletişim yoluyla kazanılan bu bilgiler ışığında birey kendisi ile ilgili çeşitli sonuçlara varmaktadır ve edinimi oldukça kolaydır (10). Ancak, doğrudan deneyimler yoluyla kazanılmadan edinilen bu yargılar, değiştirilmeye de oldukça açıktır ve etkili değildir. Bu noktada, bireyin daha önceden yaşadığı başarısızlıklar ile oluşmuş olan özyeterlik algısı bir başkasının başarısının dinlenmesi ile kolayca değişmemektedir (10).

Fizyolojik Durumlar

Bireylerin karşılaştıkları durumlar ya da davranışlar karşısında hissettikleri duygusal uyarımlar ile fizyolojik durumları onların özyeterlik algılarını etkileyen bir başka bilgi kaynağıdır (10). İnsanlar çoğunlukla, çevredeki uyaranlar karşısında vücutlarında meydana gelen değişimlere ve duygularına güvenmekte ve böylece,

belirli durumlarda ortaya çıkan hislerine bağlı kalarak özyeterlik düzeyleri ile ilgili bir algı geliştirmektedirler (10).

Özyeterlik ve özyeterlik algısını oluşturan bilgi kaynakları çerçevesinde ebeveyn özyeterliği; bireylerin ebeveyn rolündeki beklentilerine paralel bir biçimde, ebeveynlerin çocuklarının gelişimini ve davranışlarını olumlu yönde etkileme algısı olarak tanımlanmaktadır (116,117). Bir çocuğun uzun yıllar boyunca sorumluluğunu almak ve bakımını üstlenmek zorunluluğunu beraberinde getiren ebeveynlik oldukça zor bir süreçtir ve bu süreç için hazır olmak ve sürece adapte olmak zorlayıcı bir nitelik taşımaktadır (118). Bu yüzden ebeveynlerin, bir çocuğun bakım ve sorumluluğunu üstlenme, gelişimini destekleme ve yaşamında rehberlik etme gibi görevleri yerine getirmedeki ebeveynlik özyeterlik algıları, çocuğun gelişimini etkilemektedir (116,117,119,120).

Özyeterlik tanımında belirtilen özelliklerle paralel olarak, ebeveynlik özyeterliğinde de ebeveynlerin karşılaştıkları sorunları çözmede motivasyonlarının ve çabalarının yüksek olması, sorunlar karşısında çözüm üretme becerileri ve dayanıklılıkları yüksek düzeyde ebeveyn özyeterliği ile ilişkilendirilmektedir (117,118,120). Düşük düzeydeki ebeveyn özyeterliği ise ebeveynlerin kendisinden şüphe duymaları, zorluklarla mücadele konusunda zayıf olmaları, dirençlerinin düşük olması, stres ve anksiyete gibi durumları sıklıkla yaşamaları ve görevlerinden kaçınmaları ile ilişkilendirilmektedir (21,117,118,120). Bu kapsamda; ebeveynlerin, özyeterlik algıları çocuklarının gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Literatür taraması göstermiştir ki, çocuk için önemi çeşitli araştırmalarda kanıtlanmış olan çocuğun motor gelişimi ile annelik özyeterlik veya annenin çocuk yetiştirme tutumu arasındaki ilişki veya buna benzer çalışmalar daha önce yapılmamıştır. Aynı zamanda çocuk ile ilgili yapılan çalışmalar çoğunlukla 36-72 ay ve daha üst yaş gruplarında yapılırken bebeklik dönemindeki çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu yüzden bu tez kapsamında 2-3 yaşında çocuğu olan annelerin özyeterlik algıları ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocuğun motor gelişimi arasındaki ilişki incelenmiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve ebeveynlik özyeterlik algıları ile çocuklarının motor gelişimi arasındaki ilişkilerin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (121–123).

Tarama araştırmaları belirli bir konu ile ilişkili olarak araştırmaya katılanların tutum, ilgi, beceri gibi özelliklerinin belirlendiği ve ‘hangi sıklıkta, ne düzeyde’ gibi sorulara cevapların arandığı bir araştırma modelidir (121,124,125). Bu sebeple, katılımcıların düşünce, görüş veya tutumlarının neden kaynaklandığı ile değil, nasıl dağıldığıyla ilgilidir. Tarama modelleri, genel tarama modelleri ile örnek olay taramaları şeklinde iki başlıkta incelenmektedir (124). Genel tarama modeli bir değişkenin tek incelendiği tekil tarama modelleri ile birden fazla değişkenlerin arasındaki ilişkilerin incelendiği ilişkisel tarama modelleri olarak incelenmektedir (105).

Bu araştırma kapsamında, birden fazla değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlandığı için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini, Ankara ili merkez ilçelerinde Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)’ na bağlı özel kreş ve gündüz bakımevlerine 2019 yılı yaz ve güz dönemlerinde devam eden 24-36 aylık çocuklar ve bu çocukların anneleri oluşturmaktadır. Ankara ilinde AÇSHB’ye bağlı bulunan 253 okuldan 219’u 0-3 veya 0-6 yaş aralığındaki çocuklara hizmet vermekte olan kreş ve gündüz bakımevleridir. Bu kurumlara devam etmekte olan 0-6 yaş aralığındaki çocukların sayısı yaklaşık olarak 15600’dür. Araştırma kapsamında, belirlenen yaş aralığında olan çocukların net sayısının öğrenilmesi için kurumlar tek tek aranarak evreni oluşturan çocuk sayısı öğrenilmiştir. Okullardan edinilen bilgiler ışığında, araştırmanın evrenini Ankara ili merkez ilçelerinde kreş ve gündüz bakımevine devam etmekte olan 24-36 aylık 2832 çocuk oluşturmaktadır. Belirlenen evren içerisinden, araştırmanın örneklemini toplam 200 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme tabakalı ve amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Tabakalı örnekleme yöntemi, evrenin birtakım sınıflandırmalara göre alt birimlere bölünerek bu birimler çerçevesinde seçkisiz seçim yapılmasını ifade etmektedir (104). Bu kapsamda, evreni oluşturan 219 okuldan 30 okul ilçelerdeki okul sayısına bağlı olarak tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Ancak, bu 30 kurumdan 6'sı çalışmaya katılmayı kabul etmemiş, çalışmaya katılmayı kabul eden 10 kurumdan ise geri dönüş sağlanamamıştır. Bu kapsamda, tabakalı örnekleme ile araştırmaya dahil edilen 14 kurumun dışında 15 farklı kuruma da amaçlı örnekleme yöntemi ile gidilmiştir. Bu kapsamda, listedeki okullar aranmış ve gönüllü olarak katılmayı kabul eden kurumlar araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu kurumlar aranırken, tabakalı örnekleme ile seçildiği halde araştırmaya katılmayı kabul etmeyen kurumlarla aynı ilçelerde olmasına özen gösterilmiştir. Kabul etmeyen ya da geri dönüş yapmayan kurumların özellikleri dikkate alınarak bu kurumların yerine gönüllü olarak katılmayı seçen kurumlar dahil edildiği için amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır (121,126).

Araştırma kapsamında, toplam 39 okula form ulaştırılmış ancak bunlardan yalnızca 29'u geri dönüş yapmıştır. Yapılan geri dönüşlerde, sadece anne tarafından doldurulan formlar ile 24-36 ay aralığına uygun çocuklar dâhil edilmiş ve sonuç olarak araştırmaya gönüllülük esas alınarak 200 anne ve 200 çocuk katılmıştır. Roscoe (1975)'e göre örneklem büyüklüğüne araştırma konusunun her bir alt birimini en az 30 katılımcı temsil edecek şekilde karar verilmesi gereklidir (121,127). Bu araştırma kapsamında oluşturulan alt birimler çocukların cinsiyeti ve yaş aralıklarıdır. Roscoe (1975)'nin önermekte olduğu örneklem büyüklüğüne göre bu araştırmaya dâhil edilen 200 katılımcı oldukça yeterlidir.

3.2.1. Araştırmaya Katılan Annelerin Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımlar

Araştırmaya katılan annelerin verdikleri bilgilere göre ailenin demografik bilgilerinin dağılımı Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan ailelerin demografik özellikleri

		n	%
Anne yaş	18-24	8	4,0
	25-34	108	54,0
	35-44	83	41,5
	45-54	1	0,5
	55 ve üstü	0	0,0
Baba yaş	18-24	1	0,5
	25-34	64	32,0
	35-44	128	64,0
	45-54	5	2,5
	55 ve üstü	2	1,0
Anne medeni durumu	Boşanmış	7	3,5
	Evli	193	96,5
Baba medeni durumu	Boşanmış	7	3,5
	Evli	193	96,5
Anne öğrenim durumu	Okuryazar	0	0,0
	İlkokul	2	1,0
	Ortaokul	7	3,5
	Lise	30	15,0
	Üniversite	104	52,0
	Lisans üstü	57	28,5
Baba öğrenim durumu	Okuryazar	0	0,0
	İlkokul	1	0,5
	Ortaokul	11	5,5
	Lise	47	23,5
	Üniversite	100	50,0
	Lisans üstü	41	20,5
Anne çalışma durumu	Hayır	51	25,5
	Evet	149	74,5
Baba çalışma durumu	Hayır	5	2,5
	Evet	195	97,5
Anne mesleği	Akademisyen	16	8,0
	Öğretmen	38	19,0
	Doktor	6	3,0
	Ev hanımı	36	18,0
	Hemşire	10	5,0
	Memur	14	7,0
	Mühendis, mimar	13	6,5
	Diğer	67	33,5
Baba mesleği	Bankacı	6	3,0
	Serbest meslek	33	16,5
	Doktor	7	3,5
	Güvenlik görevlisi	8	4,0
	İşletmeci	7	3,5
	Memur	21	10,5
	Mühendis, mimar	33	16,5
	Öğretmen	7	3,5
Diğer	78	39,0	

Tablo 3.1.'de verilen bilgilere göre, annelerin en yüksek oran ile %54,0'ünün yaşı 25-34, babaların ise %64,0'ünün 35-44 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, annelerin %96,5'i evlidir.

Araştırmaya dahil olan annelerin eğitim düzeylerine bakıldığında yarısından fazlasının (%52,0) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu grubu %28,5 oranı ile lisansüstü eğitim almış anneler izlemektedir. Lise düzeyinde ve lise düzeyinin altında eğitim almış annelerin oranı ise %19,5'dir. Bu bilgiler ışığında, katılımcıların %80,5'lik bir oranla büyük çoğunluğunun üniversite ve üstü düzeyinde eğitim almış annelerden oluştuğu görülmektedir. Babaların ise %50,0'si üniversite mezunudur ve bu grubu %20,5 oranı ile lisansüstü eğitim almış babalar izlemektedir.

Araştırmaya dahil olan annelerin %74,5'i babaların ise %97,5'i çalışmaktadır. Bu grupların mesleklere göre dağılımlarında, annelerin %19 oranı ile en fazla öğretmen, babaların ise %16,5 oranı ile mühendis veya mimar olduğu görülmektedir.

Aile özelliklerine göre dağılım ise tablo 3.2 ve 3.3.'te verilmiştir.

Tablo 3.2. Aile özelliklerine göre dağılım

		n	%
Yaşanılan ilçe	Altındağ	21	10,5
	Çankaya	48	24,0
	Etimesgut	50	25,0
	Keçiören	12	6,0
	Mamak	42	21,0
	Sincan	12	6,0
	Yenimahalle	15	7,5
Gelir düzeyi	1000-2000 TL	5	2,5
	2001-3000 TL	12	6,0
	3001-4000 TL	21	10,5
	4001-5000 TL	38	19,0
	5001 ve üstü	124	62,0
Ailede ebeveyn ve çocuklar dışında yaşayan olma durumu	Yok	171	85,5
	Var	29	14,5
Yaşayan kişinin yakınlığı	Bakıcı	7	24,1
	Büyükanne, büyükbaba	21	72,4
	Teyze	1	3,4
Çocuk sayısı	1	94	47,0
	2	97	48,5
	3	9	4,5

Ebeveynlerin %25,0'i Etimesgut'ta, %24,0'ü Çankaya'da ve %21'i Mamak'ta yaşamaktadır. Gelir düzeylerine göre ise %62,0'sinin aylık geliri 5001 TL ve üstünde, %19,0'unun ise 40001-5000 TL aralığındadır. Bu bilgiye göre katılımcıların büyük bir çoğunluğunun üst sosyo-ekonomik düzeye sahip olduğu görülmektedir.

Ailedeki çocuk sayısı açısından değerlendirildiğinde, ailelerin %48,5 oranı ile 2 çocuk, %47,0 oranı ile tek çocuk ve %4,5 oranı 3 çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Ailede yaşayan diğer kişiler açısından değerlendirildiğinde ise, katılımcıların %85,5'inin çekirdek aile yapısına, %14,5'inin ise geniş aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Ailede anne-baba ve çocuk dışında %72,4'lük oran ile en fazla büyükanne ve büyükbabanın yaşamakta olduğu görülmüştür.

Tablo 3.3. Çocuk özelliklerine göre dağılım

		n	%
Doğum sırası	1. çocuk	131	65,5
	2. çocuk	66	33,0
	3. çocuk	3	1,5
1. çocuk yaş	22-24 ay	25	12,5
	25-30 ay	51	25,5
	31-36 ay	124	62,0
1. çocuk cinsiyet	Erkek	102	51,0
	Kız	98	49,0
1. çocuk öğrenim durumu	Kreş	200	100,0
2. çocuk yaş	1 yaş ve altı	20	19,2
	2-3 yaş	20	19,2
	4-10 yaş	40	38,5
	11-15 yaş	17	16,3
	15 yaş üstü	7	6,7
2. çocuk cinsiyet	Erkek	53	51,0
	Kız	51	49,0
2. çocuk öğrenim durumu	Okula gitmiyor	24	23,1
	İlkokul	22	21,2
	Kreş	25	24,0
	Lise	5	4,8
	Anaokulu	7	6,7
	Ortaokul	19	18,3
3. çocuğun yaşı	10 yaş altı	4	44,4
	10 yaş ve üstü	5	55,6
3. çocuk cinsiyet	Erkek	6	66,7
	Kız	3	33,3
3. çocuk öğrenim durumu	İlkokul	3	33,3
	Kreş	1	11,1
	Lise	3	33,3
	Ortaokul	2	22,2

Ebeveynlerin 1. çocuklarının %65,5'i ilk çocuktur. Ebeveynlerin 1. çocuklarının %62,0'si 31-36 aylık, %51,0'i erkek, tamamı kreştedir. Ebeveynlerin 2. çocuklarının %38,5'i 4-10 yaşında, %51,0'i erkek, %24,0'ü kreştedir. Ebeveynlerin 3. çocuklarının %55,6'sı 10 yaş ve üstünde, %66,7'si erkek, %33,3'ü ilkokul-lise okumaktadır.

3.3. Kullanılan Veri Toplama Araçları

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırma kapsamında kullanılan 'Aile Bilgi Formu' (Ek 1), araştırmacı tarafından ilgili alan yazın dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu kapsamda, anne özellikleri ile birlikte aile yapısının özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak için anne ve babanın medeni durumu, yaşı, eğitim ve çalışma durumu ile ailedeki çocuk sayısı, gelir düzeyi ve birlikte yaşanan kişiler öğrenilmiştir.

3.3.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) (Ek 2), Karabulut Demir ve Şendil tarafından 2008 yılında yüksek lisans tezi kapsamında Türkiye'de geliştirilmiştir. Ölçek, 2-6 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin çocuk yetiştirme davranışlarını belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Bu amaç kapsamında, Demokratik, Otoriter, İzin Verici ve Aşırı Koruyucu çocuk yetiştirme tutumunu temsil eden 4 boyutlu ve 62 maddeli bir ölçek tasarlanmıştır. Oluşturulan ölçek İstanbul'da farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip anaokullarında eğitim görmekte olan 2-6 yaş aralığındaki çocukların ebeveynlerine uygulanmıştır. Bu uygulama ile 420 anne ve babaya ulaşılmış ve geçerlik çalışmaları ile çıkarılan 16 madde sonunda ölçek, 46 madde olarak son halini almıştır (89,91). Araştırma kapsamında yapılan güvenirlik analizleri sonunda Cronbach alfa değerleri .83 ile .74 arasında değişmektedir ve 'demokratik' boyut için .83, 'otoriter' boyut için .76, 'izin verici' boyut için .74 ve 'aşırı koruyucu' boyut için .75 şeklindedir (89,91). Buna ek olarak, her bir maddenin faktör puanı .25 ile .59 arasında değişmektedir ve bu değerlerin .20'nin üzerinde olması maddelerin geçerli olduğunu işaret etmektedir (89,91).

Bireysel olarak doldurulan ölçek 5’li likert tipinde hazırlanmıştır. Ebeveynlik davranışını betimleyen ‘Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.’, ‘Çocuğum kişisel görüşlerine saygı gösteririrm.’, ‘Çocuğuma karşı sabırsızım.’ gibi maddelerden oluşan bu ölçekte, katılımcılar davranışın sıklığına göre ölçeği doldurmaktadır. Ölçekte, 5 numara ‘Her zaman böyledir’, 4 numara ‘Çoğunlukla böyledir’, 3 numara ‘Bazen böyledir’, 2 numara ‘Nadiren Böyledir’, ve 1 numara ‘hiçbir zaman böyle değildir’ ile temsil edilmektedir. Katılımcılar işaretledikleri sıklığı temsil eden numara üzerinden puan almaktadır. Bu kapsamda ölçekten alınan toplam puan ile birlikte alt boyutlara ait puanlar elde edilmekte ve yüksek puan alınan alt boyut katılımcının ebeveynlik tutumunu yansıtan boyut anlamına gelmektedir (76,78).

Çeşitli çalışmalarda Ebeveyn Tutum Ölçeği’nin güvenilirlik analizleri yeniden yapılmış, Karabulut ve Şendil tarafından yapılanlara benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sımsıkı ve Şendil tarafından 350 katılımcı ile yapılan bir çalışmada cronbach alfa değerleri demokratik boyut için .91, otoriter boyut için .78, aşırı koruyucu boyut için .79 ve izin verici boyut için .76 olarak bulunmuştur (128). Alabay (2017) tarafından 422 katılımcı ile yapılan çalışma sonucunda ise cronbach alfa güvenilirlik katsayısı demokratik tutum boyutu için .89, otoriter tutum boyutu için .92, aşırı koruyucu tutum boyutu için .88 ve izin verici tutum boyutu için .83 olarak bulunmuştur (8). Bu değerler ışığında, ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik düzeyinin yeterli ve yüksek olduğu görülmektedir.

3.3.3. Anne Babalık Görevlerinde Öz Yeterlik İndeksi (1-3 Yaş Grubu Ölçütü)

Orijinal ismi ‘*The Self Efficacy for Parenting Tasks Index-Toddler Scale*’ olan Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği (1-3 Yaş) (Ek 3) Emde tarafından 1989 yılında geliştirilmiş ve 1997 yılında Zeanah tarafından düzenlenmiştir (129). Anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkinin çok boyutlu olarak ele alındığı bu ölçek 2008 yılında Elibol, Mağden ve Alpar Türkçe’ ye çevirerek geçerlik güvenilirlik çalışmalarını yapmıştır (111). Anne ve babaların çocuk yetiştirme ile ilgili özyeterlik algılarını ölçmek için geliştirilen ölçeğin Türkiye’deki örnekleme için sadece anneler

seçilmiştir. Bu sebeple, ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmaları sadece anneler için yapılmıştır (111).

Anne Babalık Görevlerinde Özyeterlik Ölçeği' nin orijinali toplam 53 maddeden oluşmaktadır ancak çevirisinde 51 madde ile sınırlandırılmıştır (111). Ebeveynlerin çocukları ile ilgili çeşitli duygu, tutum, düşünce ya da davranışları betimleyici cümlelerden oluşan maddeler 1'den 5'e kadar kodlanan 'Tamamen Katılıyorum', 'Çok Katılıyorum', Orta Düzeyde Katılıyorum', 'Az Katılıyorum' ve 'Hiç Katılmıyorum' ifadelerine göre işaretlenmektedir. Katılımcılar en az 51 ve en fazla 255 puan almaktadır. Buna göre, yüksek puanlar yüksek özyeterliği ifade etmektedir.

Yedi alt boyuttan oluşan ölçekte, 'Çocuğum, benim çok sıkıntılı-stresli bir günümde bile, onun duygusal ihtiyaçlarını (sevilme ihtiyacı, ilgi görme ihtiyacı vb) karşılayacağını bilir.', 'Çocuğum kendisini sıkıntılı hissetmeye başladığı an bunu hemen anlayabilirim', 'Çocuğuma söz geçirmede zorlanıyorum', 'Çocuğuma çevrede olup bitenleri öğretmede sanırım o kadar da başarılı değilim' gibi ifadeler bulunmaktadır. Anneler bu ifadelere katılım düzeylerine bağlı olarak her alt boyuttan bir puan almaktadırlar.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda, ölçeğin tamamının güvenirlik katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Ölçeği oluşturan 7 alt boyutun cronbach alfa değerleri ise 7 maddeden oluşan duygusal yeterlik alt boyutu için .67, 8 maddeden oluşan tepkisellik alt boyutu için .71, 7 maddeden oluşan koruma alt boyutu için .53, 9 maddeden oluşan disiplin alt boyutu için .81, 7 maddeden oluşan oyun alt boyutu için .92, 7 maddeden oluşan öğretme alt boyutu için .73 ve 8 maddeden oluşan günlük işler alt boyutu için .46 olarak bulunmuştur. Ayrıca, test-tekrar-test güvenirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Bu bilgilere göre, ölçeğin güvenirlik katsayısının yüksek olduğu görülmektedir (129).

3.3.4. Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı (GEÇDA)

Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı (GEÇDA) (Ek 4), 2005 yılında Temel, Ersoy, Avcı ve Turla tarafından geliştirilmiştir. Bu değerlendirme aracı 0-72

ay aralığındaki çocukların Türkiye’deki yaşlıları ile karşılaştırılmasının yapılarak erken tanılama ve özel gereksinimlerin belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur (130). Türkiye’nin 21 farklı ilinden toplam 4242 çocuk ile yapılan norm çalışmaları sonucunda 4 alt testten oluşan toplam 249 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir. Psikomotor, bilişsel, sosyal duygusal ve dil gelişim alt testleri sırasıyla 73, 60, 56 ve 60 maddeden oluşmaktadır.

GEÇDA’nın geçerlik çalışmaları kapsamında Denver Gelişimsel Tarama Testi ile korelasyonu incelenmiş ve değerlerin iki ay dışında .20 ile .83 arasında değiştiği görülmüştür. Diğer iki ayda ise korelasyon değerleri .01 ve .14 olarak bulunmuş olup genel olarak korelasyon değerlerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Bu durum, ölçeğin bir başka ölçeğin tekrarı şeklinde olmaması açısından beklenen bir sonuç olarak değerlendirilmiş ve ölçek geçerli bulunmuştur (130).

GEÇDA’nın güvenirlik çalışmaları kapsamında ise Spearman Brown formülü ile iki yarım test iç tutarlılık güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır (130). Bu kapsamda yapılan hesaplamalar sonucunda, ölçeğin genel toplamdaki güvenirlik katsayısının .82 ile .94 arasında değişmekte olduğu görülmüştür. Alt testlerin güvenirlik katsayılarının ise psikomotor gelişim alanı için .57 ile .88, bilişsel gelişim alanı için .47 ile .84, dil gelişim alanı için .52 ile .86 ve sosyal-duygusal gelişim alanı için .47 ile .81 arasında değişmekte olduğu görülmüştür (111). Bu değerler kapsamında, ölçeğin güvenirliğinin oldukça yüksek olduğu söylenmektedir (111).

Araştırma kapsamında, kullanılan veri araçlarının güvenirlikleri hesaplanmış ve kullanılan üç ölçeğinde güvenirlik değerlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ölçeklerin bu araştırma kapsamında elde edilen güvenirlik sonuçları Tablo 3.4.’te verilmiştir.

Cronbach’s alfa katsayısının değerlendirme kriterlerine göre değerler 0 ile 1 arasında değişmekte ve “ $0.00 < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil, $0.40 < 0.60$ ise ölçek düşük güvenirlikte, $0.60 < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve $0.80 < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek” şeklinde değerlendirilmektedir (131). Bu kapsamda, ölçeklerdeki güvenilirlikler yüksektir.

Tablo 3.4. Güvenirlik analizi sonuçları

	Cronbach's Alpha	
PSM	İnce Motor Gelişimi	0,749
	Kaba Motor Gelişimi	0,835
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	0,853
TUTUM	Demokratik Tutum	0,834
	Otoriter Tutum	0,813
	Aşırı Koruyucu Tutum	0,797
	İzin Verici Tutum	0,728
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	0,805
ÖZYETERLİK	Duyusal Yeterlilik	0,615
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	0,729
	Koruma	0,635
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	0,660
	Oyun	0,781
	Öğretme	0,801
	Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	0,964
	Ebeveyn Özyeterlilik (toplam puan)	0,916

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında, veri toplama sürecinin ilk adımı olarak Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından onaylanan Etik Kurul İzni (Ek 5) alınmıştır. Ardından, AÇSHB ile görüşülerek Ankara iline bağlı kreş ve gündüz bakımevlerinin listesi alınmıştır. Bu listeye göre, seçilen okullar tek tek aranarak araştırmaya katılmayı kabul eden okullara formlar ulaştırılmıştır. Bu formların okul müdürleri ya da ilgili yaş grubunun öğretmenleri tarafından annelere gönderilmesi talep edilmiştir. Formları doldurarak araştırmaya katılmayı kabul eden annelerin çocuklarına GEÇDA gelişimsel değerlendirme testi uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 25 programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır.

Kategorik (nitel) değişkenler için frekans (n) ve yüzde (%), sayısal (nicel) değişkenler için ortalama (X), standart sapma (ss), minimum ve maksimum istatistikleri verilmiştir. Ölçeklerden elde edilen puanların normal dağılıma

uygunluğunun incelenmesi için yapılan bir işlem çarpıklık ve basıklık değerlerinin hesaplanmasıdır. Elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (132–135). Buna göre, ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği sonucuna varılmıştır. Analizlerde parametrik yöntemler kullanılmıştır.

Tablo 3.5. Ölçek puanlarının normallik katsayıları

	Çarpıklık Basıklık		Çarpıklık Basıklık				
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	-0,75	1,04	İnce Motor Gelişim	0,09	-0,90	
	Otoriter Tutum	0,77	0,20	Kaba Motor Gelişim	0,06	-0,57	
	Aşırı Koruyucu Tutum	-0,04	-0,44	Psikomotor Gelişim (toplam)	0,03	-0,68	
	İzin Verici Tutum	0,02	-0,37				
	Ebeveyn Tutumu (toplam)	-0,69	1,36	22-24. ay Kaba Motor Gelişimi	-2,05	2,97	
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duygusal Yeterlilik	-0,78	-0,20	PSİKOMOTOR GELİŞİM	22-24. ay İnce Motor Gelişimi	-1,02	0,06
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	-1,11	1,84		22-24. ay Motor Gelişimi	-1,51	1,83
	Koruma	-0,68	0,14		25-30. ay Kaba Motor Gelişimi	-0,29	-0,51
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	-0,21	-0,12		25-30. ay İnce Motor Gelişimi	-0,43	-0,88
	Oyun	-0,65	0,01		25-30. ay Motor Gelişimi	-0,41	-0,79
	Öğretme	-0,83	0,81		31-36. ay Kaba Motor Gelişimi	-0,11	-1,11
	Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	-0,83	0,43		31-36. ay İnce Motor Gelişimi	0,31	-0,82
	Ebeveyn Özyeterlilik (toplam)	-0,56	0,18		31-36. ay Motor Gelişimi	-0,07	-1,00

Çalışmada ölçek puanlarının ilişkisi Pearson korelasyon testi ile, ölçek puanlarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ise bağımsız gruplar t ve ANOVA testleri ile analiz edilmiştir.

Pearson korelasyon testi bağımsız iki nicel değişken arasındaki doğrusal ilişkinin yönü ve kuvvetinin belirlenmesi için kullanılan test tekniğidir. Bağımsız gruplar t testi bağımsız iki grubun nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında, tek yönlü ANOVA testi ise ikiden fazla bağımsız grubun nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir (121,123).

4. BULGULAR

Bu bölümde, 24-36 aylık çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve özyeterlik algıları ile çocuklarının motor gelişim özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile uygulanan ölçeklerden elde edilen bulgular tablolar aracılığı ile sunulmuştur.

4.1. Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistik Bulguları

Araştırma kapsamında öncelikli olarak ölçeklerden elde edilen veriler betimsel istatistik ile özetlenmiştir ve elde edilen değerler Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Ölçek puanlarının betimleyici istatistikleri

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma	
MOTOR	İnce Motor Gelişim	19	27	22,85	2,03
	Kaba Motor Gelişim	29	44	35,16	3,26
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	48	70	58,01	4,86
TUTUM	Demokratik Tutum	46	90	79,35	7,44
	Otoriter Tutum	11	34	19,34	5,21
	Aşırı Koruyucu Tutum	15	44	30,38	6,22
	İzin Verici Tutum	10	34	21,23	5,07
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	123	208	181,66	13,32
ÖZYETERLİK	Duygusal Yeterlilik	25	35	32,07	2,57
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	17	35	31,13	2,98
	Koruma	18	35	29,42	3,67
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	10	30	22,06	3,98
	Oyun	12	35	27,13	5,00
	Öğretme	15	45	37,30	5,47
	Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	11	40	31,39	6,52
	Ebeveyn Özyeterlilik (toplam puan)	138	253	210,48	21,49

Psikomotor gelişim puan ortalaması $58,01 \pm 4,86$ iken İnce Motor Gelişimi puan ortalaması $22,85 \pm 2,03$, Kaba Motor Gelişimi puan ortalaması $35,16 \pm 3,26$ ’dır. Bu ölçek kapsamında, örnekleme dahil edilen yaş grubunun alması beklenen minimum puan GEÇDA yaşlara göre psikomotor alt testi ham puan grafiğine göre 50

ve maksimum puan ise 73 olarak hesaplanmaktadır. Psikomotor alt testi ham puan grafiğine göre 25-30 ay aralığındaki çocuklar için alt sınır 55 puan iken, 31-36 ay aralığındaki çocuklar için alt sınır 60 puan olarak gösterilmektedir (130).

Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden elde edilen toplam puan verilerine göre ise, Demokratik Tutum puan ortalaması $79,35 \pm 7,44$, Otoriter Tutum puan ortalaması $19,34 \pm 5,21$, Aşırı Koruyucu puan ortalaması $30,38 \pm 6,22$, İzin Verici Tutum puan ortalaması $32,21 \pm 5,07$ olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan genel puan ortalaması ise $181,66 \pm 13,32$ 'dir. Demokratik tutum alt boyutunda toplam 17 madde bulunmaktadır ve en az 17 en çok 105 puan alınmaktadır. Otoriter Tutum alt boyutunda toplam 11 madde bulunmaktadır ve en az 11, en çok 55 puan alınmaktadır. Aşırı Koruyucu Tutum ve İzin Verici Tutum alt boyutlarının her birinde toplam 9 madde bulunmaktadır ve bu boyutlardan en az 9, en çok 45 puan alınmaktadır (89,91).

Duygusal Yeterlilik puan ortalaması $32,07 \pm 2,57$, Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme puan ortalaması $29,42 \pm 3,67$, Koruma puan ortalaması $29,42 \pm 3,67$, Disiplin, Kısıtlama Yapma puan ortalaması $22,06 \pm 3,98$, Oyun puan ortalaması $27,13 \pm 5,00$, Öğretme puan ortalaması $37,30 \pm 5,47$, Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma puan ortalaması ise $31,39 \pm 6,52$ 'dir. . Ölçekten alınan genel puan ortalaması ise $210,48 \pm 21,49$ 'dur. Duygusal Yeterlik, Koruma, Oyun ve Disiplin alt boyutlarının her birinde toplam 7 madde bulunmaktadır ve en az 7 en fazla 35 puan alınmaktadır. Duyarlı Tepki Verme ve Günlük İşler alt boyutlarının her birinde toplam 8 madde bulunmaktadır ve en az 8, en fazla 40 alınmaktadır. Öğretme alt boyutunda toplam 9 madde bulunmaktadır ve en az 9, en çok 45 puan alınmaktadır (129).

Araştırmada, psikomotor gelişim alanı hareketin kassal yönüne göre ince ve kaba motor hareketler olarak ikiye ayrılmıştır. Ölçeğin yaş gruplarına göre maddelerin ince ve kaba motor hareket sayıları Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Yaş aralıklarının ince ve kaba motor hareket madde sayıları

	İnce Motor Hareket	Kaba Motor Hareket	Toplam Madde Sayısı
1. ay	1	1	2
2. ay	1	1	2
3. ay	1	2	3
4. ay	0	3	3
5. ay	1	2	3
6. ay	0	3	3
7. ay	2	2	4
8. ay	2	1	3
9. ay	0	3	3
10. ay	1	1	2
11. ay	2	1	3
12. ay	1	2	3
13-15. ay	2	2	4
16-18. ay	2	1	3
19-21. ay	2	2	4
22-24. ay	1	3	4
25-30. ay	3	2	5
31-36. ay	2	4	6
37-48. ay	3	4	7
49-60. ay	1	3	4
61-72. ay	1	2	3
Toplam	29	45	74

Uygulanan ölçek kapsamında, çocuğun içinde bulunduğu yaş aralığı ile bir alt ve bir üst yaş aralığının maddelerinin kontrol edilmesi gerekmektedir. Buna göre, GEÇDA'nın yaş gruplaması çerçevesinde 22-24 ay aralığında bulunan bir çocuk için 19-21, 22-24 ve 25-30 ayda bulunan toplam 13 maddenin; 25-30 ay aralığında bulunan bir çocuk için 22-24, 25-30 ve 31-36 ay aralığında bulunan toplam 15 maddenin; 31-36 ay aralığında bulunan bir çocuk için ise 25-30, 31-36 ve 37-48 ay aralığında bulunan toplam 18 maddenin değerlendirilmesi gerekmektedir. Değerlendirilen çocukların hiçbiri bakılması gereken yaş aralıklarının altına düşmemiştir.

Psikomotor gelişime ilişkin GEÇDA alt boyutlarının betimleyici istatistikleri Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Psikomotor puanlarının madde sayısına göre betimleyici istatistikleri

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
İnce Motor Gelişimi	19	27	22,85	2,04
Kaba Motor Gelişimi	29	44	35,16	3,26
22-24. ay Kaba Motor Gelişimi	4	7	6,61	0,78
22-24. ay İnce Motor Gelişimi	3	5	4,58	0,58
22-24. ay Motor Gelişimi	7	12	11,19	1,13
25-30. ay Kaba Motor Gelişimi	2	9	5,85	1,73
25-30. ay İnce Motor Gelişimi	1	6	4,28	1,46
25-30. ay Motor Gelişimi	3	15	10,13	2,85
31-36. ay Kaba Motor Gelişimi	0	10	5,11	2,78
31-36. ay İnce Motor Gelişimi	0	7	3,15	1,75
31-36. ay Motor Gelişimi	1	17	8,26	4,09

Psikomotor gelişim alt boyutlarına göre araştırmanın yaş aralığındaki çocukların ince ve kaba motor hareketlerden aldıkları toplam puanları ile yaş aralıklarına göre değerlendirilen maddelerden aldıkları puanları görülmektedir. Bu kapsamda, çocukların ince motor hareket maddelerinden minimum 19 puan ve maksimum 27 puan olarak araştırmanın yaş grubunun alt ve üst sınırlarında puan aldıkları görülmektedir. Çocukların kaba motor hareket maddelerinden minimum 29 ve maksimum 44 puan aldıkları ve bu kapsamda bazı çocukların kaba motor hareket maddelerinde üst yaş özelliklerine sahip oldukları sonucuna varılmaktadır.

Araştırmaya dahi olan çocuklardan 22-24 ay aralığında bulunan çocukların ince motor hareket alanında bulunan toplam 6 maddeden minimum 3 ve maksimum 5 puan aldıkları, kaba motor hareket alanında bulunan toplam 7 maddeden ise minimum 4 maksimum 7 puan aldıkları görülmektedir. Çocuklardan 25-30 ay aralığında olanların ince motor hareket alanında bulunan toplam 6 maddeden minimum 1 ve maksimum 6 puan aldıkları, kaba motor hareket alanında bulunan toplam 9 maddeden minimum 2 ve maksimum 9 puan aldıkları görülmektedir. Çocuklardan 31-36 ay aralığında olanların ince motor hareket alanında bulunan

toplam 8 maddeden minimum 0 ve maksimum 7 puan aldıkları, kaba motor hareket alanında bulunan toplam 10 maddeden ise minimum 0 ve maksimum 10 puan aldıkları görülmektedir.

4.2. Ölçekler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin ilişkisi Pearson korelasyon testi ile hesaplanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.4. ve Tablo 4.5. ile sunulmuştur.

Tablo 4.4. Psikomotor gelişim puanı ile tutum ve öz yeterlilik puanlarının ilişkisi

		Psikomotor Gelişim
TUTUM	Demokratik Tutum	,146*
	Otoriter Tutum	-,020
	Aşırı Koruyucu Tutum	-,120
	İzin Verici Tutum	-,046
ÖZYETERLİK	Duygusal Yeterlilik	,045
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	,110
	Koruma	,033
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	,026
	Oyun	-,043
	Öğretme	,140*
	Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	,011

** $p < 0,01$, * $p < 0,05$ anlamlı ilişki var , $p > 0,05$ anlamlı ilişki yok , Korelasyon katsayısı güç düzeyleri; $0 < r < 0,299$ zayıf, $0,300 < r < 0,599$ orta, $0,600 < r < 0,799$ güçlü, $0,800 < r < 0,999$ çok güçlü.

Tablo 4.4.'e göre; psikomotor Gelişim puanı ile Ebeveyn Tutum Ölçeği' nin Demokratik Tutum alt boyutu ($r=0,146$) arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır. Tutum ölçeğinin diğer alt boyutlardan elde edilen puanlar istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0,05$).

Psikomotor Gelişim puanı ile Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlilik Ölçeği'nin Öğretme alt boyutu ($r=0,140$) arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır. Diğer puanlar ile ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0,05$).

Tablo 4.5. Tutum puanları ile öz yeterlik puanlarının ilişkisi

	Demokratik Tutum	Otoriter Tutum	Aşırı Koruyucu Tutum	İzin Verici Tutum
Duygusal Yeterlilik	,548**	-,311**	,161*	-,022
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	,537**	-,291**	,286**	,035
Koruma	,398**	-,166*	,362**	,042
Disiplin, Kısıtlama Yapma	,260**	-,364**	-,257**	-,247**
Oyun	,422**	-,326**	-,029	-,078
Öğretme	,545**	-,357**	-,146*	-,163*
Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	,323**	-,262**	-,128	-,283**

**p<0,01 , *p<0,05 anlamlı ilişki var , p>0,05 anlamlı ilişki yok , Korelasyon katsayısı güç düzeyleri; 0<r<0,299 zayıf, 0,300<r<0,599 orta, 0,600<r<0,799 güçlü, 0,800<r<0,999 çok güçlü.

Ebeveyn Tutum Ölçeği' nin alt boyu olan Demokratik Tutum puanı ile Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği' nin Duygusal Yeterlilik (r=0,548), Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme (r=0,537), Koruma (r=0,398), Oyun (r=0,422), Öğretme (r=0,545), Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma (r=0,323) alt boyutlarının puanları arasında pozitif yönlü orta kuvvetli ilişki bulunurken; Disiplin, Kısıtlama Yapma (r=0,260) alt boyutunun puanı ile arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır (p<0,05).

Ebeveyn Tutum Ölçeği' nin alt boyu olan Otoriter Tutum puanı ile Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği' nin Duygusal Yeterlilik (r=-0,311), Disiplin, Kısıtlama Yapma (r=-0,364), Oyun (r=-0,326), Öğretme (r=-0,357) alt boyutlarının puanları ile arasında negatif yönlü orta kuvvetli ilişki bulunurken; Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme (r=-0,291), Koruma (r=-0,166) alt boyutlarının puanları ile arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır (p<0,05).

Ebeveyn Tutum Ölçeği' nin alt boyu olan Aşırı Koruyucu Tutum puanı ile Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği' nin Duygusal Yeterlilik (r=0,161), Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme (r=0,286) alt boyutlarının puanları arasında pozitif yönlü zayıf ilişki, Koruma (r=0,362) alt boyutunun puanı ile arasında pozitif yönlü orta kuvvetli ilişki, Disiplin, Kısıtlama Yapma (r=-0,257), Öğretme (r=0,146) alt boyutlarının puanları ile arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır (p<0,05).

Ebeveyn Tutum Ölçeği' nin alt boyu olan İzin Verici Tutum puanı ile Disiplin, Kısıtlama Yapma ($r=-0,247$), Öğretme ($r=-0,163$), Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma ($r=-0,283$) alt boyutlarının puanları ile arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Tablo 4.6. Ölçek alt boyut puanları arasındaki ilişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Demokratik Tutum	1	-,316**	,101	-,120	,548**	,537**	,398**	,260**	,422**	,545**	,323**	,146*
Otoriter Tutum		1	,098	,210**	-,311**	-,291**	-,166*	-,364**	-,326**	-,357**	-,262**	-,020
Aşırı Koruyucu Tutum			1	,304**	,161*	,286**	,362**	-,257**	-,029	-,146*	-,0128	-,120
İzin Verici Tutum				1	-,022	,035	,042	-,247**	-,078	-,163*	-,283**	-,046
Duygusal Yeterlilik					1	,632**	,492**	,338**	,457**	,445**	,313**	,045
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme						1	,492**	,260**	,411**	,443**	,255**	,110
Koruma							1	,191**	,263**	,313**	,257**	,033
Disiplin, Kısıtlama Yapma								1	,455**	,520**	,560**	,026
Oyun									1	,605**	,466**	-,043
Öğretme										1	,449**	,140*
Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma Psikomotor Gelişim											1	,011
												1

** $p<0,01$, * $p<0,05$ anlamlı ilişki var , $p>0,05$ anlamlı ilişki yok , Korelasyon katsayısı güç düzeyleri; $0<r<0,299$ zayıf, $0,300<r<0,599$ orta, $0,600<r<0,799$ güçlü, $0,800<r<0,999$ çok güçlü.

Ölçeklerin kendi arasındaki ilişkiye bakıldığında Ebeveyn Tutum Ölçeği' nin Demokratik tutum ile Otoriter tutum alt boyutları arasında negatif yönü orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Otoriter tutum ile İzin Verici tutum alt boyutları arasında pozitif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Aşırı koruyucu tutum ile izin Verici tutum alt boyutları arasında pozitif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu görülmektedir.

Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Duygusal Yeterlilik, Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme, Koruma, Disiplin, Kısıtlama Yapma, Oyun Öğretme ve Günlük İşler, Bakım Yapılandırma alt boyutlarının hepsinin birbiri ile pozitif yönde orta düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7. Ölçek toplam boyut puanları arasındaki ilişki

	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	Ebeveyn Tutum (toplam puan)	Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)
Psikomotor Gelişim (toplam puan)	1	0,134	0,060
Ebeveyn Tutum u (toplam puan)		1	,580**
Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)			1

** $p<0,01$, * $p<0,05$ anlamlı ilişki var, $p>0,05$ anlamlı ilişki yok, Korelasyon katsayısı güç düzeyleri; $0<r<0,299$ zayıf, $0,300<r<0,599$ orta, $0,600<r<0,799$ güçlü, $0,800<r<0,999$ çok güçlü. Pearson Korelasyon

Psikomotor Gelişim puanı ile Ebeveyn Tutum ve Özyeterlik puanı arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Ebeveyn Tutum puanı ile Ebeveyn Özyeterlik ($r=0,580$) puanı arasında pozitif yönlü orta kuvvetli ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

4.3. Ölçeklerin Demografik Değişkenler ile İlişkisine Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında ölçek puanlarının demografik değişkenlere göre farklılık göstermesi bağımsız gruplar t ve ANOVA testleri ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular ayrı başlıklar altında incelenerek, tablolar ile gösterilmiştir.

4.3.1. Ölçek Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.8. Ölçek puanlarının çocuğun cinsiyetine göre karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p	
MOTOR GELİŞİM	İnce Motor Gelişim	Erkek	102	22,44	1,82	-2,906	0,004*
		Kız	98	23,26	2,16		
	Kaba Motor Gelişim	Erkek	102	34,60	3,23	-2,474	0,014*
		Kız	98	35,73	3,20		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	Erkek	102	57,05	4,65	-2,893	0,004*
		Kız	98	59,00	4,88		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	Erkek	102	79,04	8,31	-0,605	0,546
		Kız	98	79,67	6,42		
	Otoriter Tutum	Erkek	102	19,57	5,13	0,632	0,528
		Kız	98	19,10	5,31		
	Aşırı Koruyucu Tutum	Erkek	102	30,18	6,11	-0,471	0,638
		Kız	98	30,59	6,35		
	İzin Verici Tutum	Erkek	102	21,37	5,04	0,405	0,686
		Kız	98	21,08	5,12		
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	Erkek	102	181,47	14,30	-0,232	0,817
		Kız	98	181,90	12,27		
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duygusal Yeterlilik	Erkek	102	32,30	2,52	1,313	0,191
		Kız	98	31,83	2,62		
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	Erkek	102	30,84	3,14	-1,369	0,173
		Kız	98	31,42	2,78		
	Koruma	Erkek	102	29,69	3,64	1,066	0,288
		Kız	98	29,13	3,70		
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	Erkek	102	22,04	3,77	-0,075	0,940
		Kız	98	22,08	4,20		
	Oyun	Erkek	102	27,13	5,25	0,007	0,994
		Kız	98	27,12	4,75		
	Öğretme	Erkek	102	36,87	5,88	-1,129	0,260
		Kız	98	37,74	4,99		
	Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	Erkek	102	31,56	6,40	0,384	0,702
		Kız	98	31,20	6,68		
Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)	Erkek	102	210,43	21,98	-0,033	0,974	
	Kız	98	210,53	21,07			

* $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği ile Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanların çocukların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($p > 0,05$).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Kız çocukların Psikomotor Gelişim düzeyinin erkek çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (59,00).

Psikomotor gelişim alanının alt boyutlarından alınan ölçek puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılması Tablo 4.9.'da verilmiştir.

Tablo 4.9.Psikomotor alt ölçek puanlarının çocuğun cinsiyetine göre karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p
İnce Motor Gelişimi	Erkek	102	22,44	1,82	-2,906	0,004*
	Kız	98	23,27	2,17		
Kaba Motor Gelişimi	Erkek	102	34,61	3,24	-2,474	0,014*
	Kız	98	35,73	3,20		
22-24. ay Kaba Motor Gelişimi	Erkek	102	6,49	0,82	-2,160	0,032*
	Kız	98	6,72	0,71		
22-24. ay İnce Motor Gelişimi	Erkek	102	4,52	0,59	-1,510	0,133
	Kız	98	4,64	0,56		
22-24. ay Motor Gelişimi	Erkek	102	11,01	1,19	-2,260	0,025*
	Kız	98	11,37	1,04		
25-30. ay Kaba Motor Gelişimi	Erkek	102	5,60	1,80	-2,116	0,036*
	Kız	98	6,11	1,63		
25-30. ay İnce Motor Gelişimi	Erkek	102	4,07	1,41	-2,101	0,037*
	Kız	98	4,50	1,49		
25-30. ay Motor Gelişimi	Erkek	102	9,67	2,90	-2,373	0,019*
	Kız	98	10,61	2,73		
31-36. ay Kaba Motor Gelişimi	Erkek	102	4,66	2,81	-2,379	0,018*
	Kız	98	5,58	2,69		
31-36. ay İnce Motor Gelişimi	Erkek	102	2,77	1,53	-3,115	0,002*
	Kız	98	3,53	1,88		
31-36. ay Motor Gelişimi	Erkek	102	7,43	3,91	-2,963	0,003*
	Kız	98	9,11	4,12		

*p<0,05 anlamlı fark var, p>0,05 anlamlı fark yok; t testi

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında İnce Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır (p<0,05). Kız çocukların İnce Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (23,27).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında Kaba Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır (p<0,05). Kız çocukların Kaba Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (35,73).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında 22-24. ay Kaba Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır (p<0,05). Kız çocukların 22-24. ay Kaba Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (6,72).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında 22-24. ay Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Kız çocukların 22-24. ay Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (11,37).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında 25-30. ay Kaba Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Kız çocukların 25-30. ay Kaba Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (6,11).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında 25-30. ay İnce Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Kız çocukların 25-30. ay İnce Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (4,50).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında 25-30. ay Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Kız çocukların 25-30. ay Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (10,61).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında 31-36. ay Kaba Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Kız çocukların 31-36. ay Kaba Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (5,58).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında 31-36. ay İnce Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Kız çocukların 31-36. ay İnce Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (3,53).

Erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında 31-36. ay Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Kız çocukların 31-36. ay Psikomotor Gelişim düzeyi daha yüksektir (9,11).

4.3.3. Ölçek Puanlarının Anne Eğitim Durumuna göre Karşılaştırılması

Tablo 4.10. Ölçek puanlarının anne eğitim durumuna göre karşılaştırılması

	Anne eğitim durumu	n	Ortalama	Std. Sapma	F	p	
MOTOR GELİŞİM	İnce Motor Gelişim	Lise ve altı	39	22,13	1,89	7,204	0,001*
		Üniversite	104	22,69	1,93		
		Üniversite üstü	57	23,61	2,11		
	Kaba Motor Gelişim	Lise ve altı	39	34,44	3,40	1,241	0,291
		Üniversite	104	35,28	3,18		
		Üniversite üstü	57	35,44	3,31		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	Lise ve altı	39	56,56	4,96	3,112	0,047*
		Üniversite	104	57,97	4,64		
		Üniversite üstü	57	59,05	4,99		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	Lise ve altı	39	77,72	9,00	1,466	0,233
		Üniversite	104	80,08	7,03		
		Üniversite üstü	57	79,14	6,92		
	Otoriter Tutum	Lise ve altı	39	20,77	6,18	1,997	0,139
		Üniversite	104	19,16	5,14		
		Üniversite üstü	57	18,68	4,49		
	Aşırı Koruyucu Tutum	Lise ve altı	39	32,46	6,46	7,952	0,000*
		Üniversite	104	30,99	5,89		
		Üniversite üstü	57	27,84	5,91		
	İzin Verici Tutum	Lise ve altı	39	22,26	4,81	1,249	0,289
		Üniversite	104	21,19	4,93		
		Üniversite üstü	57	20,60	5,46		
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	Lise ve altı	39	175,59	14,98	5,806	0,004*
		Üniversite	104	182,41	12,64		
		Üniversite üstü	57	184,53	12,20		
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duygusal Yeterlilik	Lise ve altı	39	32,05	2,72	1,110	0,332
		Üniversite	104	32,30	2,55		
		Üniversite üstü	57	31,67	2,52		
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	Lise ve altı	39	31,13	3,93	1,211	0,300
		Üniversite	104	31,39	2,60		
		Üniversite üstü	57	30,63	2,87		
	Koruma	Lise ve altı	39	29,92	3,16	0,934	0,395
		Üniversite	104	29,50	3,50		
		Üniversite üstü	57	28,91	4,27		
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	Lise ve altı	39	21,15	4,54	2,542	0,081
		Üniversite	104	21,91	3,89		
		Üniversite üstü	57	22,95	3,60		
	Oyun	Lise ve altı	39	25,77	4,99	2,088	0,127
		Üniversite	104	27,67	4,92		
		Üniversite üstü	57	27,05	5,05		
	Öğretme	Lise ve altı	39	34,77	6,54	5,786	0,004*
		Üniversite	104	37,65	5,29		
		Üniversite üstü	57	38,39	4,45		
Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	Lise ve altı	39	30,74	7,85	0,618	0,540	
	Üniversite	104	31,88	5,98			
	Üniversite üstü	57	30,93	6,54			
Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)	Lise ve altı	39	205,54	23,52	1,413	0,246	
	Üniversite	104	212,31	20,24			
	Üniversite üstü	57	210,53	22,10			

*p<0,05 anlamlı fark var, p>0,05 anlamlı fark yok; ANOVA testi

Çocukların psikomotor gelişim genel puanı ve ince motor gelişim puanı, annenin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Annesi üniversite ve üniversite üstü mezunu olan çocukların Psikomotor Gelişim düzeyi en yüksek orandadır (59,05).

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden aldıkları genel puan ile Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanların annenin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Lise ve lise altı eğitim kurumu mezunu olan annelerin Aşırı Koruyucu Tutum düzeyi en yüksektir (32,46).

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Öğretme alt boyutundan aldıkları puanların annenin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği gözlenmiştir ($p<0,05$). Üniversite ve üniversite üstü mezunu olan annelerin öğretme düzeyi en yüksektir (32,46).

4.3.4. Ölçek Puanlarının Baba Eğitim Durumuna göre Karşılaştırılması

Tablo 4.11. Ölçek puanlarının baba eğitim durumuna göre karşılaştırılması

		Baba eğitim durumu	n	Ortalama	Std. Sapma	F	p
MOTOR GELİŞİM	İnce Motor Gelişimi	Lise ve altı	59	22,31	2,08	3,024	0,051
		Üniversite	100	23,05	1,99		
		Üniversite üstü	41	23,12	1,98		
	Kaba Motor Gelişimi	Lise ve altı	59	34,34	3,31	3,401	0,035*
		Üniversite	100	35,30	3,13		
		Üniversite üstü	41	36,00	3,33		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	Lise ve altı	59	56,64	5,02	3,757	0,025*
		Üniversite	100	58,35	4,69		
		Üniversite üstü	41	59,12	4,69		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	Lise ve altı	59	78,46	7,93	0,914	0,403
		Üniversite	100	80,04	7,70		
		Üniversite üstü	41	78,95	5,89		
	Otoriter Tutum	Lise ve altı	59	19,51	5,92	1,575	0,210
		Üniversite	100	19,76	5,22		
		Üniversite üstü	41	18,07	3,84		
	Aşırı Koruyucu Tutum	Lise ve altı	59	31,93	7,05	3,360	0,037*
		Üniversite	100	30,12	5,44		
		Üniversite üstü	41	28,78	6,39		
	İzin Verici Tutum	Lise ve altı	59	21,17	5,21	0,753	0,472
		Üniversite	100	21,59	4,99		
		Üniversite üstü	41	20,44	5,09		
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	Lise ve altı	59	178,54	14,79	2,872	0,059
		Üniversite	100	182,29	13,38		
		Üniversite üstü	41	184,73	9,85		
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duygusal Yeterlilik	Lise ve altı	59	32,14	2,79	0,224	0,800
		Üniversite	100	32,13	2,53		
		Üniversite üstü	41	31,83	2,40		
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	Lise ve altı	59	31,25	3,62	0,400	0,671
		Üniversite	100	31,20	2,67		
		Üniversite üstü	41	30,76	2,68		
	Koruma	Lise ve altı	59	29,86	3,29	0,660	0,518
		Üniversite	100	29,28	3,63		
		Üniversite üstü	41	29,10	4,29		
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	Lise ve altı	59	20,98	4,34	4,485	0,012
		Üniversite	100	22,17	3,66		
		Üniversite üstü	41	23,34	3,84		
	Oyun	Lise ve altı	59	26,76	5,22	0,365	0,694
		Üniversite	100	27,13	5,21		
		Üniversite üstü	41	27,63	4,13		
	Öğretme	Lise ve altı	59	35,24	6,28	7,383	0,001*
		Üniversite	100	37,75	5,16		
		Üniversite üstü	41	39,17	3,90		
Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	Lise ve altı	59	30,78	7,22	1,150	0,319	
	Üniversite	100	32,08	5,73			
	Üniversite üstü	41	30,56	7,24			
Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)	Lise ve altı	59	207,02	22,45	1,101	0,334	
	Üniversite	100	211,74	21,61			
	Üniversite üstü	41	212,39	19,63			

*p<0,05 anlamlı fark var, p>0,05 anlamlı fark yok; ANOVA testi

Çocukların psikomotor gelişim alanından aldıkları genel puan ile kaba motor gelişim alanından aldıkları puan, babaların eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Babası üniversite ve üniversite üstü eğitim düzeyine sahip olan çocukların Psikomotor Gelişimi en yüksek düzeydedir (59,12).

Annelerin, Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldığı puanların babaların eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Lise ve lise altı eğitim kurumu mezunu olan babaların eşlerinin Aşırı Koruyucu Tutum düzeyi en yüksektir (31,93).

Annelerin Disiplin, Kısıtlama Yapma alt boyutundan aldıkları puanların babaların eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Üniversite ve üniversite üstü eğitim düzeyine sahip olan babaların eşlerinin Disiplin, Kısıtlama Yapma düzeyi en yüksek orandadır (23,34).

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği' nin Öğretme alt boyutundan aldıkları puanların babaların eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Üniversite ve üniversite üstü eğitim düzeyine sahip olan babaların eşlerinin Öğretme düzeyi en yüksektir (39,17).

4.3.5. Ölçek Puanlarının Anne Çalışma Durumuna göre Karşılaştırılması

Tablo 4.12. Ölçek puanlarının anne çalışma durumuna göre karşılaştırılması

	Anne çalışma durumu	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p	
MOTOR	İnce Motor Gelişimi	Hayır	51	22,31	1,91	-2,180	0,030*
		Evet	149	23,03	2,05		
	Kaba Motor Gelişimi	Hayır	51	34,59	3,34	-1,455	0,147
		Evet	149	35,36	3,22		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	Hayır	51	56,90	4,96	-1,892	0,060
		Evet	149	58,38	4,78		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	Hayır	51	78,22	7,73	-1,264	0,208
		Evet	149	79,74	7,32		
	Otoriter Tutum	Hayır	51	20,67	6,23	1,863	0,067
		Evet	149	18,89	4,75		
	Aşırı Koruyucu Tutum	Hayır	51	32,22	5,79	2,474	0,014*
		Evet	149	29,75	6,25		
		Evet	149	183,19	12,61		
	İzin Verici Tutum	Hayır	51	21,78	5,28	0,904	0,367
		Evet	149	21,04	5,00		
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	Hayır	51	177,29	14,43	-2,774	0,060
		Evet	149	183,19	12,61		
	EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duygusal Yeterlilik	Hayır	51	31,98	2,81	-0,287
Evet			149	32,10	2,50		
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme		Hayır	51	31,43	2,96	0,851	0,396
		Evet	149	31,02	2,99		
Koruma		Hayır	51	29,86	3,52	1,009	0,314
		Evet	149	29,26	3,72		
Disiplin, Kısıtlama Yapma		Hayır	51	21,35	4,55	-1,342	0,184
		Evet	149	22,30	3,74		
Oyun		Hayır	51	26,51	5,10	-1,018	0,310
		Evet	149	27,34	4,96		
Öğretme		Hayır	51	36,45	6,09	-1,287	0,200
		Evet	149	37,59	5,23		
Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma		Hayır	51	31,22	7,15	-0,214	0,831
		Evet	149	31,44	6,32		
Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)		Hayır	51	208,80	24,30	-0,644	0,520
		Evet	149	211,05	20,49		

* $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Çocukların Psikomotor Gelişim'in İnce Motor Gelişim alt boyutundan aldıkları puanların, annelerin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır ($p < 0,05$). Çalışan annelerin çocuklarının İnce Motor Gelişim düzeyi daha yüksektir (23,03).

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanların, annelerin çalışma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır ($p < 0,05$). Çalışmayan annelerin Ebeveyn

Tutum Ölçeği'nin Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanlar daha yüksektir (32,22).

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile çocukların psikomotor gelişim alanından aldıkları puanların annenin çalışma durumuna göre değişmediği görülmektedir ($p>0,05$).

4.3.6. Ölçek Puanlarının Anne Yaşına göre Karşılaştırılması

Tablo 4.13. Ölçek puanlarının anne yaşına göre karşılaştırılması

	Anne yaş	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p	
MOTOR	İnce Motor Gelişimi	35 altı	116	22,62	2,05	-1,843	0,067
		35 ve üstü	84	23,15	1,98		
	Kaba Motor Gelişimi	35 altı	116	34,84	3,07	-1,612	0,108
		35 ve üstü	84	35,60	3,48		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	35 altı	116	57,47	4,71	-1,858	0,065
		35 ve üstü	84	58,75	4,98		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	35 altı	116	78,66	7,73	-1,539	0,125
		35 ve üstü	84	80,30	6,94		
	Otoriter Tutum	35 altı	116	19,39	5,38	0,152	0,879
		35 ve üstü	84	19,27	5,01		
	Aşırı Koruyucu Tutum	35 altı	116	30,68	6,42	0,804	0,422
		35 ve üstü	84	29,96	5,94		
	İzin Verici Tutum	35 altı	116	21,19	4,61	-0,128	0,899
		35 ve üstü	84	21,29	5,68		
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	35 altı	116	180,81	13,37	-1,092	0,276
		35 ve üstü	84	182,89	13,22		
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duyusal Yeterlilik	35 altı	116	31,82	2,71	-1,627	0,105
		35 ve üstü	84	32,42	2,35		
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	35 altı	116	30,78	3,08	-1,963	0,051
		35 ve üstü	84	31,61	2,77		
	Koruma	35 altı	116	29,44	3,78	0,111	0,912
		35 ve üstü	84	29,38	3,54		
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	35 altı	116	21,59	4,18	-1,995	0,047*
		35 ve üstü	84	22,71	3,60		
	Oyun	35 altı	116	26,72	4,96	-1,364	0,174
		35 ve üstü	84	27,69	5,03		
	Öğretme	35 altı	116	36,66	6,02	-2,067	0,040*
		35 ve üstü	84	38,19	4,49		
	Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	35 altı	116	30,90	6,43	-1,246	0,214
		35 ve üstü	84	32,06	6,64		
Ebeveyn Özyeterlik	35 altı	116	207,89	22,08	-2,020	0,045*	
	35 ve üstü	84	214,06	20,22			

* $p<0,05$ anlamlı fark var, $p>0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nden aldıkları genel toplam puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır

($p < 0,05$). Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Disiplin Kısıtlama Yapma alt boyutundan aldıkları puanların annenin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Disiplin, Kısıtlama Yapma düzeyi daha yüksek olan annelerin yaşlarının 35 yaş ve üstünde olduğu bulunmuştur (22,71). Aynı zamanda, Öğretme alt boyundan alınan puanların da annenin yaşına göre istatistiksel olarak bir farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Öğretme düzeyi daha yüksek olan annelerin yaşlarının 35 yaş ve üstünde olduğu bulunmuştur (38,19).

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile çocukların psikomotor gelişim alanından aldıkları puanlar annenin yaşına göre farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$).

4.3.7. Ölçek Puanlarının Baba Yaşına göre Karşılaştırılması

Tablo 4.14. Ölçek puanlarının baba yaşına göre karşılaştırılması

	Baba yaş	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p	
MOTOR	İnce Motor Gelişimi	35 altı	65	22,40	2,23	-2,166	0,032*
		35 ve üstü	135	23,06	1,90		
	Kaba Motor Gelişimi	35 altı	65	34,46	3,22	-2,120	0,035*
		35 ve üstü	135	35,50	3,24		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	35 altı	65	56,86	5,04	-2,337	0,020*
		35 ve üstü	135	58,56	4,69		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	35 altı	65	78,65	8,16	-0,929	0,354
		35 ve üstü	135	79,69	7,07		
	Otoriter Tutum	35 altı	65	19,00	5,46	-0,639	0,523
		35 ve üstü	135	19,50	5,10		
	Aşırı Koruyucu Tutum	35 altı	65	31,66	5,89	2,038	0,043*
		35 ve üstü	135	29,76	6,30		
İzin Verici Tutum	35 altı	65	21,83	4,98	1,163	0,246	
	35 ve üstü	135	20,94	5,11			
Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	35 altı	65	180,02	14,15	-1,232	0,219	
	35 ve üstü	135	182,49	12,87			
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duygusal Yeterlilik	35 altı	65	31,65	2,81	-1,622	0,106
		35 ve üstü	135	32,27	2,44		
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	35 altı	65	30,83	3,41	-0,970	0,333
		35 ve üstü	135	31,27	2,75		
	Koruma	35 altı	65	29,49	3,58	0,206	0,837
		35 ve üstü	135	29,38	3,73		
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	35 altı	65	21,03	3,89	-2,576	0,011*
		35 ve üstü	135	22,56	3,94		
	Oyun	35 altı	65	26,52	5,24	-1,183	0,238
		35 ve üstü	135	27,41	4,87		
	Öğretme	35 altı	65	36,11	7,06	-1,851	0,068
		35 ve üstü	135	37,87	4,43		
	Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	35 altı	65	29,72	7,16	-2,534	0,012*
		35 ve üstü	135	32,19	6,06		
Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)	35 altı	65	205,35	23,99	-2,368	0,019*	
	35 ve üstü	135	212,95	19,80			

* $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Çocukların GEÇDA'nın psikomotor gelişim ve alt boyutlarından aldıkları puanların babalarının yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p < 0,05$). Babası 35 yaş ve üstünde olan çocukların psikomotor gelişim düzeyi daha yüksektir (58,56).

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanların babaların yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Babanın yaşı 35'in altında ise annelerin Aşırı Koruyucu Tutum düzeyi daha yüksek bulunmuştur (31,66).

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nden aldıkları genel puan, Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma ve Disiplin, Kısıtlama Yapma alt boyutlarından aldıkları puanların babanın yaşına göre istatistiksel olarak farklılaştığı görülmüştür ($p<0,05$). Babanın yaşı 35 ve üstünde ise annelerin aldıkları özyeterlik genel puan (212,95), Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma alt boyutundan aldıkları puan (32,19) ve Disiplin, Kısıtlama Yapma alt boyutundan aldıkları puan (22,56) düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

4.3.8. Ölçek Puanlarının Aylık Gelire göre Karşılaştırılması

Tablo 4.15. Ölçek puanlarının aylık gelire göre karşılaştırılması

	Aylık gelir	n	Ortalama	Std. Sapma	F	p	
MOTOR GELİŞİM	İnce Motor Gelişimi	4000 TL ve altı	38	22,24	2,21	3,163	0,044*
		4001-5000 TL	38	22,58	1,78		
		5001 ve üstü	124	23,11	2,02		
	Kaba Motor Gelişimi	4000 TL ve altı	38	34,37	3,38	2,127	0,122
		4001-5000 TL	38	34,79	2,87		
		5001 ve üstü	124	35,52	3,31		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	4000 TL ve altı	38	56,61	5,33	2,989	0,053
		4001-5000 TL	38	57,37	4,16		
		5001 ve üstü	124	58,63	4,82		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	4000 TL ve altı	38	77,47	8,72	1,509	0,224
		4001-5000 TL	38	79,92	7,49		
		5001 ve üstü	124	79,75	6,96		
	Otoriter Tutum	4000 TL ve altı	38	20,16	6,31	1,957	0,144
		4001-5000 TL	38	20,37	6,28		
		5001 ve üstü	124	18,77	4,39		
	Aşırı Koruyucu Tutum	4000 TL ve altı	38	32,08	6,90	5,752	0,004*
		4001-5000 TL	38	32,39	6,12		
		5001 ve üstü	124	29,24	5,79		
	İzin Verici Tutum	4000 TL ve altı	38	21,39	5,02	0,338	0,714
		4001-5000 TL	38	21,76	5,30		
		5001 ve üstü	124	21,02	5,04		
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	4000 TL ve altı	38	176,34	16,88	5,979	0,003*
		4001-5000 TL	38	179,24	13,42		
		5001 ve üstü	124	184,07	11,43		
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duygusal Yeterlilik	4000 TL ve altı	38	31,47	2,92	2,678	0,071
		4001-5000 TL	38	32,82	2,30		
		5001 ve üstü	124	32,02	2,51		
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	4000 TL ve altı	38	31,21	3,21	0,297	0,743
		4001-5000 TL	38	31,42	2,94		
		5001 ve üstü	124	31,01	2,93		
	Koruma	4000 TL ve altı	38	29,50	3,29	1,321	0,269
		4001-5000 TL	38	30,24	3,47		
		5001 ve üstü	124	29,14	3,83		
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	4000 TL ve altı	38	21,05	4,53	5,291	0,006*
		4001-5000 TL	38	20,79	4,17		
		5001 ve üstü	124	22,76	3,59		
	Oyun	4000 TL ve altı	38	26,32	5,36	0,696	0,500
		4001-5000 TL	38	27,61	4,49		
		5001 ve üstü	124	27,23	5,04		
Öğretme	4000 TL ve altı	38	34,71	7,41	7,143	0,001*	
	4001-5000 TL	38	36,58	5,20			
	5001 ve üstü	124	38,31	4,52			
Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	4000 TL ve altı	38	30,66	7,85	0,308	0,735	
	4001-5000 TL	38	31,74	5,56			
	5001 ve üstü	124	31,50	6,39			
Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)	4000 TL ve altı	38	204,92	25,16	1,599	0,205	
	4001-5000 TL	38	211,18	20,53			
	5001 ve üstü	124	211,97	20,44			

*p<0,05 anlamlı fark var, p>0,05 anlamlı fark yok; t testi

Çocukların Psikomotor Gelişimin İnce Motor Gelişim alt boyutundan aldıkları puanların hanenin aylık gelirin'e göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Ailesinin aylık geliri 5001 TL ve üstü olan çocukların İnce Motor Gelişim düzeyi daha yüksektir (23,11).

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden aldıkları genel puan ile Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanların hanenin aylık gelirin'e göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden aldıkları genel puan hanenin aylık geliri 5001 TL ve üstü ise daha yüksektir (184,07). Annelerin Aşırı Koruyucu Tutum düzeyleri, hane aylık geliri 5001 TL'nin altında olduğunda yükselmektedir ve örneklem içerisinde hane aylık geliri 4001-5000 TL olan annelerin Aşırı Koruyucu Tutum Düzeyi en yüksek olan grup olarak bulunmuştur (32,39).

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Disiplin, Kısıtlama Yapma ve Öğretme alt boyutlarından aldıkları puanların hanenin aylık gelirin'e göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Annelerin Disiplin, Kısıtlama Yapma düzeyleri (22,76) ve Öğretme düzeyleri (38,31) hane aylık geliri 5001 TL ve üstü ise daha yüksektir (22,76).

4.3.9. Ölçek Puanlarının Ailede Diğer Kişilerin Yaşama Durumuna göre Karşılaştırılması

Tablo 4.16. Ölçek puanlarının ailede diğer kişilerin yaşama durumuna göre karşılaştırılması

		Ailede ebeveyn ve çocuklar dışında yaşayan olma durumu	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p
MOTOR	İnce Motor Gelişimi	Hayır	171	22,79	2,03	-0,937	0,350
		Evet	29	23,17	2,07		
	Kaba Motor Gelişimi	Hayır	171	35,16	3,29	-0,022	0,982
		Evet	29	35,17	3,16		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	Hayır	171	57,95	4,86	-0,407	0,685
		Evet	29	58,34	4,92		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	Hayır	171	78,78	7,50	-2,684	0,008*
		Evet	29	82,72	6,11		
	Otoriter Tutum	Hayır	171	19,51	5,29	1,113	0,267
		Evet	29	18,34	4,72		
	Aşırı Koruyucu Tutum	Hayır	171	30,27	6,17	-0,580	0,563
		Evet	29	31,00	6,60		
	İzin Verici Tutum	Hayır	171	21,35	4,84	0,679	0,502
		Evet	29	20,52	6,31		
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	Hayır	171	180,94	13,20	-1,930	0,055
		Evet	29	186,07	13,39		
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duygusal Yeterlilik	Hayır	171	31,96	2,59	-1,405	0,162
		Evet	29	32,69	2,41		
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	Hayır	171	30,98	3,06	-1,720	0,087
		Evet	29	32,00	2,30		
	Koruma	Hayır	171	29,27	3,74	-1,313	0,191
		Evet	29	30,24	3,16		
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	Hayır	171	22,06	4,03	-0,013	0,990
		Evet	29	22,07	3,72		
	Oyun	Hayır	171	27,22	4,98	0,627	0,532
		Evet	29	26,59	5,19		
	Öğretme	Hayır	171	37,34	5,55	0,246	0,806
		Evet	29	37,07	5,04		
	Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	Hayır	171	31,11	6,52	-1,446	0,150
		Evet	29	33,00	6,40		
Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)	Hayır	171	209,94	21,84	-0,860	0,391	
	Evet	29	213,66	19,29			

* $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Demokratik Tutum alt boyutundan aldıkları puanların ailede yaşayan başka bireylerin olmasına göre istatistiksel olarak farklılaştığı görülmektedir ($p < 0,05$). Ailesinde başka kişiler ile birlikte yaşayan annelerin Demokratik Tutum düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (82,72).

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nden aldıkları puanların ve çocukların GEÇDA'nın motor gelişim alt boyutundan aldıkları puanların ailede yaşayan başka bir kişinin varlığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür($p>0,05$).

4.3.10. Ölçek Puanlarının Çocuk Sayısına göre Karşılaştırılması

Tablo 4.17. Ölçek puanlarının çocuk sayısına göre karşılaştırılması

	Çocuk sayısı	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p	
MOTOR	İnce Motor Gelişimi	1	94	22,76	2,13	-0,586	0,559
		2-3	106	22,92	1,96		
	Kaba Motor Gelişimi	1	94	34,91	3,42	-1,001	0,318
		2-3	106	35,38	3,12		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	1	94	57,67	5,13	-0,918	0,360
		2-3	106	58,30	4,60		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	1	94	78,57	7,50	-1,392	0,165
		2-3	106	80,04	7,35		
	Otoriter Tutum	1	94	18,46	5,04	-2,278	0,024*
		2-3	106	20,12	5,26		
	Aşırı Koruyucu Tutum	1	94	30,88	5,97	1,078	0,283
		2-3	106	29,93	6,43		
	İzin Verici Tutum	1	94	21,80	5,14	1,496	0,136
		2-3	106	20,73	4,98		
	Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	1	94	181,14	13,83	-0,546	0,586
		2-3	106	182,17	12,89		
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duyusal Yeterlilik	1	94	32,10	2,63	0,133	0,894
		2-3	106	32,05	2,54		
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım- İlgi, Değer Verme	1	94	31,23	2,75	0,487	0,627
		2-3	106	31,03	3,18		
	Koruma	1	94	29,35	3,47	-0,231	0,817
		2-3	106	29,47	3,86		
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	1	94	22,06	4,02	0,013	0,990
		2-3	106	22,06	3,96		
	Oyun	1	94	27,27	4,71	0,375	0,708
		2-3	106	27,00	5,26		
	Öğretme	1	94	37,54	5,61	0,590	0,556
		2-3	106	37,08	5,35		
	Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	1	94	31,09	6,83	-0,611	0,542
		2-3	106	31,65	6,26		
	Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)	1	94	210,64	21,82	0,098	0,922
		2-3	106	210,34	21,29		

* $p<0,05$ anlamlı fark var, $p>0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Otoriter Tutum alt boyutundan aldıkları puanların ailedeki çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar

gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Ailesinde 2-3 çocuk bulunan annelerin Otoriter Tutum Düzeyi daha yüksektir (20,12).

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile çocukların GEÇDA' nın psikomotor gelişim alanından aldıkları puanların ailedeki çocuk sayısına bağlı olarak değişmediği görülmektedir ($P>0,05$).

4.3.11. Ölçek Puanlarının Çocuğun Doğum Sırasına göre Karşılaştırılması

Tablo. 4.18. Ölçek puanlarının doğuş sırasına göre karşılaştırılması

		Doğum sırası	n	Ortalama	Std. sapma	t	p
MOTOR	İnce Motor Gelişimi	1	131	22,95	2,05	0,972	0,332
		2-3	69	22,65	2,01		
	Kaba Motor Gelişimi	1	131	35,20	3,33	0,229	0,819
		2-3	69	35,09	3,16		
	Psikomotor Gelişim (toplam puan)	1	131	58,15	4,97	0,561	0,575
		2-3	69	57,74	4,66		
EBEVEYN TUTUMU	Demokratik Tutum	1	131	79,07	7,53	-0,736	0,462
		2-3	69	79,88	7,28		
	Otoriter Tutum	1	131	18,76	5,11	-2,205	0,029*
		2-3	69	20,45	5,26		
	Aşırı Koruyucu Tutum	1	131	30,50	6,40	0,363	0,717
		2-3	69	30,16	5,91		
İzin Verici Tutum	1	131	21,60	5,16	1,407	0,161	
	2-3	69	20,54	4,87			
Ebeveyn Tutumu (toplam puan)	1	131	181,81	13,48	0,181	0,856	
	2-3	69	181,45	13,09			
EBEVEYN ÖZYETERLİĞİ	Duygusal Yeterlilik	1	131	32,06	2,62	-0,067	0,946
		2-3	69	32,09	2,50		
	Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme	1	131	31,11	2,79	-0,118	0,906
		2-3	69	31,16	3,32		
	Koruma	1	131	29,50	3,58	0,470	0,639
		2-3	69	29,25	3,87		
	Disiplin, Kısıtlama Yapma	1	131	21,95	4,05	-0,518	0,605
		2-3	69	22,26	3,85		
	Oyun	1	131	26,96	5,00	-0,635	0,526
		2-3	69	27,43	5,02		
Öğretme	1	131	37,27	5,77	-0,090	0,929	
	2-3	69	37,35	4,88			
Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma	1	131	31,16	6,53	-0,670	0,503	
	2-3	69	31,81	6,54			
Ebeveyn Özyeterlik (toplam puan)	1	131	210,02	21,96	-0,414	0,680	
	2-3	69	211,35	20,70			

* $p<0,05$ anlamlı fark var, $p>0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Otoriter Tutum alt boyutundan aldıkları puanların çocuğun doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Annelerin 2. ve 3. çocuklarına yönelik Otoriter Tutum düzeyleri daha yüksektir (20,45).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, 24-36 aylık çocuğa sahip annelerin ebeveynlik tutumları ve özyeterlik algıları ile çocuklarının motor gelişimi arasındaki ilişkinin ortaya konulması amacıyla yapılan araştırmanın elde edilen bulguları ilgili alan yazın ışığında tartışılmıştır.

5.1. Araştırmanın Betimsel İstatistik Bulgularına İlişkin Tartışma

Motor gelişim; ev, okul, oyun ortamları gibi pek çok sosyal çevreden etkilenmektedir ve her bir çevrenin çocuğun gelişimi üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Ailenin çocuk bakımı ve anne-çocuk arasındaki ilişki de çocuğun gelişiminde önemli rol oynayan etkenlerin başında gelmektedir (71). Moore (136) da anne-çocuk ilişkisinin çocuğun gelişimi üzerindeki önemli etkisi üzerinde durmuş ve bu konunun araştırılması gerekliliğini belirtmiştir.

Bu çalışmada ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının ve özyeterlik algılarının özellikle küçük yaşlardaki çocukların motor gelişimi olan ilişkisinin araştırılması kapsamında Ebeveyn Tutum Ölçeği ile Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği annelere, Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı (GEÇDA)'nın motor gelişim maddeleri ise çocuklara uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen bulgulara göre psikomotor gelişim alanındaki çocukların puanlarının 48 ile 70 aralığında değiştiği ve genel ortalamasının 58 olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.1.). Benzer şekilde, Kurnaz Adıbatmaz ve Özyürek (137) tarafından yapılan çalışmada 8 farklı ilde 31-72 ay aralığındaki 995 çocuğa GEÇDA ile gelişimsel değerlendirme yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada 31-36 ay aralığındaki çocukların motor gelişim sonuçları incelenmiş, çocukların puanlarının 53 ile 73 aralığında dağıldığı ve ortalama puanlarının 65 olduğu görülmüştür. Yapılan iki çalışmada çocuklardan elde edilen puan dağılımlarının ve ortalama puanların birbirine yakın olduğu belirlenmiş ancak GEÇDA madde sayıları düşünüldüğünde, ortaya çıkan puan farkının önemli bir farklılık ifade ettiği üzerinde durulmaktadır. Bu durumun, verilerin toplandığı bölgelerin birbirinden farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kurnaz Adıbatmaz ve Özyürek (137) tarafından yapılan çalışma sonuçlarına göre, gelişimi

alt sınırdaki kalan çocukların oranlarının en yüksek Bitlis, Kırıkkale ve İstanbul illerinde olduğu bulunmuş ayrıca bu çocukların özellikle bilişsel ve sosyal-duygusal gelişim alanlarında yaşadığı gecikmelere de dikkat çekilmiştir. Gelişimsel gecikmelerin en fazla görüldüğü şehirler ele alındığında, Bitlis ve Kırıkkale'nin gelişmişlik indeksi bakımından araştırmaya dâhil edilen diğer şehirlerden daha düşük olması, İstanbul'un ise kozmopolit yapısı çocukların gelişim düzeyleri ile içinde yaşadıkları çevrenin ilişkili olduğunu göstermektedir. Geber ve Dean (138) tarafından 1958 yılında Afrikalı çocuklarla yapılan bir çalışmada ise, Afrikalı çocukların motor gelişim özelliklerinin Amerika ve Avrupa'da yaşayan yaşlılarından daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Afrikalı çocukların, özellikle yaşamının ilk yılından itibaren yatakta yatmak yerine, annelerinin sırtlarına bağlanarak aktif bir şekilde devamlı uyaran almaları sonucu baş ve boyun kontrolü ile diğer hareket becerilerinde Amerika ve Avrupa gibi daha gelişmiş ülkelerde yaşayan çocuklardan daha ileri düzeyde oldukları bulunmuştur. Bu durum, gelişmişlik düzeyi yüksek şehir ve ülkelerin, çocukların bilişsel gelişim özelliklerini destekleyici olanaklara sahip olmasına rağmen, şehirleşme ve apartman hayatına bağlı olarak motor hareketlilik konusunda daha sınırlayıcı olmasının çocukların motor gelişim alanlarına olumsuz yansıdığını göstermektedir.

Oran ve arkadaşları (139) tarafından Ankara ilinde işitme kaybı olan ve olmayan toplam 80 çocukla yapılan araştırmada ise ortalama 41 aylık olan çocuklara GEÇDA uygulanmış ve işitme kaybı olmayan çocukların psikomotor gelişim alanından aldıkları puanların ortalaması 62 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada 31-36 aylık çocuklardan elde edilen ortalama puan ile işitme kaybı olmayan ortalama 41 aylık çocuklardan elde edilen puanların birbirine paralel olduğu söylenebilir.

Yapılan bu araştırmada kullanılan Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden elde edilen betimsel istatistik bulgularına göre annelerin Demokratik Tutum puan ortalaması 79, Otoriter Tutum puan ortalaması 19, Aşırı Koruyucu puan ortalaması 30, İzin Verici Tutum puan ortalaması 32 olarak bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.1.). Çetinel (94) tarafından yapılan bir tez çalışmasında ise, 5,5 ve 6,5 yaş aralığında olan 47 annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuklarının dinleme becerisi arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu kapsamda, Mersin'in Erdemli ilçesinde ikamet etmekte olan 24-34

yaş aralığındaki lise mezunu ve çiftçilikle uğraşan 47 anneye Ebeveyn Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre annelerin ölçeğin Demokratik Tutum alt boyutundan ortalama 32, Otoriter Tutum alt boyutundan ortalama 41, Aşırı Koruyucu alt boyutundan ortalama 17 ve İzin Verici Tutum alt boyutundan ortalama 32 puan aldıkları görülmektedir. Çetinel (94) tarafından yapılan araştırma bulguları ile bu araştırmanın bulguları arasındaki farklılık dikkat çekmektedir ancak iki araştırmanın örnekleminin demografik özellikleri birbirinden oldukça farklıdır. İlgili alan yazında yapılan çeşitli araştırma bulguları, sosyo-ekonomik düzey, yaş ve eğitim seviyesi gibi bazı demografik özelliklerin, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilediğini ifade etmektedir (96,107,110,115). Bu araştırma kapsamında Ankara'nın merkez ilçelerinde ikamet etmekte olan sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitim seviyesi yüksek farklı yaş gruplarındaki annelerden veri toplanırken, Çetinel (94)'in araştırmasında Mersin'in bir ilçesine bağlı mahallede ikamet etmekte olan sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitim seviyesi düşük genç annelerden veri toplanmıştır. İki araştırmanın örneklemi arasındaki demografik farklılıkların ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili elde edilen bulgulara yansıdığı dikkat çekmektedir. Alabay (8) tarafından 2017 yılında İstanbul'da 422 ebeveyn ile yapılan çalışmada, annelerin %83'ünün demokratik ebeveyn tutumu gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde İnal Kızıltepe ve arkadaşları (140) tarafından kırsalda ve merkezde ikamet eden toplam 480 anne ile yapılan çalışma sonucunda annelerin yaşadıkları bölgelere göre demokratik tutum özelliklerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve merkezdeki annelerin demokratik tutum özelliklerinin kırsalda ikamet eden annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar ışığında, annelerin yaşadıkları bölgelere göre çocuk yetiştirme tutumlarının farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın, merkezde yaşayan aileler ile kırsal bölgede yaşayan aileler arasında sosyo-ekonomik düzey ve eğitim seviyesi arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Aynı zamanda, kırsal kesimde yaşayan aileler için hayat şartlarının merkeze göre daha zor olması, ailelerin çocuklarına karşı daha katı disiplinli bir tutum göstermelerine sebep olmaktadır.

Yapılan başka bir çalışmada Sak ve arkadaşları (93) tarafından Van ve Ankara illerinde ikamet eden ve 4-6 yaş aralığında çocuğu olan anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmiş, 115 anne ve 143 babaya Ebeveyn Tutum

Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, annelerin Demokratik Tutum puan ortalamalarının 72, Otoriter Tutum puan ortalamalarının 26, Aşırı Koruyucu Tutum puan ortalamalarının 34 ve İzin Verici Tutum puan ortalamalarının 24 olduğu görülmüştür. Araştırmanın Doğu Anadolu ve İç Anadolu diye ikiye ayrılarak incelenen sonuçlarında ise Demokratik tutum puan ortalamasının 75, Otoriter Tutum puan ortalamasının 21, Aşırı Koruyucu puan ortalamasının 35 ve İzin Verici Tutum puan ortalamasının 22 olduğu görülmektedir. Elde edilen betimsel istatistik bulguları karşılaştırıldığında özellikle İç Anadolu Bölgesi'nden elde edilen puanlar ile bu araştırmadan elde edilen puanların birbirine benzer olduğu görülmektedir. Bu durum, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının yaşadıkları çevrenin fiziksel ve kültürel özelliklerinden etkilendiğine bir kanıt sayılabilir.

Bu araştırmada ailelerin çocuk yetiştirme ile ilgili özyeterlik algılarını ölçmek için kullanılan Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin alt boyutlarından elde edilen bulgulara göre; Duygusal Yeterlilik puan ortalaması 32, Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme puan ortalaması 29, Koruma puan ortalaması 29, Disiplin, Kısıtlama Yapma puan ortalaması 22, Oyun puan ortalaması 27, Öğretme puan ortalaması 37, Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma puan ortalaması ise 31'dir (Bkz. Tablo 4.1.). Büyüktaşkapu (141) tarafından 60 anne ve çocuğu ile yapılan araştırmada annelerin özyeterlik algılarını öğrenmek için Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği; çocukların gelişimlerini değerlendirmek için ise Ankara Gelişim Tarama Envanteri kullanılmıştır. Bu kapsamda annelerden edinilen bilgilere göre; anneler ölçeğin Duygusal Yeterlilik alt boyutundan 29, Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme alt boyutundan 29, Koruma alt boyutundan 23, Disiplin, Kısıtlama Yapma alt boyutundan 20, Oyun alt boyutundan 21, Öğretme alt boyutundan 29, Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma alt boyutundan 29 puan almışlardır. Annelerin aldıkları ortalama puanlar, Oyun ve Öğretme alt boyutları dışında birbiri ile paralellik göstermektedir. Büyüktaşkapu'nun (141) yapmış olduğu çalışmada annelerin çoğunluğu (%76) ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim düzeyine sahipken, yapılan bu araştırmada annelerin büyük bir çoğunluğunun (%80) üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla anne eğitim düzeyinin, annelerin çocukları ile oyun oynama ve onlarla olan etkileşim özelliklerinde farklılıklar yarattığı sonucuna varılabilir. Ayrıca, bu araştırmada

kullanılan Anne ve Babalık Becerilerinde Öz Yeterlik ölçeğinin Oyun ve Öğretme alt boyutlarında oluşan puan farklılıklarının araştırma sonuçları ile tutarlı olduğunun bir göstergesidir. Whittaker ve Cowley' nin (142) Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin orijinal formunu kullanarak İngiltere'de 166 anne ile yapmış oldukları çalışmada, ölçeğin sadece Disiplin, Oyun ve Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma alt boyutlarını değerlendirmişlerdir. Bu kapsamda, İngiltere'de uygulanmakta olan aile destekleme programının işlerliğini test etmeyi amaçlamışlardır. Anneler ölçeğin Disiplin alt boyutundan 18, Oyun alt boyutundan 35 ve Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma alt boyutundan 28 puan almışlardır. Bu araştırma ile karşılaştırıldığında İngiltere'deki anneler Oyun alt boyutundan daha yüksek puan alırken, Disiplin ve Günlük İşler alt boyutundan daha düşük puanlar almışlardır. Betimsel istatistikten elde edilen bu puan farklılıklarının kültürel özelliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Kağıtçıbaşı (143,144), Türkiye'de kültürel olarak kabul edilen iki sosyal norm olduğunu ve bunların vatanseverlik ile otoriteye saygı olduğunu belirtmektedir. Otoriteye saygı, aile içerisinde de devam etmekte ve aile büyüklerinin çocuklar üzerinde kontrolcü yaklaşımları ya da katı disiplin uygulamaları ülkemizde normal kabul edilmektedir. Aynı şekilde, Asya kültüründe de çocukların aileler tarafından kontrol edilmesi ve çocuklara yöneltilen disiplin uygulamaları aile ilişkileri ve düzeninin devamı için gerekli görülmektedir (7,96). Bu kapsamda, ailelerin çocukları üzerinde kurdukları otorite ve disiplin, sevginin bir göstergesi olarak benimsenmektedir. Avrupa ve Amerika kültüründe ise ebeveynlerin çocuklarına sağladıkları özgürlük, bireysellik önemlidir ve disiplin uygulamalarının sıkı şekilde yapılması sevgi göstergesi olarak algılanmamaktadır (110). Bu bağlamda, Türkiye ve İngiltere çalışmaları arasında ortaya çıkan bu farklılık normal kabul edilebilir.

5.2. Araştırmanın Ölçekler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgularına İlişkin Tartışma

Araştırmada Psikomotor Gelişim puanı ile Ebeveyn Tutum Ölçeği' nin Demokratik Tutum alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır ((Bkz. Tablo 4.4.). Literatür incelendiğinde, çocuğun motor gelişiminin desteklenmesi için çocuğun içinde yetiştiği ortamın hoşgörülü olması ve çocuğu hareketleri konusunda teşvik edilmesinin önemi üzerinde durulmaktadır (71,136,145). Yapılan çeşitli araştırmalar, çocukların motor gelişim özelliklerinin ailenin çocuk yetiştirme tutumundan etkilendiğini belirtmektedir (146). Ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarının düşünce, inanç ve kültür gibi çeşitli değişkenlerden etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda, çocukların gelişim özellikleri ile aralarında bulunan ilişki beklenen bir olgudur. Çocuğun motor gelişiminde, özellikle 2 yaş ile birlikte artan çevresel etkiler düşünüldüğünde, çocuğu en yakından etkileyen aile faktörünün tutum özellikleri ile motor gelişimin birbiri ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Bu bilgiler ışığında, demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının bireyselliğini ve sosyalliğini destekleyici bir yapıda olmasının, çocuğun motor gelişim özelliklerinin daha iyi olması ile ilişkili olduğu sonucuna varılabilir.

Williams ve Scott (22) tarafından farklı iki ırktan çocukların motor gelişim özelliklerini değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada, ailenin çocuk yetiştirme tutumunun çocuğun motor gelişiminde etkili olduğu ve kabul edici/izin verici aile ortamında yetişen çocuklar ile reddedici/kısıtlayıcı aile ortamında yetişen çocukların motor gelişim özelliklerinin birbirinden anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna varmışlardır. Aynı zamanda, Schnabl-Dickey (147) tarafından, anaokuluna devam etmekte olan çocukların motor gelişimi üzerindeki ebeveyn etkilerini ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmada, atlama ve fırlatma performansı ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, hoşgörülü, düşük disiplinli ama koruyucu çocuk yetiştirme tutumu ile karakterize edilen hoşgörülü ev ortamlarının çocukların üstün atış becerisi ile olumlu ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda, otoriter ve aşırı koruyucu çocuk yetiştirme tutumuna sahip olan ebeveynlerin çocuklarının motor gelişim

özelliklerinin, demokratik ve izin verici çocuk yetiştirme tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarından daha fazla desteğe ihtiyaç duyması beklenmektedir. Yukarıda sunulan iki çalışmanın sonuçları, bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının motor gelişimleri arasındaki ilişkilerin detaylı incelenmesinin gerekliliğini de gözler önüne sermektedir.

Victoria ve arkadaşları (148) tarafından 1990 yılında 4 yaşındaki 305 Brezilyalı ve 285 İngiliz çocuk ile yapılan araştırma sonucunda, çocukların ince ve kaba motor gelişim özelliklerinin birbirinden farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, İngiliz çocukların ince motor becerilerde, Brezilyalı çocukların ise kaba motor becerilerde daha iyi oldukları bulunmuştur ve bu farklılığın kültürel özelliklerden etkilendiği görülmüştür. Van Schaik ve arkadaşları (149) tarafından 2018 yılında 2 ile 7 aylık bebeği olan 206 İsraili ve 195 Hollandalı aile ve bebekleri ile yapılan çalışmada, ailelerin, çocuklarının motor gelişimlerini destekleme konusunda birbirinden farklı özellikler gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Bu araştırmaya göre, İsraili aileler çocuklarının motor gelişimine odaklanarak çeşitli örnekler ile açıklamalar yaparken, Hollandalı aileler, motor gelişimi olgunlaşmaya bağlı olarak zaman içerisinde ilerleyen bir süreç olarak belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu araştırmanın sonucunda elde edilen farklılıkların, kültürel alt yapı, ülkelerde anneler için sunulan imkânlar ve verilen eğitimin bir sonucu olduğuna değinilmiştir. Ailelerin çocukları ile geçirdikleri vakitte onlarla neler yaptıkları, çocukları için nelere izin verdikleri ya da hangi alanlara yoğunlaştıklarına bağlı olarak gelişim özelliklerinde farklılıklar görülebileceği belirtilmektedir. İçinde yaşanan bölgenin fiziki ve iklimsel şartları gibi özelliklerin de ebeveynlerin çocuklarına sundukları fırsatlarda değişikliğe sebep olabileceği ve bu kapsamda Brezilya gibi sıcak bir iklimde büyüyen çocukların sınırlanmadan hareket etmesine izin verilirken, İngiltere gibi soğuk iklimde yetişen çocukların ev içerisinde yapılan etkinliklere daha fazla yönlendirilmesi normaldir. Aynı zamanda, Hollanda'da annelere vurgulanan uyku, dinlenme ve beslenmenin çocuk gelişimindeki önemi öğretisi sonucunda, Hollandalı annelerin motor gelişimi desteklemekten ziyade olgunlaşmaya önem vermeleri normal karşılanmaktadır. Bu araştırmaların sonucunda ortaya çıkan farklılıklar,

ailelerin çocuk yetiştirme tutumları ile kültürel özelliklerin birbirinden etkilendiğini ve bu etkileşimin çocuğun gelişimine yansıdığı düşüncesini desteklemektedir.

Yapılan bu araştırmada, çocukların psikomotor gelişim puanları ile Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Öğretme alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur ((Bkz. Tablo 4.4.). Annelere verilen destekleyici eğitimin çocukların gelişim düzeylerine olan etkisinin incelenmesinin amaçlandığı bir araştırma kapsamında,, 5-6 yaş aralığında çocuğu olan anneler ile çocuklarına ulaşılmıştır. Gürşimşek ve arkadaşları tarafından 2006 yılında uygulanan bu araştırmada, annelere çocuk gelişimi ve sağlığı ile çocukla iletişim kurma konusunda on iki haftalık bir eğitim verilmiştir (150) Bu eğitim sonucunda, annelerin çocuklarının özellikle ince motor gelişim alanında anlamlı bir gelişme gösterdiği görülmüştür. Araştırmaya katılan anneler zamanlarının büyük bir çoğunluğunu çocukları ile çizim yaparak geçirdiklerini belirtmişler ve çocuklarını bu konu ile ilgili olarak nasıl yönlendirdikleri ve teşvik ettikleri ile ilgili örnekler vermişlerdir. Benzer şekilde, 12-24 aylık çocuğu olan annelerle 2016 yılında yapılan bir çalışmada, annelerin çocuklarının kaba motor gelişim özelliklerini örneklemede başarılı olduklarını ancak motor gelişim ile ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (151). Araştırmalardan elde edilen bulgular, annelerin koşmak, zıplamak ya da merdiven çıkmak gibi eylemleri motor gelişim özellikleri içerisinde değerlendirdiklerini ancak temelde motor gelişimi tanımlayabilecek ya da örnekleyecek bilgi düzeyine sahip olmadıklarını göstermektedir. Verilen eğitimler sonucunda, motor gelişimi alt boyutları ile birlikte öğrenen anneler için çocukları ile çeşitli etkinlikler yapmak keyifli hale gelmektedir. Bu durum, çocukların gelişim özellikleri ile ilgili ebeveynlere verilen çeşitli eğitim ve seminerlerin gerekliliğini göstermektedir. Aynı zamanda, annelerin aldıkları eğitim sonucunda, çocukları için tercih ettikleri etkinliklerin genellikle bir yetişkin rehberliğinde yapılan ince motor gelişim ile ilgili etkinlikler olması annelerin çocuklarına öğretme çabaları ile çocuklarının motor gelişim özellikleri arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu durum, Anne Babalık Görevlerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Öğretme alt boyutu ile ilişkilendirilebilmektedir.

Yapılan çeşitli araştırmalar, annelerin özyeterlik algıları ile çocuklarının gelişim özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu (118,119) ve annelere verilen çeşitli eğitimler sonucunda, annenin özyeterlik algısının anlamlı düzeyde artış gösterirken çocuklarının davranış ve gelişim özelliklerinde de bu artışa paralel olarak değişimler görüldüğünü belirtmektedir (152–155). Örneğin, Gross ve arkadaşları (156) tarafından 1995 yılında 2 yaşında çocuğa sahip 46 anne, baba ve bebekleri, 10 haftalık bir eğitim programına dâhil edilmiştir. Bu kapsamda, 3 ay arayla yapılan ön test ve son test sonuçlarında, eğitimin annelerin özyeterliklerini arttırarak stres seviyelerinin azalmasını sağladığı ve anne-bebek ilişkisini iyileştirdiği görülmüştür. Benzer şekilde, Coleman ve Karraker (119) tarafından 2003 yılında 19-25 aylık bebeği olan orta sosyo-ekonomik seviyeden 68 anne ve bebeği ile yapılan çalışma sonucunda, annelerin özyeterlik algıları ile çocuklarının gelişim özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İlgili alan yazından elde edilen bulgular ışığında, annelerin özyeterliklerinin çevresel olanaklar ve çeşitli eğitimler ile desteklenmesinin hem anne hem de bebek üzerinde olumlu etkiler yarattığı söylenebilir. Her anne için yeni ve farklı bir deneyim olan annelik, çevrenin desteği ve bilgilendirmesi ile gelişmekte ve annenin kendine olan güvenini tazelemektedir. Annede görülen bu olumlu değişimler çocuğun gelişimine de yansımaktadır.

Bu araştırmada, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile özyeterlik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyde ilişki bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.5.). Bu durum, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveynlik özyeterlik algılarının birbirinden etkilendiğini ve bir alandaki durumun diğer alan üzerinde belirleyici rol oynadığını göstermektedir.

Bandura (157) yüksek özyeterliğin, ebeveynlik etkinliklerinde güçlü bir potansiyele sahip olduğunu ve ebeveynlik süreçlerindeki güçlü kişisel katılım ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. İlgili alan yazında, ailelerin çocukları ile iletişime geçme şekilleri ve davranışları ile onların ebeveynlik algıları arasındaki ilişki birçok farklı araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır (155,158,159). Ailelerin özyeterlik algısı ile ebeveynlik uygulamalarına yönelik beklentilerinin araştırıldığı bir çalışmada, 11 ile 18 yaşları arasında çocuğu olan 968 anne tarafından ebeveyn özyeterlik ölçeği doldurulmuştur. Ebeveynlerin özyeterlikleri ile ebeveynlik

beklentileri ve uygulamaları arasındaki ilişkinin vurgulandığı çalışmada, özyeterlik ile tutum arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. (160). Bu çalışma, anne-babaların beklentileri ve ebeveynlik uygulamalarını kapsayan çocuk yetiştirme tutumları ile özyeterlik algıları arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Annelerin çocuk yetiştirme konusunda kendilerini yeterli hissetmeleri, onların çocukları üzerinde kurdukları kontrol ve disiplin üzerinde etkili olarak çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemektedir.

Sanders ve Woolley (161) tarafından 2-8 yaş aralığında çocuğu olan 124 anne ile yapılan araştırmada, annelerin davranışsal özyeterlik algılarının disiplin kurma şekilleri üzerinde belirleyici rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Uyanık Balat ve Yılmaz (17) tarafından yapılan bir başka araştırmada ise; aşırı koruyucu tutum ve otoriter tutum ile uygulanan özyeterlik ölçeğinin anneliğe özgü strateji başlığı altında ilişki bulunmuştur. Yapılan çeşitli araştırmalarda yüksek düzeyde ebeveynlik özyeterlik algısına sahip olan annelerin, çocuklarının ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı, bebekleriyle iletişim kurmada daha etkin ve disiplin ile ilgili konularda daha az cezalandırıcı davranışlar gösterdikleri görülmektedir (119,120,162). Bu durum, ebeveynlerin özyeterlik algıları ile çocuk yetiştirme tutumlarının birbiri ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

5.3. Ölçeklerden Elde Puanların Demografik Özelliklere göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgulara İlişkin Tartışma

Ölçeklerden ailelerin demografik özelliklerine göre elde edilen bulgular bu başlık altında tartışılmıştır.

5.3.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği ile Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanların çocukların cinsiyetine göre değişmediği görülmüştür (Bkz. Tablo 4.8). Benzer şekilde Özyürek ve Tezel Şahin (109) tarafından, 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerle yapılan çalışma sonucunda, çocukların cinsiyeti ile ebeveyn tutumu arasında ilişki bulunmamıştır. Coleman (117) da çocukların gelişimleri ile annelerin özyeterlik algıları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, çocukların cinsiyetleri

ile annelerin özyeterlik algıları arasında bir ilişki bulmamıştır. Bu durum tutum ve özyeterliğin çocuğun cinsiyetinden bağımsız olarak ilerlediğini göstermektedir.

Yapılan bu çalışmanın bulgularına göre, erkek çocuklar ile kız çocuklar arasında Psikomotor Gelişim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunurken aynı zamanda kız çocukların ince ve kaba motor hareket alanlarının her ikisinde de erkek çocuklara göre psikomotor gelişim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.9.). İlgili alan yazında, kız ve erkek çocukların gelişim özelliklerine bakıldığında, motor gelişim ile ilgili becerileri erkek çocukların kızlardan daha erken yapabildikleri görülmektedir ve bu farklılığın özellikle 3 yaşından sonra belirgin hale geldiği dikkat çekmektedir (3,5). Bu durumun, özellikle artan yaş ile birlikte çocuklara yüklenen cinsiyet rollerine bağlı olarak çevresel etkilerin gelişim üzerindeki etkilerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Poresky (146) tarafından İsrail ve Arjantin'deki çocukların gelişim özelliklerinin incelendiği başka bir çalışmada, motor gelişim alanında Arjantin'deki kızların erkeklere göre daha iyi gelişim özellikleri gösterdikleri görülürken, tersi şekilde İsrail'deki erkeklerin kızlara göre daha iyi gelişim özellikleri gösterdiği görülmüştür. Bu durum, çocukların motor gelişim özelliklerinde cinsiyete bağlı değişikliklerin kültürden ya da sosyal çevreden etkilenmekte olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde Kahraman, Ceylan ve Korkmaz (163) tarafından çocukların genel gelişim özelliklerinin tarandığı araştırmada, kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmemiş ancak uygulanan ölçeğe göre erkek çocuklarda görülen motor gelişim alanındaki geriliklerin kız çocuklara oranla daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmayla benzer şekilde, Kurnaz Adıbatmaz ve Özyürek (137) tarafından GEÇDA kullanılarak yapılan değerlendirme sonuçlarına göre erkek ve kız çocuklar arasında gelişim açısından anlamlı bir farklılık bulunmamasına rağmen, erkeklerin psikomotor gelişim alanında kızlara göre daha düşük puanlar aldığı görülmüştür. Bu durum, yapılan bu araştırmanın sonuçlarıyla uyumaktadır.

Yavuz (68) tarafından 4-6 yaş aralığındaki çocukların beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımlarının sonucunda motor gelişim özelliklerindeki değişimlerin

incelendiği çalışma sonuçlarında, erkek ve kız çocuklar arasında farklılık bulunmamış ancak ön test sonuçlarına göre denge becerilerinde kız çocukların puanlarının erkek çocuklara göre anlamlı düzeyde daha iyi olduğu görülmüştür. Aynı şekilde Boz (67) tarafından 5-6 yaş grubu çocukların temel hareket becerileri üzerine hazırlanan eğitim programının uygulamasının yapıldığı araştırmada çocukların son test sonuçlarında sadece denge becerileri üzerinde farklılıklar bulunmuş, kaba motor hareketler üzerinde farklılık bulunmamıştır. Yapılan araştırma ile bu araştırma sonuçları arasında ortaya çıkan farklılığın uygulama yapılan yaş grupları arasındaki farklılıktan kaynaklandığı ve yapılan müdahale çalışmalarında erkek ve kız çocuklara benzer etkinlikler uygulandığında cinsiyete bağlı özelliklerin etkisinin azaldığı düşünülebilir. Farklı toplumlarda değişiklikler göstermesine rağmen, genel olarak ailelerin ve toplumun kız çocuklardan beklentisinin daha pasif ve ince motor kasları içinde barındıran hareketler göstermesi yönünde iken; erkek çocuklardan beklentisinin aktif katılım ve kaba motor kasların kullanımını gerektiren hareketler yönünde olması çocukların gelişim özelliklerinde cinsiyete göre farklılıkların meydana gelmesine sebep olabilmektedir. Elde edilen sonuçlar, çocukların cinsiyetlerine bağlı olarak sunulan fırsatlar, beklentiler ya da eğitimler gibi çevresel faktörlerin cinsiyet üzerinde belirleyici rol oynadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

5.3.2. Anne ve Babanın Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, çocukların psikomotor gelişim puanı, annenin ve babanın eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (Bkz. Tablo 4.10. ve Tablo 4.11). Annesi üniversite ve lisans üstü eğitim düzeyine sahip olan çocukların Psikomotor Gelişim düzeyinin en yüksek grup olduğu görülmüştür. Anne ve babaların artan eğitim düzeyi ile çocuklarına karşı daha hoşgörülü oldukları ve çocuk merkezli tutum özelliklerini daha fazla göstermeye başladıkları ile ilgili durum alan yazında belirtilmektedir (115,164,165). Ailelerin artan eğitim düzeyleri ile birlikte, çocuğun gelişimini destekleme konusunda daha bilinçli davrandıkları ve bunun için kitap, uzman veya televizyon gibi çeşitli kaynaklara ulaşma çabalarının, onların çocuk gelişimi hakkında daha fazla bilgi sahibi olmalarını sağladığı görülmüştür. Bu sayede,

ebeveynlerin çocuklarının gelişim aşamalarını ve gelişim özelliklerini daha iyi bilerek ebeveyn rehberliğini artırdıkları görülmüştür. Bu araştırma ile benzer şekilde Kahraman, Ceylan ve Korkmaz (163) tarafından yapılan bir çalışma sonucuna göre, çocukların gelişimsel özellikleri ile annenin eğitim düzeyi arasında olumlu bir ilişki bulunmuş ve annenin eğitim düzeyi arttıkça çocukların gelişim değerlendirme envanterinden aldıkları puanların da arttığı görülmüştür.

Bu çalışmanın bulgularına göre annelerin Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanların anne ve babaların her ikisinin de eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Lise ve/veya lise altı eğitim düzeyine sahip olan anne-babaların Aşırı Koruyucu Tutum düzeyinin en yüksek olduğu görülmüştür. Aydoğdu ve Dilekmen (165) tarafından, Erzincan ilinde 2-6 yaş aralığında çocuğu olan 462 anne ve baba ile yapılan araştırmada Ebeveyn Tutum Ölçeği kullanılmış ve elde edilen sonuçlara göre ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanlar azalırken, Demokratik Tutum alt boyutundan aldıkları puanların arttığı görülmüştür. Ayrıca Bluestone ve Tamis-LeMonda (164), annelerin aldıkları eğitim ile çocuk-merkezli ebeveynlik tutumlarının değiştiğini ve bu durumun onların çocuk yetiştirme tutumlarına yansıdığını belirtmiştir. Bu sonuçlardan hareketle ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının ebeveyn eğitim düzeyinden etkilendiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu çalışmada Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Öğretme alt boyutundan aldıkları puanların annenin ve babanın eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Üniversite ve/veya üstü mezunu olan anne ve babalarda, annenin aldığı öğretim düzeyi puanı en yüksektir. Cutrona ve Troutman (166) tarafından annelik postpartum depresyonuna sebep olabileceği düşünülen, çocuğun mizaç özellikleri ve çevresel destek ile annenin özyeterlik algısı arasındaki ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada, annelerin eğitim düzeyi ile özyeterlik algısı arasında önemli bir ilişki bulunmuştur. Hoff-Ginsberg ve Tardiff (115) de çalışmanın sonuçlarına dayanarak eğitim düzeyinin ebeveynlik davranış ve tutumları üzerindeki önemini vurgulamıştır.

Gözübüyük (21) tarafından lise ve lise altı düzeyinde eğitim almış 1 ile 3 yaş aralığında çocuğu olan 91 anne ile yapılan araştırma sonucuna göre; annelerin eğitim düzeyleri ile özyeterlik ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu durum, araştırmaya alınan annelerin eğitimlerinin lise ve lise altı düzeyinde olması ve daha üst düzeylerde eğitim görmüş annelerin araştırmaya dâhil edilmemesi sebebiyle açıklanabilir.

Öte yandan Holloway ve arkadaşları (167) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında ise annenin eğitim düzeyi ile özyeterlik algısı arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Özel ve Zelyurt (168) ebeveynlerin özellikle bebeklik döneminde çocukların hayatında önemli bir rol oynayan ebeveynlerin çocuklarına karşı daha anlayışlı davranışlar göstermesi ile ilişkilendirilen eğitim düzeyinin çocuk yetiştirme davranışları ile de ilişkili olduğu belirtilmektedir. Çeşitli araştırmalardan elde edilen bilgiler, annelerin özyeterlik algıları ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ve annenin eğitim düzeyi özyeterlik algısı üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır şeklinde yorumlanabilir.

5.3.3. Annenin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Araştırmada, annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanların, annelerin çalışma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır (Bkz. Tablo 4.12.). Buna göre çalışmayan annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanlar daha yüksektir. Bu sonucu destekler nitelikte Alabay (8) tarafından 48-72 aylık çocuğu alan anneler ile Ebeveyn Tutum Ölçeği kullanılarak yapılan çalışmada, aşırı koruyucu tutum özelliklerinin çalışmayan annelerde çalışan annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulguların, bütün günü evde çocukları ile birlikte geçiren annelerin evdeki çeşitli iş yükleri ve sorumluluklar ile birlikte çocuklarının kontrollerini ve güvenlerini sağlamak amacıyla çocuklarına karşı aşırı koruyucu bir tutum içerisinde oldukları söylenebilir. Öte yandan, çalışan annelerin, gerek çocukları ile birlikte geçirdikleri süre gerek çocuklarından ayrı kalmanın verdiği duygusal durum ile çocuklarına karşı daha hoşgörülü oldukları ve bu sayede devamlı kontrol altında

tutmaya çalışmaktansa çocuğuna ılımlı davranan bir tutum özelliği çizdikleri düşünülebilir.

Gürsoy ve Yıldız Bıçakçı (169) tarafından, çocukların çalışan ve çalışmayan anneleri nasıl algıladıkları ile ilgili yapılan bir çalışmada ise, çocuklar tarafından çalışan annelerin çalışmayan annelere göre daha fazla sevgi dolu ve daha az cezalandırıcı olarak nitelendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma kapsamında elde edilen bulguya göre, çalışmayan annelerin çocukları ile aşırı temas kurma, bebekleştirme, kontrol gibi özelliklerle karakterize edilen Aşırı Koruyucu tutumlarının arttığı sonucuna varılmıştır. İki araştırma arasındaki bu farklılığın çalışan annelerin çocuklarına karşı gösterdikleri aşırı olmayan tutum ve ev ile iş arasında kurdukları dengenin çocuklar tarafından daha sevgi dolu algılandığı şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda, Seçer, Çeliköz ve Yaşa (170) ile Öztürk ve Giren (171) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre; çalışmayan annelerin anneliği kendilerine bir iş gibi görmesi sonucu olarak Aşırı Koruyucu Tutum benimsemelerinin ve çalışan annelerin annelik ile ilgili olarak yaşadıkları doyumun çalışmayan annelere göre daha fazla olması çocukların algılarındaki farklılığı açıklayabilmektedir. Çalışmayan annelerin bütün günlerini çocukları ile birlikte geçirmeleri ve sosyal çevreleri ile girdikleri ilişkilerde de bir şekilde çocuk ile birlikte olmaları kendilerini bir bireyden çok anne olarak tanımlamalarına sebep olabilmektedir. Bu durumun, annelikten aldıkları doyum üzerinde etkili olarak ebeveynlik tutumları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Annelerin çalışma durumları ile özyeterlik algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamasına rağmen, annelerin özyeterlik ölçeğinden aldıkları genel puanların çalışan annelerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Dursun ve Yıldız Bıçakçı tarafından 2015 yılında 1 ile 3 yaş arasında çocuğu olan annelerle yapılan çalışma sonucunda, annenin çalışma durumu ile özyeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ve bu ilişki, çalışan annelerin çocukları ile ilgili kendilerini geliştirmeye yönelik çabaları ile açıklanmıştır (172). Çalışan annelerin çocukları ile birlikte daha kısıtlı bir zaman geçirmek zorunda olmaları, onların zamanın kontrolünde ve etkili değerlendirilmesinde daha iyi olmalarını sağlamış olabilir. Aynı zamanda, bütün gün çocuklarından ayrı kalmanın verdiği duygusal

sorumluluk ile çocukları hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak yönündeki çabaları kendilerini daha yeterli hissetmeleri üzerinde etkili olabilmektedir.

5.3.4. Anne ve Babanın Yaşına Göre Karşılaştırılması

Çocukların GEÇDA'nın psikomotor gelişim alt boyutundan aldıkları puanların babalarının yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür (Bkz. Tablo 4.14.). Buna göre babası 35 yaş ve üstünde olan çocukların psikomotor gelişim düzeyi diğer gruplara göre daha yüksektir. Tezel Şahin ve Özyürek (109) tarafından yapılan araştırma sonuçları, babaların yaşları ile tutumları arasındaki pozitif ilişkiye vurgu yapmaktadır. Kurttekin (97) de babaların yaşlarının ilerledikçe demokratik tutum özelliklerinin geliştiğini belirtmiştir. Bu durumun, ilerleyen yaş ile birlikte babaların özellikle iş yaşamlarının deneyime ve olgunlaşmaya da bağlı olarak daha düzenli bir hale gelmesinin ve oluşan düzene bağlı olarak ekonomik stresin azalmasının, babaların çocukları ile kurdukları ilişkide kontrolcü davranışlardan ziyade hoşgörülü ve uzlaşmacı bir tutum özelliği göstermesini sağladığı düşünülmektedir. Dolayısıyla babaların yaşa bağlı olarak değişen tutumlarının, çocuklarının motor gelişim özelliklerine olumlu bir şekilde yansıdığı görülmektedir.

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Disiplin, Kısıtlama Yapma ve Öğretme alt boyutundan aldıkları puanların annenin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ve 35 yaşın üstündeki annelerde belirtilen alt boyutlardan alınan puanların daha yüksek olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.13.). Gözübüyük (21) tarafından yapılan tez çalışmasında da, benzer sonuçlara ulaşılmış annelerin özyeterlik ölçeğinin Öğretme alt boyutundan aldıkları puanlar ile annelerin yaşları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanlar ile Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Disiplin, Kısıtlama Yapma ve Günlük İşler, Bakım, Yapılandırma alt boyutlarından aldıkları puanların babaların yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Babanın yaşı 35'in altında ise annelerin Aşırı Koruyucu Tutum düzeyi ve Disiplin, Kısıtlama Yapma düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda,

babanın yaşı 35 ve üstünde ise annelerin İşler, Bakım ve Yapılandırma alt boyutundaki düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Bu araştırmanın bulgularına göre, 35 yaş ve üstünde olan babaların demokratik tutum özellikleri gösterme düzeyleri 35 yaşından küçük olanlara göre daha yüksektir. Bu durum, babaların yaşı arttıkça demokratik tutum özelliklerini içinde barındıran hoşgörülü, kabul edici ve ılımlı davranışlarının artmaya başladığını göstermektedir. Bu sayede çocuk bakımı konusunda daha paylaşımcı olmaya başlayan babaların annenin üzerinde bulunan yükü hafiflettiği ve bu sayede tutum özelliklerine etki ettiği varsayılmaktadır. Holloway ve arkadaşları (167) tarafından yapılan çalışmada Japon annelerin babadan destek aldıkça demokratik tutum özelliklerinin arttığı sonucuna varılmıştır. Elde edilen sonuçlara istinaden, annelerin yakın çevrelerinden ve özellikle eşlerinden çocuk bakımı ve ev işleri ile ilgili aldıkları yardımın, anne üzerindeki iş yükünü azaltarak, kendisine ve çevresine karşı yeterlik duygusunu pekiştirdiği söylenebilir. Ebeveynliğe yönelik stres ve kaygı düzeyi düşen anne için çocuklarına vakit ayırmak ve onlarla iletişim kurmak daha kolay hale gelmektedir. Bu bağlamda, elde edilen sonuçlar ile ilgili alan yazındaki sonuçların benzer olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile çocukların psikomotor gelişim alanından aldıkları puanlar annenin yaşına göre farklılık göstermemektedir. Ayrıca, annelerin tutum özelliklerinin kendi yaşları ile ilişkili şekilde değişmediği sonucu bulunmuş ve bu durum ile paralel olarak çocukların gelişim özelliklerinde de farklılıkların görülmemesinin normal olduğu düşünülmüştür.

5.3.5. Aylık Gelire Göre Karşılaştırılması

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Aşırı Koruyucu Tutum alt boyutundan aldıkları puanların hanenin aylık gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür (Bkz. Tablo 4.15.). Annelerin Aşırı Koruyucu Tutum düzeyleri, hane aylık geliri 5001 TL'nin altında olduğunda yükselmektedir ve örneklem içerisinde hane geliri 4001-5000 TL olan annelerin Aşırı Koruyucu Tutum Düzeyi en yüksek olan grup olarak bulunmuştur.

Öztürk ve Giren (171) tarafından yapılan araştırmada, alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerle çalışılmış ve bu örneklem içerisindeki annelerin genellikle çalışmıyor olmasından kaynaklı olarak ev işleri ile çocuğun sorumluluğunu yüklenmiş oldukları sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda, annelerin bu iş yüklerinin fazlalığı ile onların ebeveynlikten aldıkları doyumun azaldığı ve ebeveynliğe yönelik algılarının olumsuz yönde şekillendiği görülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen bulguların ışığında, sosyoekonomik düzey azaldıkça ev ortamındaki iş yükünün veya çalışma saatlerinin artması ve evde geçirilen etkili zamanının azalmasına paralel olarak ebeveyn tutumlarının etkilendiği söylenebilir.

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin Disiplin, Kısıtlama Yapma ve Öğretme alt boyutlarından aldıkları puanların hanenin aylık gelirin'e göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma gösterdiği bulunmuştur. Annelerin Disiplin, Kısıtlama Yapma ve Öğretme düzeyleri, hane aylık geliri 5001 TL ve üstü ise daha yüksektir. Erkan ve Toran (173) tarafından yapılan araştırmada, annelerin ekonomik düzeyleri arttıkça çocuklarını kabul düzeylerinin artıp ret düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Raver (174) ise alt sosyo-ekonomik düzeye sahip anneler ile yaptığı çalışmada, annelerin sosyoekonomik düzeyleri ile çocuklarına gösterdikleri bakım, ilgi ve koruma düzeylerinin ilişkili olduğunu ve sosyoekonomik düzeyin annelik özelliklerini etkilediğini bulmuştur. Elde edilen bu bulgular ışığında, annelerin Disiplin, Kısıtlama Yapma alt ölçeğinden yüksek puan almalarının olumlu bir yapı içerdiği ve ailelerin koruma davranışları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Aynı zamanda, yüksek sosyo-ekonomik düzey ile yüksek eğitim düzeyi arasındaki ilişki düşünüldüğünde, annelerin Öğretme alt boyutundan yüksek puanlar almalarının normal karşılandığı söylenebilir.

Çocukların psikomotor gelişim alanından aldıkları puanlar ise hanenin aylık gelirin'e göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Klebanou (175) çocukların gelişim testlerinden aldıkları puanlar ile aile yoksulluğunun ilişkili olduğunu çünkü özellikle küçük yaşlarda çocuğun en ve belki de tek yakın çevresi olan ailesinden almış uyaranlar ile gelişmekte olduğunu vurgulamıştır. Bu bakımdan, ebeveyn ve çocukların arasındaki ilişki ve çocuğun gelişimi üzerindeki aile etkisini gelir durumu ile ilişkili olarak açıklamaktadır. Aynı şekilde, Poresky (146),

psikomotor gelişim ile çocuğa sağlanan uygun ev ortamlarının ilişki olduğunu vurgulamakta ve sosyo-ekonomik düzeyin çocuğun gelişimi üzerinde doğrudan bir etkisinin olmasa bile ev ortamları üzerindeki etkisi ile çocuğu dolaylı olarak etkilediğini savunmaktadır.

Yapılan bu araştırma kapsamında, aylık gelir bakımından farklılıkların görülmemesi sebebinin örneklemin büyük bir çoğunluğunun üst sosyo-ekonomik düzeye sahip olması ile ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip aileler ile yapılacak çalışmalarda çocukların motor gelişim özellikleri daha detaylı incelenebilir.

5.3.6. Ailede Başka Bireylerin Yaşama Durumuna Göre Karşılaştırılması

Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Demokratik Tutum alt boyutundan aldıkları puanların ailede yaşayan başka bireylerin olmasına göre istatistiksel olarak farklılaştığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.16.). Ailesinde başka kişiler ile birlikte yaşayan annelerin Demokratik Tutum düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun, annelerin çocuk yetiştirme ve bakımı sürecinde çevresinden sağlamış olduğu destek ile iş yükünün ve sorumluluğunun azalması ile ilgili olduğu söylenebilir. Holloway ve arkadaşları (167,176) tarafından yapılan çalışmada, annelere çevreden sağlanan destek ile annelerin çocuk yetiştirmeye yönelik olumlu algılarının geliştiği görülmektedir. Araştırmalardan elde edilen sonuçların birbiri ile paralellik gösterdiği görülmekte ve annelere sağlanan desteğin onların daha hoşgörülü, ılımlı ve özgürlükçü olmalarını desteklediği söylenebilir. Aynı zamanda, ailede yaşayan başka bir kişinin varlığı, annelerin kendilerine ayırdıkları vaktin artmasını sağlayarak ebeveynlik doyumunu üzerinde de etkili olduğu söylenebilir.

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nden aldıkları puanların ve çocukların GEÇDA'nın motor gelişim alt boyutundan aldıkları puanların ailede yaşayan başka bir kişinin varlığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Gözübüyük (21) tarafından yapılan çalışma sonucunda da aile yapısı ile özyeterlik seviyesi arasında bir farklılık görülmemiştir. Aynı zamanda, bu araştırma kapsamında, geniş aile yapısına sahip annelerin

sayısının azlığı sebebiyle çocukların motor gelişim özelliklerinde bir farklılık bulunmamış olabileceği de göz önünde bulundurulmuştur.

5.3.7. Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile çocukların GEÇDA' nın psikomotor gelişim alanından aldıkları puanların ailedeki çocuk sayısına bağlı olarak değişmediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.17.). Özdemir (177) tarafından yapılan tez çalışması kapsamında da benzer bir sonuç bulunarak ebeveynlerin özyeterlik algıları ile çocuk sayısı arasında ilişki olmadığı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Otoriter Tutum alt boyutundan aldıkları puanların ailedeki çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Ailesinde iki veya daha fazla çocuk bulunan annelerin Otoriter Tutum Düzeyi daha yüksektir.

Kurttekin (97) uygulamış olduğu tez çalışmasında; tek çocuk sahibi ebeveynlerin Demokratik Tutum özelliklerinin, daha fazla sayıda çocuğu olan ebeveynlere göre yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öztürk ve Giren (171) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise, tutum ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir fark bulunmamış olmasına rağmen, ölçeğin İlgili alt boyutunda çocuk sayısı ile ilgili anlamlı bir farklılık görülmüştür. Alabay (8) tarafından 2017 yılında 4 ile 6 yaş aralığında çocuğu olan 422 anne ve baba ile yapılan ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesinin amaçlandığı çalışmada, otoriter ve izin verici tutum ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça, izin verici tutum özelliklerinin azaldığı ve daha fazla otoriter tutum gösterdikleri elde edilen sonuçlar arasındadır. Bu durum, ebeveynlerin çocuk sayısına bağlı olarak artan iş yükü, maddi sorumluluklar ve çocukların güvenliği ile ilgili duydukları kaygı seviyesinin artmasına bağlı olarak kontrolcü davranışlarının artması şeklinde yorumlanabilir.

5.3.8. Çocukların Doğum Sırasına Göre Karşılaştırılması

Annelerin Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile çocukların GEÇDA' nın psikomotor gelişim alanından aldıkları puanların çocukların doğum sırasına bağlı olarak değişmediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.18.). Güneş (178) tarafından 2017 yılında yapılan tez çalışması kapsamında, 0-6 yaş aralığında çocuğu olan 201 anne ve çocuğu ile çalışılmış ve annelerin yaşam doyumları ile çocuklarının gelişimi arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu kapsamda, çocukların doğum sırası ile gelişimsel özellikleri ve annelerin aile ve yaşam doyumunu arasında ilişki bulunmamıştır. Güneş (178)'in kullanmış olduğu ölçeğin alt boyutları ile özyeterlik ölçeğinin alt boyutları arasındaki benzerlik ve aile doyum ve aile işlevlerinin özyeterlik ile olan ilişkisi, çocuğun doğum sırası ile ebeveynlerin özyeterliği arasında ilişki bulunamamış olması sonucunu desteklemektedir. Elde edilen bu sonuç ile doğan her bebeğin kendine has bireysel özelliklerinin olması, var olan diğer çocuklarla bir tutulamaması ve artan sorumluluk kaygısından kaynaklı annelerin özyeterlikleri üzerinde etkili olmadığı yorumu yapılabilir.

Çocuk yetiştirme tutumu ile doğum sırasına bakıldığında ise annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin Otoriter Tutum alt boyutundan aldıkları puanların çocuğun doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu bağlamda, annelerin 2. ve 3. çocuklarına yönelik Otoriter Tutum düzeyleri daha yüksektir. Beautrais, Fergusson ve Shannon (179) tarafından yapılan araştırmada, çocukların doğum sırası ile problem davranışlarının ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ailelerin ilk doğan çocuklarında, beklenti ile çocuklarına karşı aşırı koruyucu ya da izin verici tutum göstermelerine rağmen, ikinci çocuk ve sonrasında, tutumlarında sorumluluk artışı ve kaygı düzeyine paralel olarak kontrol ve disiplin özellikleri artış göstermektedir. Bu kapsamda, doğum sırası iki veya sonrası olan çocuklar için otoriter tutum özelliklerinin gösterilmesinin normal olduğu yorumu yapılabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, 24-36 ay aralığında çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve annelerin özyeterlik algıları ile çocuklarının motor gelişim özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma kapsamında, ebeveynlik ve motor gelişim özellikleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiş ve elde edilen sonuçlar ilgili alan yazın ile tartışılarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın elde edilen sonuçları şu şekildedir:

- Annelerin demokratik çocuk yetiştirme tutumları ile çocuğun psikomotor gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.
- Annelerin ebeveynlik özyeterlik ölçeğinin öğretim alt boyutundan aldıkları puanlar ile çocuğun psikomotor gelişimi arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur.
- Ebeveyn tutum ölçeği ile özyeterlik ölçeğinin hem genel puan toplamında hem de alt boyutlarda birbiri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Çocuğun cinsiyeti ile annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve özyeterlik algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, psikomotor gelişim alanında kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir.
- Çocuğun yaşı ile annelerin demokratik çocuk yetiştirme tutumu ve çocuğun psikomotor gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ve çocuğun yaşı arttıkça demokratik tutum ve psikomotor gelişim alanından alınan puanların arttığı görülmüştür.
- Annelerin eğitim durumu ile çocuğun psikomotor gelişim alanı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının psikomotor gelişim düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Annelerin eğitim durumu ile çocuklarının ince motor gelişimi arasındaki ilişkinin anlamlı olmasına rağmen, kaba motor gelişim alanında anlamlı bir ilişkinin bulunamamış olması dikkat çekicidir.
- Babaların eğitim durumu ile çocuğun psikomotor gelişim alanı, aşırı koruyucu tutum alt boyutu ve özyeterlik ölçeğinin öğretim alt boyutu

arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Babanın eğitim düzeyi arttıkça aşırı koruyucu tutumu azalırken, çocukların psikomotor gelişim alanından aldıkları puanlar ile babaların öğretim alt boyutundan aldıkları puanlar artmaktadır.

- Babaların eğitim durumu ile çocuklarının kaba motor gelişimi arasındaki ilişkinin anlamlı olmasına rağmen, ince motor gelişim alanında anlamlı bir ilişkinin bulunamamış olması dikkat çekicidir.
- Annenin çalışma durumu ile çocuklarının psikomotor gelişim alanının ince motor gelişim alt boyutunda ve ebeveyn tutumunun aşırı koruyucu tutum alt boyutunda anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışan annelerin çocuklarının ince motor gelişim alanlarının daha iyi olduğu ve çalışmayan annelerin aşırı koruyucu tutum puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Annenin yaşı ile ebeveyn özyeterliliğinin genel toplam puanı ile öğretim alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. 35 yaş ve üstünde olan annelerin özyeterliliğinin daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Babanın yaşı ile çocuğun psikomotor gelişim alanında ve annenin tutum ölçeğinin aşırı koruyucu tutum alt boyutu ile özyeterlik ölçeğinin disiplin-kısıtlama yapma, günlük işler-bakım-yapılandırma ve özyeterlik genel toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babanın yaşı 35 ve üstünde ise çocuğun psikomotor gelişim alanından aldığı puanlar ile annenin tutum ve özyeterlik puanları artmaktadır.
- Hane aylık geliri ile çocuğun ince motor gelişim alanı, annenin ebeveyn genel tutum puanı ile aşırı koruyucu tutum puanı ve özyeterlik ölçeğinin öğretmen alt boyutundan aldığı puanlar arasında ilişki bulunmuştur. Hane aylık geliri arttıkça, çocuğun psikomotor gelişimi ve annenin çocuk yetiştirme tutumu ile özyeterlik puanı artmakta iken aşırı koruyucu tutum puanı azalmaktadır.
- Aile ile birlikte diğer kişilerin yaşama durumu ile annenin demokratik tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ve ailede yaşayan başka kişi varsa annenin demokratik tutum puanı artmaktadır.
- Ailedeki çocuk sayısı ile annenin otoriter tutumu arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir ve çocuk sayısı arttıkça annenin otoriter tutum puanı artmaktadır.

- Ailedeki çocukların doğum sırası ile annenin otoriter tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır ve çocuğun doğum sırası arttıkça annenin otoriter tutum puanı artmaktadır.

Bu araştırmada, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve özyeterlik algıları ile çocuğun motor gelişimi, ilgili alan yazın dikkate alınarak incelenmiştir. Kullanılan ölçekler arasındaki ilişkinin incelenmesinin amaçlandığı çalışmada, ölçekler arasında ve aynı zamanda ailelerin çeşitli demografik özelliklerinde anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda bazı öneriler sunulmuştur.

İlgili alan yazının Türkçe taramasında, annelerin tutum ve özyeterlik algıları ile doğrudan çocuğun motor gelişim özelliklerini inceleyen çalışmalara rastlanmamış ya da genel gelişim özellikleri ile bakılırken kısaca motor gelişim özelliklerine değinildiği görülmüştür. Yurtdışında yapılan çalışmalarda ise, ebeveynler ile çocukların motor gelişim özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesine özellikle 1900'lü yılların son çeyreğinde fazlaca vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, ebeveyn tutum ve özyeterliği ile ilgili bilişsel, sosyal-duygusal ve dil gelişim alanında yapılan çalışmalar fazlasıyla mevcuttur ve bu sayede birçok araştırma ile karşılaştırma yapabilme olanağı sunmaktadır. İlgili alan yazında, motor gelişim ile ebeveyn özellikleri alanındaki eksiklikler düşünüldüğünde, araştırmacıların farklı sosyo-demografik özelliklere sahip anneler ile benzer çalışmalar yapması önerilmektedir.

Araştırma sonucunda, annelerin tutum özellikleri ile babaların demografik özellikleri arasında çıkan ilişkiler oldukça fazladır ve sonraki araştırmacıların, babaları da dahil ederek bir çalışma ortaya koymasının ilgili alan yazın için faydalı olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda, annelerin tutum özellikleri ve özyeterlik algıları ile baba özellikleri arasındaki ilişkinin eşler arasındaki uyum faktöründen de etkilenebileceği göz önüne alındığında, yapılacak olan çalışmalarda tutum ve özyeterlik özellikleri ile birlikte eş uyumuna da bakılması ilgili alan yazına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın yaş grubu dikkate alındığında, ilgili alan yazında yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Çocuklar ile yapılan çalışmalarda,

örneklemin ya yeni doğan ya da okul öncesi grubu olması dolayısı ile araştırma kapsamında ele alınan yaş grubu ile yapılan araştırmaların artırılması önemlidir. Çocuğun her yaşta ve her gelişim alanında çok yönlü değerlendirilmesinin, alanda çalışan çocuk gelişimcilerin de yararına olacağı düşünülmektedir.

Son olarak, araştırma özel okullara devam eden çocuklar ve anneleri ile birlikte yapıldığından, farklı sosyo-demografik özelliklere sahip bir örneklem ile çalışılması ve devlet okullarına devam eden ya da okula gitmeyen çocuklara da ulaşılması ilgili alan yazındaki çalışmaların karşılaştırılabilmesi için olanak sağlayacaktır.

7. KAYNAKÇA

1. Senemoğlu N. Gelişim Öğrenme ve Öğretim. 9th ed. Ankara: Gazi Kitabevi; 2004.
2. Tercan H, Dursun şS, Müdriye Yıldız Bıçakçı. Bebeklik ve ilk çocukluk dönemi tipik (normal) gelişim gösteren çocukların gelişimsel özellikleri. In: Müdriye Yıldız Bıçakçı, editor. Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde (0-36 ay) gelişim: Duyuların gelişimi ve desteklenmesi. Ankara: Eğiten Kitap; 2015.
3. Gallahue DL, Ozmun JC, Goodway JD. Motor Gelişimi Anlamak. 7th ed. Özer DS, Aktop A, editors. New York: McGraw-Hill Publication; 2014.
4. Baysal Metin EN, Dağlıoğlu HE, Saranlı AG. Çocuk Gelişim Bakış Açışı ile Üstün Yetenekli Çocuklar. Ankara: Hedef CS Basın Yayın; 2018.
5. Sevimay Özer D, Özer K. Çocuklarda Motor Gelişim. Ankara: Nobel Yayın; 1998.
6. San Bayhan P, Artan İ. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa; 2014.
7. Sung HY. The influence of culture on parenting practices of East Asian families and emotional intelligence of older adolescents A qualitative study. Sch Psychol Int. 2010;31(2):199–214.
8. Alabay E. Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. Erken Çocukluk Çalışmaları Derg. 2017;1(2):156–74.
9. Baumrind D. The discipline controversy revisited. Fam Relat. 1996;45(4):405–14.
10. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. Psychol Rev. 1977;84(2):191–215.
11. Coleman PK, Karraker KH. Self-efficacy and parenting quality : Findings and future applications. Dev Rev. 1997;85(18):47–85.
12. Baumrind D, Black AE. Socialization practices associated with dimensions of competence in preschool boys and girls. Child Dev. 1967;38(2):291–327.
13. Baumrind D. Parental control and parental love. Children. 1965;12:230–4.
14. Baumrind D. Parental disciplinary patterns and social competence in children. Youth Soc. 1978;9(3):239–67.
15. Berk LE. Child Development. 8th ed. Boston, MA: Pearson Education; 2008.
16. Akşın Yavuz E, Güven G, Bayındır D, Sezer T, Yılmaz E. Annelerin çocuğunu kabul düzeyi ile çocukların benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2016;16(3):1065–81.

17. Uyanık Balat G, Yılmaz E. Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveyn özyeterlilik algılarının incelenmesi. *J New World Sci Acad.* 2014;9(4):394–402.
18. Lee J-Y, Murry N, Ko J, Kim MT. Exploring the relationship between maternal health literacy, parenting self-efficacy, and early parenting practices among low-income mothers with infants. *J Health Care Poor Underserved* [Internet]. 2018;29(4):1455–71. Available from: <https://muse.jhu.edu/article/708252>
19. Kaya M. Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Derg.* 1997;9(9):193–204.
20. Aksoy P. Okul öncesi dönem çocukların annelerinin kişilik özelliği ve çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun mizaç ve davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Chemical Information and Modeling.* *Ufuk Üniversitesi;* 2018.
21. Gözübüyük F. Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları, sözel etkileşim uygulamaları ve 1-3 yaş aralığında çocukların gelişimi. *Maltepe Üniversitesi;* 2015.
22. Williams JR, Scott RB. Growth and development of negro infants. IV motor development and its relationship to child rearing practices in two groups of negro infants. *Child Dev.* 1953;24(2):103–21.
23. Goodway JD, Branta CF. Influence of a motor skill intervention on disadvantaged preschool children. *Res Q Exerc Sport.* 2003;74(1):36–46.
24. Aksoy V, Diken İH. Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilim Fakültesi Özel Eğitim Derg.* 2009;10(1):59–68.
25. Özyürek A, Yavuz NF, Begde Z, Özkan İ. Okul öncesi çocuğa sahip anne - babaların çocuk yetiştirme tutumlarının iki farklı bakış açısından incelenmesi. In: *International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS).* 2017. p. 19–22.
26. Ulutaş A, Demir E, Yayan EH. Motor gelişim eğitim programının 5-6 yaş çocukların kaba ve ince motor becerilerine etkisinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 2007; 19;17(3):1523–38.
27. Metindoğan Wise A. Gelişim bilimi: Tanımı, kapsamı, tarihsel temelleri, araştırma konu ve yöntemleri. In: *Turan F, Yükselen Aİ, editors. Çocuk Gelişimi 1: Bebeklik Döneminde Gelişim.* Ankara: Hedef CS Basın Yayın; 2015.
28. Santrock JW. Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi. 13th ed. Galip Yüksel, editor. Ankara: Nobel Kitap; 2012.

29. Şahin S. Bebeklik Döneminde Motor Gelişim. In: Turan F, Yükselen Aİ, editors. Çocuk Gelişimi 1: Bebeklik Döneminde Gelişim. 4th ed. Ankara: Hedef CS Basın Yayın; 2017. p. 119–44.
30. Doğan Ö, Acar Şengül E. Büyüme ve Gelişme. In: Baysal Metin EN, editor. Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi. 2nd ed. Ankara: Pegem Akademi; 2017.
31. Aytekin Ç. Fiziksel Büyüme ve Motor Gelişim. In: Baysal Metin EN, editor. Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi. 2nd ed. Ankara: Pegem Akademi; 2017.
32. Yavuzer H. Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı. 16th ed. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2003.
33. Slee PT, Campbell M, Spears B. Child, adolescent and family development. 3rd ed. USA: Cambridge University Press; 2012.
34. Puckett MB, Black JK. The young child: Development from prebirth through age eight. 4th ed. USA: Pearson Education; 2005.
35. Bertan M, Haznedaroğlu D, Koln P, Yurdakök K, Güçüz BD. Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000-2007). Çocuk Sağlığı ve Hast Derg. 2009;52(1):1–8.
36. Ayşe B. AKSOY, Koran N. Türkiye’de bebeklik dönemi ile ilgili yapılan araştırmaların analizi (2004 -2014). Türkiye Sos Araştırmalar Derg. 2014;20(2):363–76.
37. Payne VG, Isaacs LD. Human Motor Development: A Lifespan Approach. 8th ed. New York: McGraw-Hill Publication; 2012.
38. MEB. 0-36 Aylık çocuklar için eğitim programı [Internet]. 2013. Available from: <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/0-36program.pdf>
39. MEB. Okul öncesi eğitim programı [Internet]. 2013. Available from: <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooororam.pdf>
40. Şahin S. Bilişsel Gelişim. In: Baysal Metin EN, editor. Doğum öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi. 2nd ed. Ankara: Pegem Akademi; 2017.
41. Elibol F. Bebeklerde Bilişsel Gelişim. In: Turan F, Yükselen Aİ, editors. Çocuk Gelişimi 1: Bebeklik Döneminde Gelişim. Ankara: Hedef CS Basın Yayın; 2015.
42. Ainsworth MS. Infant-mother attachment. Am Psychol. 1979;34(10):932–7.
43. Aral N, Kadan G. Sosyal Gelişim. In: Aral N, Temel ZF, editors. Çocuk Gelişimi. Ankara: Hedef CS Basın Yayın; 2018.
44. Demircioğlu H. Sosyal Duygusal Gelişim. In: Baysal Metin EN, editor. Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi. 2nd ed. Ankara: Pegem

- Akademi; 2017.
45. Demircioğlu H. Sosyal Duygusal Gelişim. In: Baysal Metin EN, editor. Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi. 2nd ed. Ankara: Pegem Akademi; 2017. p. 163–96.
 46. Aksoy P, Baran G. Dil Gelişimi. In: Akyol AK, editor. Erken çocukluk Döneminde Gelişim I: 0-36 Ay. 2nd ed. Ankara: Anı Yayıncılık; 2019.
 47. Küçük Şahin İ. Gelişimsel oyun terapisinin okul öncesi dönemdeki çocukların dil ve sosyal gelişim düzeylerine etkisinin incelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi; 2018.
 48. John L. Haubenstricker VDS. Acquisition of motor skills during childhood. In: Seefeldt V, editor. Physical Activity & Well-Being [Internet]. Virginia: American Alliance for Health, Physical Education, Recreation, and Dance; 1986. p. 49–110. Available from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED289874.pdf#page=49>
 49. Haywood KM, Getchell N. Lifespan motor development. 6th ed. Human Kinetics; 2009.
 50. Ulrich B. Motor Development: Core Curricular Concepts Beverly. Quest. 2007 Dec;59:77–91.
 51. Taştepe T. 36- 47 aylık çocuklara ve annelere uygulanan motor gelişim destek programının çocukların. Ankara Üniversitesi; 2018.
 52. Haywood KM, Roberton MA, Getchell N. Advance analysis of motor development. Champaign, IL: Human Kinetics; 2012.
 53. Wang JHT. A study on gross motor skills of preschool children. J Res Child Educ. 2004;19(1):32–43.
 54. Özer DS, Özer K. Çocuklarda motor gelişim. 1st ed. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 1998.
 55. Whitall J, Getchell N. From Walking to Running: Applying a Dynamical Systems Approach to the Development of Locomotor Skills. Child Dev. 1995;66(5):1541–53.
 56. Gentile AM. Skill acquisition: action, movement, and neuromotor processes. In: JH. C, RB S, editors. Movement science: foundations for physical therapy in rehabilitation. Baltimore, MD: Aspen Publishers; 1987.
 57. Seefeldt VD. Developmental motor patterns: Implications for elementary school physical education. In: Nadeau CH, Halliwell W, Newell KM, Glyn R, editors. Psychology of motor behaviour and sport. Champaign, IL: Human Kinetics; 1979. p. 314–23.
 58. Gabbard CP. Lifelong Motor Development. 2nd ed. Benchmark B&, editor. USA; 1992.

59. Payne VG, Isaacs LD. *Human Motor Development: A Lifespan Approach*. 8th ed. New York: McGraw-Hill Publication; 2008.
60. Clark JE. From the beginning : A developmental perspective on movement and mobility. *Ouest*. 2005;57:37–45.
61. McGraw MB. Later development of children specially trained during infancy. Johnny and Jimmy at school age. *Child Dev*. 1939;10(1):1.
62. Gesell A, Amatruda CS. *Developmental diagnosis*. 2nd ed. USA: Hoeber; 1962.
63. Clark JE, Whitall J. What is motor development? The lessons of history. *Quest*. 1989;41(3):183–202.
64. Hilgard JR. Learning and maturation in preschool children. *J Genet Pshychology*. 1932;41:36–56.
65. Dennis W. Causes of retardation among institutional children : Iran. *J Genet Psychol*. 1960;96(1):47–59.
66. Goodway JD, Crowe H, Ward PC. Effects of motor skill instruction on fundamental motor skill development. *Adapt Phys Act Q*. 2003;20:298–314.
67. Boz M. 5-6 yaş grubu çocuklara uygulanan temel hareket eğitim programının hareket becerilerinin gelişimine etkisi. Gazi Üniversitesi; 2011.
68. Yavuz NF. Okul öncesi dönemde beden eğitimi ve spor etkinliklerinin çocukların hareket becerileri üzerine etkisinin incelenmesi. Karabük Üniversitesi; 2016.
69. Yarım kaya E, Ulucan H. Çocuklarda hareket eğitimi programının motor gelişim üzerine etkisi. *Int J New Trends Arts, Sport & Science Educ*. 2015;4(1):37–48.
70. Thelen E. The (Re)Discovery of motor development: learning new things from an old field. *Dev Psychol*. 1989;25(6):946–9.
71. Malina RM. Motor Development during infancy and early childhood: Overview and suggested directions for research. *Int J Sport Heal Sci*. 2004;2(5):50–66.
72. Thelen E. Treadmill-elicited stepping in seven-month-old infants. *Child Dev*. 1986;57:1498–506.
73. Goldfield EC. Transition from rocking to crawling: Postural constraints on infant movement. *Deveopmental Psychol*. 1989;25(6):913–9.
74. Malina RM. Physical Growth and Maturation. In: Seefeldt VD, editor. *Physical Activity & Well-Being*. Virginia: American Alliance for Health, Physical Education, Recreation, and Dance; 1986. p. 12–47.
75. Haubenstncker JL, Seefeldt VD. Acquisition of Motor Skills During

- Childhood. In: Seefeldt VD, editor. *Physical Activity & Well-being*. 1st ed. Reston Virginia: Recreation and Dance Publication; 1986. p. 49–110.
76. Gizir Z. Motor Gelişim. In: Köksal Akyol A, editor. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim I: 0-36 Ay*. 2nd ed. Ankara: Anı Yayıncılık; 2019.
77. Çoknaz H. Motor gelişim boyutuyla çocuk ve spor. *Spor Bilim Derg.* 2016;1(2):83–91.
78. Stodden DF, Goodway J, Langendorfer SJ, Robertson MA, Rudisill ME, Garcia C, et al. A developmental perspective on the role of motor skill competence in physical activity: An emergent relationship. *Quest.* 2008;60:290–306.
79. Macdonald K, Parke RD. Parent-child physical play : The effects of sex and age of children and parents. *Sex Roles.* 1986;15(7–8):367–78.
80. John A, Halliburton A, Humphrey J. Child – mother and child – father play interaction patterns with preschoolers. 2013;4430.
81. Işıkoğlu N, Bora Ivrendi A. Anne ve babaların oyuna katılımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg.* 2008;24(2):47–57.
82. Kaytez N. Motor gelişim. In: Aral N, Temel ZF, editors. *Çocuk Gelişimi*. Ankara: Hedef CS Basın Yayın; 2018. p. 142–70.
83. Adolph KE, Hoch JE. Motor development : Embodied , embedded , enculturated , and enabling. *Anu Rev Psychol.* 2019;70:141–64.
84. Morelli GA, Rogoff B, Angelillo C. Cultural variation in young children’s access to work or involvement in specialised child-focused activities.pdf. *Int J Behav Dev.* 2003;27(3):264–74.
85. Maraki Z, Müdriye Yıldız Bıçakçı. Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde erken müdahale. In: Müdriye Yıldız Bıçakçı, editor. *Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde (0-36 ay) gelişim: Duyuların gelişimi ve desteklenmesi*. Ankara: Eğiten Kitap; 2015. p. 179–202.
86. Tepeli K. Ailenin tanımı, türleri ve işlevleri. In: Tepeli K, Durualp E, editors. *Aile Yaşam Döngüsü*. Ankara: Hedef CS Basın Yayın; 2018. p. 14–38.
87. Oğuz V. Aile Sistemi İçinde Çocuk. In: Köksal Akyol A, editor. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim I: 0-36 Ay*. 2nd ed. Ankara: Anı Yayıncılık; 2019. p. 25–49.
88. Aral N, Kadan G. Çocuk Yetiştirme Tutumları. In: Tepeli K, Durualp E, editors. *Aile Yaşam Döngüsü*. Ankara: Hedef CS Basın Yayın; 2018. p. 182–207.
89. Demir EK, Şendil G. Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikol Yazıları.* 2008;11(21):15–25.

90. Rubin JZ, Provenzano FJ, Luria Z. The eye of the Beholder: Parents' views on sex of newborns. *Am J Orthopsychiatry*. 1974;44(4):512–9.
91. Demir EK. Ebeveyn tutum ölçeği. İstanbul Üniversitesi; 2007.
92. Rothbart MK, Maccoby EE. Parents' differential reactions to sons and daughters. *J Personal Socai Psychol*. 1966;4(3):237–43.
93. Sak R, Şahin Sak İT, Atlı S, Şahin BK. Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg*. 2015;11(3):972–91.
94. Çetinel G. Okul öncesi dönem çocuğuna sahip annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun dinleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Çaç Üniversitesi; 2016.
95. Darling N, Steinberg L. Parenting style as context : An integrative model. *Psychol Bull*. 1993;113(3):487–96.
96. Vinden PG. Parenting attitudes and children's understanding of mind A comparison of Korean American and Anglo-American families. *Cogn Dev*. 2001;16:793–809.
97. Kurttekin M. 2-4 yaş grubunda çocukları olan ailelerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu (Diyarbakır örneği). Çaç Üniversitesi; 2018.
98. Baumrind D. Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Dev*. 1966;37(4):887–907.
99. Maccoby EE. Parental attitudes and methods affect pre-school children. *Educ Leadersh*. 1953;10(7):419–22.
100. Baumrind D. Parental control and parental love. *Children*. 1965;12:230–4.
101. Baumrind D. Developmental psychology monograph current patterns of parental authority. *Dev Psychol Monogr*. 1971;4(1):1–102.
102. Baumrind D. Naturalistic observation in the study of parent-child interaction. In: *The 76th American Psychological Association Convention Symposium [Internet]*. San Francisco, California; 1968. p. 20. Available from: <https://eric.ed.gov/?id=ED027073>
103. Alper Bolattekin. Anne-babanın bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. İstanbul Arel Üniversitesi; 2014.
104. Maccoby EE, Martin JA. Socialization in the context of The Family: Parent-Child Interaction. In: Mussen PH, Hetherington EM, editors. *Handbook of child psychology: Vol 4 Socialization, personality and social development*. 4th ed. New York: Wiley; 198AD. p. 1–101.
105. Kulaksızoğlu A. Ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim

- Bilim Derg. 1989;1:71–87.
106. Çivitçi A. İlköğretim öğrencilerinde yaşam doyumu: Bazı kişisel ve ailesel özelliklerin rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg.* 2009;22(1):29–52.
 107. Şanlı D, Öztürk C. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Derg.* 2012;32:31–48.
 108. Hill R, Stafford FP. Parental care of children: Time diary estimates of quantity, predictability, and variety. *J Hum Resour.* 1980;15(2):219–39.
 109. Özyürek A, Tezel Şahin F. 5 ve 6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Derg.* 2005;25(2):19–34.
 110. Rafferty Y, Griffin KW. Parenting behaviours among low-income mothers of preschool age children in the USA : implications for parenting programmes. *Int J Early Years Educ.* 2010;18(2):143–57.
 111. Adler A. The fundamental views of individual psychology. *Int J Individ Psychol* [Internet]. 1935;1(1):5–8. Available from: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=psych&AN=1984-16532-001&site=ehost-live&scope=site>
 112. Eckstein D, Kaufman JA. The role of birth order in personality: An enduring intellectual legacy of Alfred Adler. *J Individ Psychol.* 2012;68(1):60–74.
 113. Çetinkaya S, Arslan S, Nur N, Özdemir D, Demir ÖF, Sümer H. Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeyi. *Klin Psikiyatr.* 2006;9:116–22.
 114. Demiriz S, Öğretir AD. Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Derg.* 2007;15(1):105–22.
 115. Hoff E, Laursen B, Tardif T. Socioeconomic status and parenting. In: Bornstein MH, editor. *Handbook of Parenting: Volume 2 Biology and Ecology of Parenting.* 2nd ed. Manwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers; 2002. p. 207–52.
 116. Bandura A. Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *Dev Psychol.* 1989;25(5):729–35.
 117. Coleman PK. Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social, and cognitive development. West Virginia University; 1998.
 118. Coleman PK, Karraker KH. Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Dev Rev.* 1997;18:47–85.
 119. Coleman PK, Karraker KH. Maternal self-efficacy beliefs, competence in

- parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Ment Health J* [Internet]. 2003 Mar;24(2):126–48. Available from: <http://doi.wiley.com/10.1002/imhj.10048>
120. Aksoy V, Diken İH. Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilim Fakültesi*. 2009;10(1):59–68.
 121. Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 18th ed. Ankara: Pegem Akademi; 2014.
 122. Karasar N. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. 22nd ed. Ankara: Nobel Yayın; 2011.
 123. Fraenkel JR, Wallen NE, Hyun HH. *How to Design and Evaluate Research in Education*. 9th ed. New York: McGraw-Hill Education Publication; 2015.
 124. Karasar N. *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. 22nd ed. Ankara: Nobel Yayın; 2011.
 125. Fraenkel JR, Wallen NE, Hyun HH. *How to d Design and Evaluate Research in Education*. 9th ed. New York: McGraw-Hill Education Publication; 2015.
 126. Larry B. Christensen, Johnson RB, Turner LA. *Research Methods, Design, and Analysis*. 12th ed. Harlow, England: Pearson Education; 2015.
 127. Roscoe JT. *Fundamental research statistics for the behavioral sciences*. 2nd ed. New York: Holt Rinehart and Winston; 1975.
 128. Sımsıkı H, Şendil G. Baba katılım ölçeği'nin(BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektron Sos Bilim Derg*. 2014;13(49):104–23.
 129. Elibol F, Mağden D, Alpar R. Anne babalık becerilerinde özyeterlik ölçeği'nin (1-3 yaş) geçerlik ve güvenilirliği. *Toplum Hekim Bülteni*. 2008;26(3):25–31.
 130. Temel ZF, Ersoy Ö, Avcı N, Turla A. *Gazi Erken Çocukluk Gelişimi Değerlendirme Aracı: GEÇDA*. 2, editor. Ankara: Rekmay; 2005.
 131. Tavşancıl E. *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. 5th ed. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2014.
 132. Groeneveld RA, Meeden G. Measuring skewness and kurtosis. *Stat*. 1984;33(4):391–9.
 133. Moors JJA. The meaning of kurtosis: Darlington reexamined. *Am Stat* [Internet]. 1986 Nov;40(4):283. Available from: <https://www.jstor.org/stable/2684603?origin=crossref>
 134. Hopkins KD, Weeks DL. Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: Their place in research reporting. *Educ Psychol Meas* [Internet]. 1990 Dec 7;50(4):717–29. Available from:

<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0013164490504001>

135. DeCarlo LT. On the meaning and use of kurtosis. *Psychol Methods* [Internet]. 1997;2(3):292–307. Available from: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/1082-989X.2.3.292>
136. Moore S. Mother-child interactions and competence in infants and toddlers. *Young Child*. 1977;32(3):64–9.
137. Kurnaz Adıbatmaz FB, Özyürek Aİ. Erken çocukluk döneminde gelişimsel değerlendirmenin önemi: GECDA sonuçları örneği. *Bingöl Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg*. 2019;9(18):1321–44.
138. Geber M, Dean RF. Psychomotor development in African children: the effects of social class and the need for improved tests. *Bull World Health Organ*. 1958;18(3):471–6.
139. Oran I, Kemaloğlu YK, Gökdoğan Ç, Gündüz B, Bilgin C. İşitme kayıplı çocukların gelişimsel alanlardaki performans düzeylerinin gazi erken çocukluk değerlendirme aracı ile incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Derg*. 2014;34(3):563–82.
140. İnal Kızıltepe G, Uyanık Ö, Özsüer S, Can Yaşar M. 61–72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi. *TSA Derg*. 2013;17(3):227–44.
141. Büyüктаşkapu S. Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg*. 2012;1(1):18–30.
142. Whittaker KA, Cowley S. A survey of parental self-efficacy experiences: maximising potential through health visiting and universal parenting support. *J Clin Nurs* [Internet]. 2012 Nov;21(21–22):3276–86. Available from: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1365-2702.2012.04074.x>
143. Kagıtcıbası C. Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison. *J Pers Soc Psychol*. 1970;16(3):444–51.
144. Kagıtcıbası C. Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *J Cross Cult Psychol*. 2005;36(4):403–22.
145. Bower JK, Hales DP, Tate DF, Rubin DA, Benjamin SE, Ward DS. The childcare environment and children's physical activity. *Am J Prev Med*. 2008;34(1):23–9.
146. Poresky RH, Henderson ML. Infants' mental and motor development: Effects of home environment, maternal attitudes, marital adjustment, and socioeconomic status. *Percept Mot Skills*. 1982;54:695–702.
147. Schnabl-Dickey EA. Relationships between parents' childrearing attitudes and the jumping and throwing performance of their preschool children. *Res Q*. 1977;48:382–90.

148. Victora MD, Victora CG, Barros FC. Cross-cultural differences in developmental rates : a comparison between British and Brazilian children. *Child Care Health Dev.* 1990;16:151–64.
149. van Schaik SDM, Oudgenoeg-Paz O, Atun-Einy O. Cross-cultural differences in parental beliefs about infant motor development: A quantitative and qualitative report of middle-class Israeli and Dutch parents. *Dev Psychol.* 2018;54(6):999–1010.
150. Gürşimşek I, Girgin G, Vural DE. 5-6 yaş çocukları ile annelerine verilen destekleyici eğitimin çocukların gelişimine etkisinin incelenmesi. *Eurasian J Educ Res.* 2006;25:109–18.
151. Hafizoğlu G, Emre Bolatbaş E, Yıldız Bıçakçı M. 12- 24 ay aralığında bebeğe sahip annelerin motor gelişim sürecine ilişkin görüşleri. *HÜ Sağlık Bilim Fakültesi Derg.* 2016;3(1):121–45.
152. Gross D, Fogg L, Tucker S. The efficacy of parent training for promoting positive parent—toddler relationships. *Res Nurs Health [Internet].* 1995 Dec;18(6):489–99. Available from: <http://doi.wiley.com/10.1002/nur.4770180605>
153. Whittaker KA, Cowley S. Evaluating health visitor parenting support: validating outcome measures for parental self-efficacy. *J Child Heal Care [Internet].* 2006 Dec 25;10(4):296–308. Available from: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1367493506067882>
154. Jones TL, Prinz RJ. Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clin Psychol Rev [Internet].* 2005 May;25(3):341–63. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S027273580500005X>
155. Kochanska G. Maternal beliefs as long-term predictors of mother-child interaction and report. *Child Dev.* 1990;61:1934–43.
156. Gross D, Fogg L, Tucker S. The efficacy of parent training for promoting positive parent—toddler relationships. *Res Nurs Health.* 1995 Dec;18(6):489–99.
157. Jourden FJ, Bandura A, Banfield JT. The impact of conceptions of ability on self-regulatory factors and motor skill acquisition. *J Sport Exerc Psychol.* 1991;8:213–26.
158. Mills RSL, Rubin KH. Parental beliefs about problematic social behaviors in early childhood. *Child Dev.* 1990;61(1):138.
159. Liu T, Lu M, Holmes K. Co-parental self-efficacy and young child developmental outcomes among rural–urban migrant families. *Early Child Dev Care [Internet].* 2019 Sep 19;189(11):1800–11. Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03004430.2017.1412958>

160. Glatz T, Trifan TA. Examination of parental self-efficacy and their beliefs about the outcomes of their parenting practices. *J Fam Issues* [Internet]. 2019 Jul 22;40(10):1321–45. Available from: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0192513X19835864>
161. Sanders MR, Woolley ML. The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: Implications for parent training. *Child Care Health Dev.* 2005;31(1):65–73.
162. Teti DM, Gelfand DM. Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Dev.* 1991;62:918–29.
163. Kahraman ÖG, Ceylan Ş, Korkmaz E. 0-3 yaş arası çocukların gelişimsel değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilim Derg.* 2016;9(2).
164. Bluestone C, Tamis-lemonda CS. Correlates of parenting styles in predominantly working- and middle-class african american mothers. *J Marriage Fam.* 1999;61(4):881–93.
165. Aydoğdu F, Dilekmen M. Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Derg* [Internet]. 2016;11(2):569–85. Available from: <https://dergipark.org.tr/befdergi/issue/28762/307860>
166. Cutrona CE, Troutman BR. Social support, infant temperament, and parenting self-efficacy: A mediational model of postpartum depression. *Child Dev.* 1986;57(6):1507–18.
167. Holloway SD, Suzuki S, Yamamoto Y, Behrens KY. Parenting self-efficacy among Japanese mother. *J Comp Fam Stud.* 2005;36(1):61–76.
168. Özel E, Zelyurt H. Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sos Polit Çalışmaları Derg.* 2016;36:9–34.
169. Gürsoy F, Bıçakçı MY. A comparison of parental attitude perceptions in children of working and nonworking mothers. *Soc Behav Pers.* 2007;35(5):693–706.
170. Seçer Z, Çeliköz N, Yaşa S. Bazı kişisel özelliklerine göre okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg.* 2007;18:425–37.
171. Öztürk M, Giren S. Annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg.* 2015;17(2):477–504.
172. Dursun ŞS, Bıçakçı MY. Bir-üç yaş arası bebeğe sahip annelerin annelik becerilerinde öz yeterliliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilim Fakültesi Derg.* 2015;1(2):613–28.
173. Erkan S, Toran M. Alt sosyo-ekonomik düzey annelerin çocuklarını kabul ve

- reddetme davranışlarının incelenmesi (Diyarbakır ili örneği). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2004;27:91–7.
174. Raver CC. Does work pay psychologically as well as economically? The role of employment in predicting depressive symptoms and parenting among low-income familie. *Child Dev.* 2011;74(6):1720–36.
175. Klebanov PK, Brooks-Gunn J, McCarton C, McCormick MC. The contribution of neighborhood and family income to developmental test scores over the first three years of life. *Child Dev.* 1998;69(5):1420–36.
176. Holloway SD, Behrens KY. Parenting self-efficacy among Japanese mothers: Qualitative and quantitative perspectives on its association with childhood memories of family relations. *New Dir Child Adolesc Dev.* 2002;(96):27–44.
177. Özdemir G. Annelerin 3-6 yaş çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı ile ebeveyn öz yeterlik düzeyi arasındaki ilişki. Hacettepe Üniversitesi; 2019.
178. Güneş N. 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri ile annelerinin aile işlevleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi; 2017.
179. Beautrais AL, Fergusson DM, Shannon FT. Family life events and behavioral problems in preschool-aged children. *Pediatrics.* 1982;70(5):774–9.